

Гринчишин Н.М.

ЕКОНОМІКА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

У СХЕМАХ І ТАБЛИЦЯХ

ДЕРЖАВНА СЛУЖБА З НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ УКРАЇНИ

Львівський державний університет
безпеки життєдіяльності

Гринчишин Н.М.

**ЕКОНОМІКА
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ
У СХЕМАХ І ТАБЛИЦЯХ**

Навчальний посібник

Львів – 2013

УДК 502(075.8)

ББК 26.34я73

Г 85

Гринчишин Н.М. Економіка природокористування у схемах і таблицях. Навчальний посібник. – Львів: ЛДУБЖД, 2013. – 172 с.

Рецензенти:

Васьківська К.В. доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри фінансів суб'єктів господарювання Львівської державної фінансової академії;

Мартин О.М. кандидат економічних наук, доцент кафедри права та менеджменту у сфері цивільного захисту Львівського державного університету безпеки життєдіяльності.

Навчальний посібник написаний відповідно до вимог Державного стандарту вищої освіти і програми нормативної дисципліни «Економіка природокористування», яка рекомендована Міністерством освіти і науки України. Подача матеріалу у вигляді схем і таблиць спрямована на полегшення роботи студентів в умовах кредитно-модульної системи організації навчального процесу і дає можливість акцентувати увагу на конкретному явищі, теоретичних концепціях, функціональному механізмі та запам'ятовувати наведений ілюстрований матеріал.

Для студентів екологічних спеціальностей вищих навчальних закладів, аспірантів, викладачів.

Рекомендований до друку рішенням вченої ради Львівського державного університету безпеки життєдіяльності (протокол № 7 від 14.03.2013 року).

З М І С Т

ВСТУП	6
Змістовий модуль 1	
Проблеми порушення навколишнього природного середовища та економічні аспекти використання природних ресурсів	
<i>Тема 1. Економіка природокористування як особлива галузь знань...</i>	7
1.1. Передумови виникнення дисципліни «Економіка природокористування».....	7
1.2. Економіка природокористування як наука.....	9
1.3. Природокористування: класифікації, види.....	12
1.4. Рациональне і нерациональне природокористування.....	15
<i>Тема 2. Процеси порушення навколишнього природного середовища..</i>	18
2.1. Класифікація порушень навколишнього природного середовища.	18
2.2. Використання природних ресурсів.....	20
2.3. Забруднення навколишнього природного середовища та його види.....	21
2.4. Порушення ґрунтів.....	22
2.5. Порушення режиму водних систем.....	23
2.6. Трансформація рельєфу.....	24
2.7. Вплив на біоту і людину.....	25
<i>Тема 3. Економічні збитки від порушення природного середовища</i>	28
3.1. Збиток: основні причини виникнення, види.....	28
3.2. Економічний збиток: класифікація, види, механізм виникнення.....	30
3.3. Чинники, що впливають на величину економічного збитку....	33
3.4. Методи визначення економічного збитку.....	34
<i>Тема 4. Природні ресурси та їх економічна оцінка.....</i>	37
4.1. Природні ресурси та їх класифікація.....	37
4.2. Оцінка природних ресурсів та її показники.....	41
4.3. Економічна оцінка природних ресурсів.....	42
4.4. Підходи до економічного оцінювання природних ресурсів.....	44
4.5. Кадастри природних ресурсів.....	45
4.6. Ліміти використання природних ресурсів.....	46
<i>Тема 5. Ресурси атмосферного повітря. Мінеральні ресурси</i>	48
5.1. Атмосферне повітря і фактори його забруднення.....	48
5.2. Охорона атмосферного повітря: економічний аспект.....	49
5.3. Економічні збитки від забруднення атмосферного повітря...	50
5.4. Мінеральні ресурси та їх класифікація. Державний кадастр родовищ і проявів корисних копалин.....	53
5.5. Рациональне використання корисних копалин.....	55

Тема 6. Водні ресурси	57
6.1. Водні ресурси: напрямки і проблеми використання.....	57
6.2. Джерела забруднення водних об'єктів.....	59
6.3. Водозабезпеченість.....	61
6.4. Водокористування та його види.....	63
6.5. Раціональне використання водних ресурсів.....	64
6.6. Водоохоронні зони.....	65
6.7. Економічні збитки від забруднення водних об'єктів та методи їх визначення.....	66
Тема 7. Земельні ресурси	69
7.1. Земельні ресурси як засіб виробництва.....	69
7.2. Родючість ґрунту та її види. Чинники, що впливають на родючість ґрунтів.....	72
7.3. Раціональне використання земельних ресурсів.....	73
7.4. Рекультивация порушених земель.....	74
7.5. Державний земельний кадастр.....	76
7.6. Економічні збитки від порушення земель.....	78
Змістовий модуль 2	
Економічна ефективність природоохоронної діяльності	
Тема 8. Природоохоронна діяльність	81
8.1. Поняття природоохоронної діяльності.....	81
8.2. Планування і програмування природоохоронної діяльності.....	83
8.3. Інформаційне забезпечення природоохоронної діяльності..	85
8.4. Результати природоохоронної діяльності.....	87
8.5. Поняття «екологізація економіки». Співвідношення понять «екологізація» та «природоохоронна діяльність».....	89
Тема 9. Економічна ефективність природоохоронних заходів.....	92
9.1. Природоохоронні заходи та їх види.....	92
9.2. Затрати на природоохоронні заходи.....	93
9.3. Економічне обґрунтування природоохоронних заходів.....	97
9.4. Чистий економічний ефект природоохоронних заходів.....	98
9.5. Економічна ефективність природоохоронних заходів та показники її оцінки.....	100
Змістовий модуль 3	
Економічний механізм охорони навколишнього середовища та раціонального використання природних ресурсів. Міжнародна діяльність у вирішенні проблем природокористування та охорони довкілля	
Тема 10. Економічний механізм природокористування	105
10.1. Сутність економічного механізму природокористування.	105

10.2. Платність природокористування.	106
10.3. Система економічного стимулювання природокористування	108
10.4. Плата за забруднення навколишнього природного середовища	110
10.5. Створення ринку природних ресурсів. Удосконалення ціноутворення з врахуванням екологічних факторів	111
10.6. Екологічні фонди і програми.	112
10.7. Продаж прав на забруднення. Система «застава-повернення».	113
10.8. Екологічне страхування.	114
Тема 11. Збір за використання природних ресурсів в Україні	116
11.1. Основи платного природокористування в Україні.	116
11.2. Плата за земельні ресурси.	118
11.3. Плата за використання надр.	119
11.4. Плата за використання водних ресурсів.	121
11.5. Плата за використання лісових ресурсів	122
Тема 12. Екологічний податок в Україні	125
12.1. Сутність екологічного податку.	125
12.2. Платники податку, податкові агенти, об'єкт та база оподаткування	128
12.3. Податок за викиди в атмосферне повітря забруднюючих речовин стаціонарними джерелами забруднення.	130
12.4. Податок за викиди в атмосферне повітря забруднюючих речовин пересувними джерелами забруднення.	132
12.5. Податок за скиди забруднюючих речовин у водні об'єкти.	133
12.6. Податок за розміщення відходів.	134
12.7. Податок за утворення радіоактивних відходів і за тимчасове зберігання радіоактивних відходів їх виробниками понад установлені особливими умовами ліцензії строк.	135
Тема 13. Міжнародна діяльність у вирішенні проблем природокористування та охорони довкілля.....	138
13.1. Сучасна міжнародна екологічна політика.....	138
13.2. Особливості регулювання і планування природоохоронної діяльності в зарубіжних країнах.....	140
13.3. Міжнародне природоохоронне співробітництво.....	142
13.4. Участь України у міжнародному природоохоронному співробітництві.....	146
ДОДАТКИ.....	149

ВСТУП

«Економіка природокористування» відноситься до однієї з найважливіших дисциплін у підготовці фахівців-екологів. Ґрунтовні знання та практичні навички з дисципліни зможуть забезпечити раціональне використання природних ресурсів, впровадження економічних механізмів регулювання природокористування та охорони навколишнього природного середовища. Центральне місце у вивченні дисципліни належить законодавчо-правовій базі в галузі регулювання відносин з використання природних ресурсів, охорони довкілля і забезпечення екологічної безпеки.

Навчальний посібник «Економіка природокористування у схемах і таблицях» написаний відповідно до вимог Державного стандарту вищої освіти і програми нормативної дисципліни «Економіка природокористування», яка рекомендована Міністерством освіти і науки України.

В навчальному посібнику розглянуто теоретико-методичні засади економіки природокористування як науки, види та класифікації економічних збитків від антропогенного впливу та методи їх розрахунків, економічні аспекти використання природних ресурсів та особливості їх економічної оцінки, методичні підходи до визначення економічної ефективності природоохоронної діяльності, міжнародне співробітництво у вирішенні проблем природокористування та охорони довкілля

Значна увага приділена розрахунку економічних збитків, обумовлених забрудненням атмосферного повітря, водних об'єктів, порушенням земель, визначенню на основі формул економічної ефективності природоохоронних заходів, зборів за використання природних ресурсів та екологічного податку.

Навчальний посібник «Економіка природокористування у схемах і таблицях», що пропонується вашій увазі, має певні особливості щодо форми подання системи знань. Всі теми курсу наведено у вигляді схем або таблиць, що дає можливість акцентувати увагу на конкретному явищі, теоретичних концепціях, функціональному механізмі та запам'ятовувати наведений ілюстрований матеріал.

Навчальний посібник призначений для студентів екологічних спеціальностей вищих навчальних закладів.

Змістовий модуль 1

Проблеми порушення навколишнього природного середовища та економічні аспекти використання природних ресурсів*Тема 1***ЕКОНОМІКА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ ЯК ОСОБЛИВА ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ**

1.1. Передумови виникнення та основні етапи становлення дисципліни «Економіка природокористування».

1.2. Економіка природокористування як наука.

1.3. Природокористування: класифікація, види.

1.4. Раціональне і нераціональне природокористування.

Ключові поняття та терміни: економіка природокористування, предмет економіки природокористування, об'єкт економіки природокористування, завдання економіки природокористування, природокористування, класифікація природокористування за галузевим підходом, пряме природокористування, непряме природокористування, загальне природокористування, спеціальне природокористування, раціональне природокористування, нераціональне природокористування, принципи раціонального природокористування, умова раціонального природокористування.

1.1. Передумови виникнення та основні етапи становлення дисципліни «Економіка природокористування»

**ПЕРЕДУМОВИ ВИНИКНЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ
«ЕКОНОМІКА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ»**

Розвиток продуктивних сил

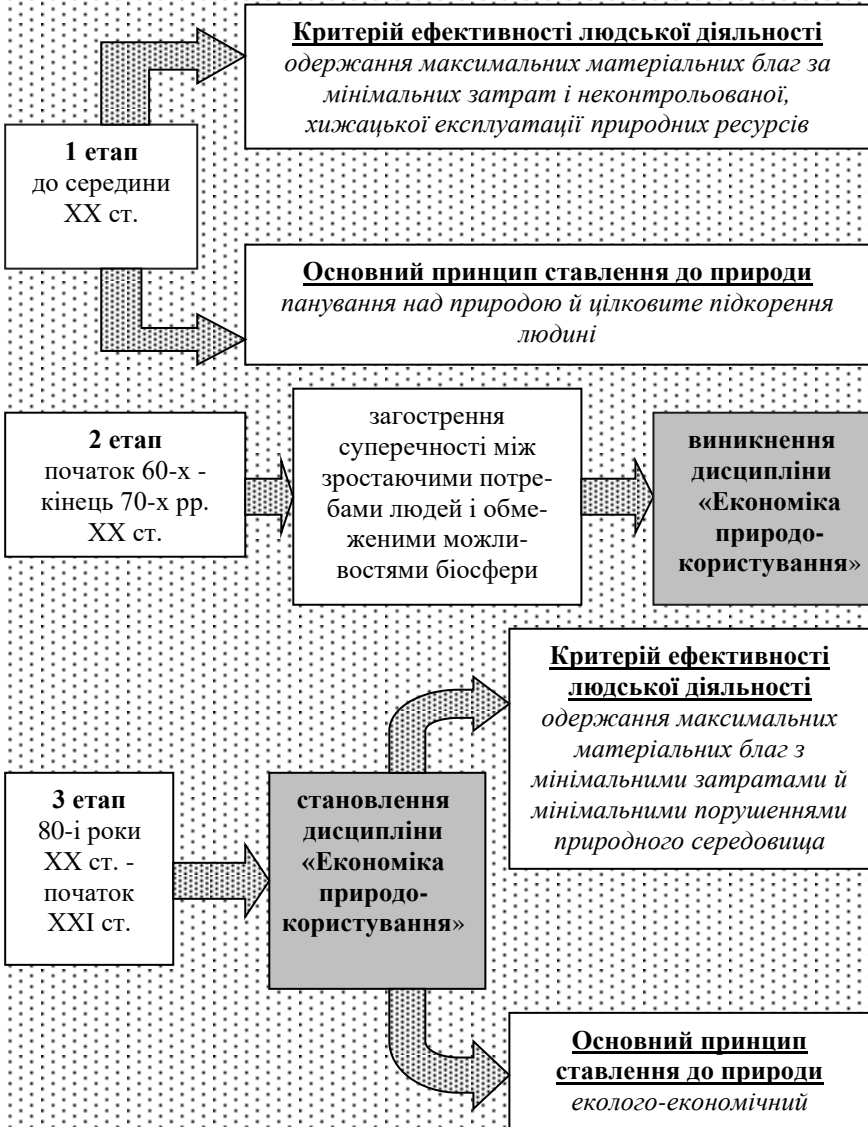
Зростання обсягів виробництва

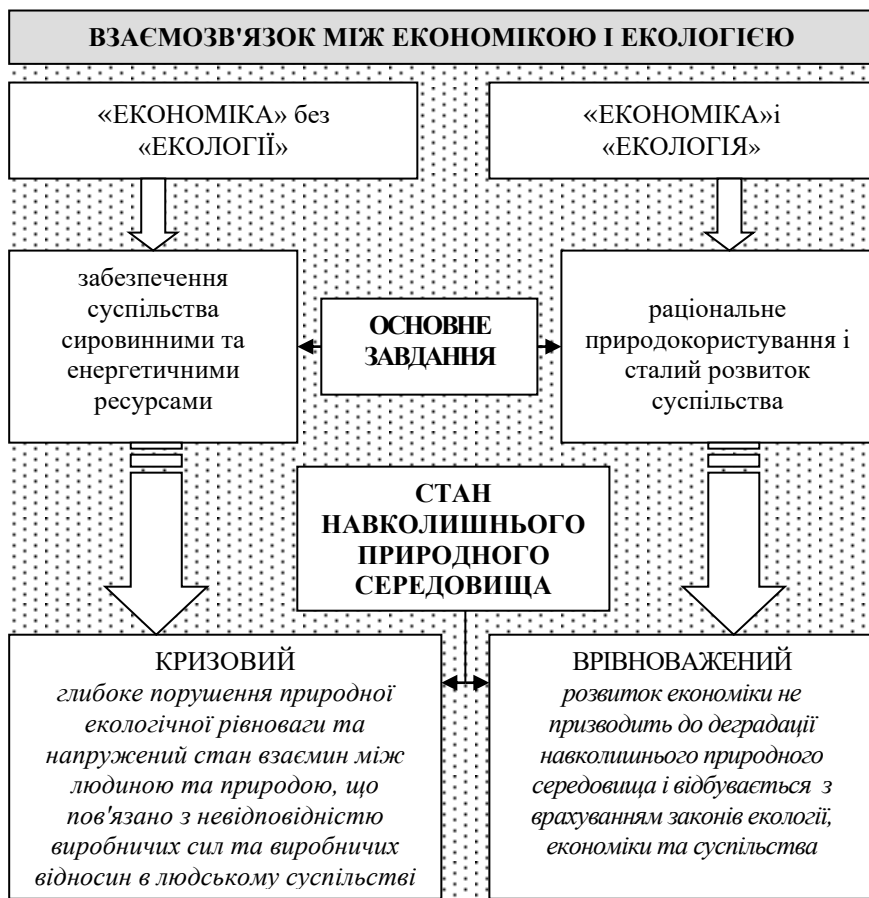
Вичерпання природних ресурсів

Забруднення навколишнього природного середовища

Погіршення здоров'я працездатного населення

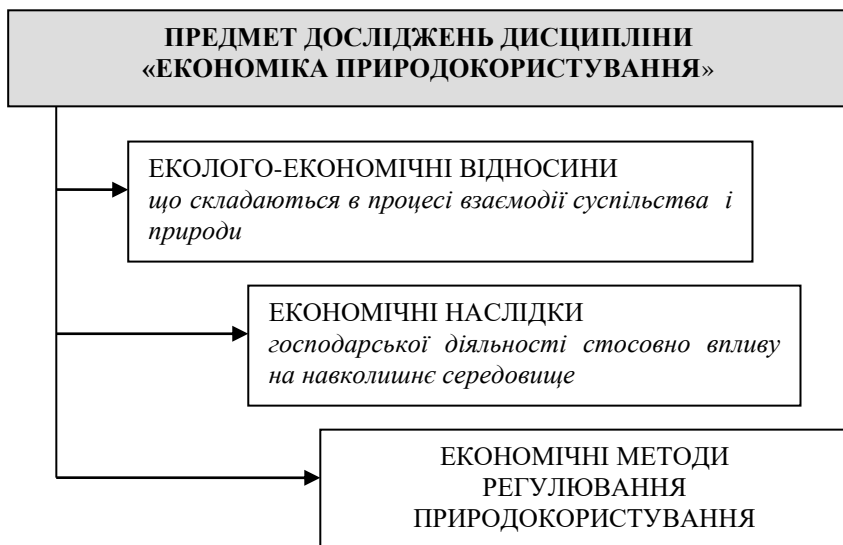
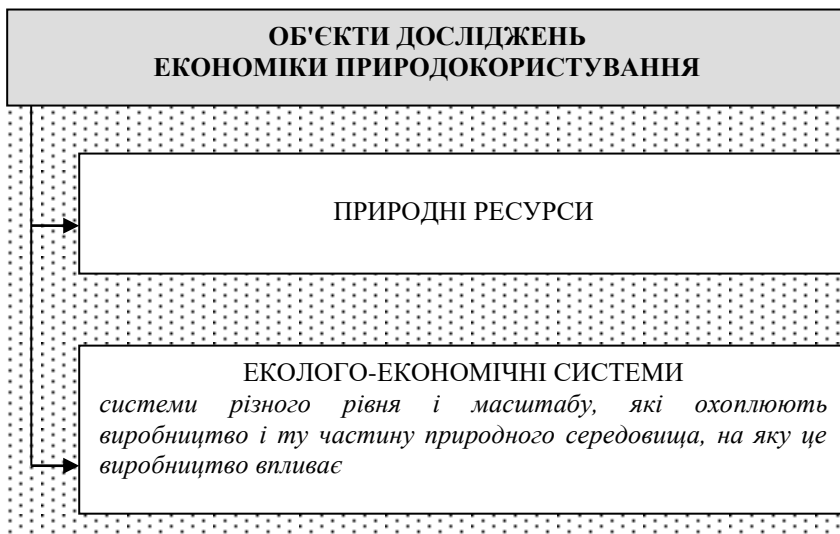
**ОСНОВНІ ЧАСОВІ ЕТАПИ ВИНИКНЕННЯ ТА СТАНОВЛЕННЯ
ДИСЦИПЛІНИ «ЕКОНОМІКА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ»**

1.2. Економіка природокористування як наука

ЕКОНОМІКА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ – міждисциплінарна наука, що розглядає економічні аспекти раціонального використання природних ресурсів і охорони навколишнього середовища та вивчає механізми регулювання процесом природокористування.

**МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕНЬ ЕКОНОМІКИ
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ****ДІАЛЕКТИЧНИЙ**

всезагальний метод пізнання, згідно з яким, предмет дослідження розглядається всесторонньо, в розвитку, через виникнення і розв'язання суперечностей

ІСТОРИЧНИЙ

дає змогу відслідковувати динаміку взаємовідносин природи і суспільства

СИСТЕМНИЙ

полягає у визначенні складових частин еколого-економічних систем і взаємодіючих з ними зовнішніх об'єктів, встановленні структури системи, тобто сукупності внутрішніх зв'язків і відношень

НОРМАТИВНИЙ

метод еколого-економічних досліджень, що полягає в розробці та впровадженні різноманітних нормативів: ГДК, ГДС, ГДВ, норми зелених зон та ін. Їх призначення – встановити об'єктивні межі допустимих антропогенних навантажень на природу

СТАТИСТИСТИЧНИЙ

передбачає обробку відомостей про явище, яке спостерігається. Ці відомості можуть бути одержані за допомогою спеціальних спостережень, документів, в яких фіксуються кількісні характеристики економічних явищ, виробничих функцій тощо.

ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ ЕКОНОМІКИ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

Вивчення економічних аспектів взаємодії суспільства і природи

Визначення економічних збитків, завданих економіці (державі), галузі, підприємству, району, окремому приватному господарству чи конкретній особі через нераціональне природокористування, порушення законів, норм або правил охорони природи

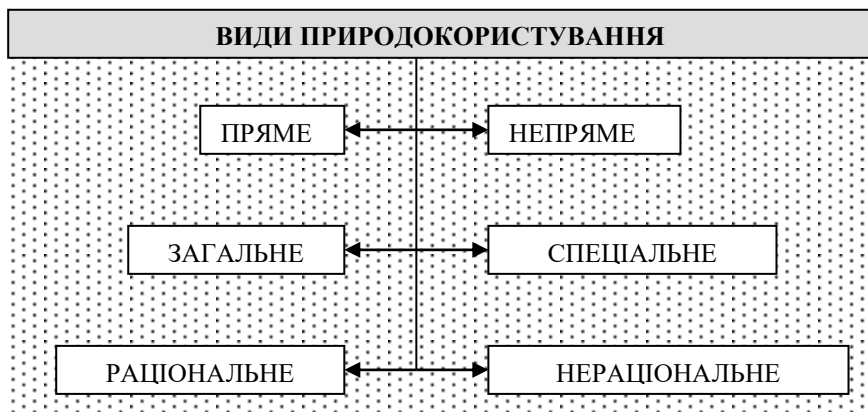
Розробка методів оцінки природних ресурсів з метою включення в економічні розрахунки їх вартості

Оцінка ефективності природоохоронних витрат і вибір найбільш ефективних варіантів природоохоронної діяльності та використання природних ресурсів

Розробка економічних методів управління природокористуванням й способів стимулювання природоохоронної діяльності та екологізації виробництва

1.3. Природокористування: класифікація, види

ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ – це об'єктивно зумовлений процес залучення людиною природних ресурсів до виробничої і невиробничої діяльності, в тому числі їх відтворення та охорона.

1.4. Раціональне і нераціональне природокористування

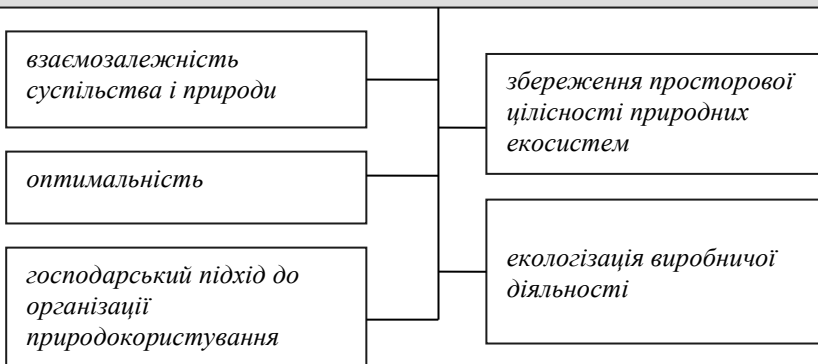
РАЦІОНАЛЬНЕ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ – це система високоефективного господарювання на основі економічної експлуатації природних ресурсів з урахуванням їх відтворюваності, яка виключає виникнення змін навколишнього середовища, що загрожують життю та здоров'ю людини.

НЕРАЦІОНАЛЬНЕ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ – це природокористування в результаті якого компоненти природних систем втрачають здатність до самовідтворення, самоочищення й саморегулювання, порушується рівновага екосистем, вичерпуються матеріальні ресурси, погіршуються рекреаційні, оздоровчі та курортні умови, естетичні характеристики ландшафтів, умови проживання загалом.

ОСОБЛИВОСТІ РАЦІОНАЛЬНОГО І НЕРАЦІОНАЛЬНОГО ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

ЗАГАЛЬНІ ПРИНЦИПИ РАЦІОНАЛЬНОГО ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

УМОВА ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ РАЦІОНАЛЬНОГО ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ:

$$N(a + b) \leq P,$$

де N – чисельність населення;

a і b – особисте та виробниче споживання природних ресурсів на 1 особу;

P – відновлена кількість природних ресурсів.

Питання та завдання для самоперевірки

1. Перерахуйте та поясніть причини, що зумовили виникнення дисципліни «Економіка природокористування».

2. Які основні етапи виділяють в історії виникнення та становлення дисципліни «Економіка природокористування»?

3. Дайте визначення дисципліни «Економіка природокористування».

4. Що є об'єктом і предметом дослідження дисципліни «Економіка природокористування»?

5. Які основні завдання економіки природокористування?
6. Дайте визначення поняттю «природокористування»..
7. За якими підходами класифікують природокористування?
8. Поясніть різницю між прямим і непрямим природокористуванням.
9. У чому полягають відмінності між загальним і спеціальним природокористуванням?
10. Назвіть особливості раціонального та нераціонального природокористування.
11. Перерахуйте принципи раціонального природокористування.
12. Яка умова економічного механізму раціонального природокористування?

Рекомендовані теми рефератів

1. Проблеми взаємодії суспільства і природи.
2. Історичні етапи та основні проблеми природокористування в Україні.

Використані джерела:

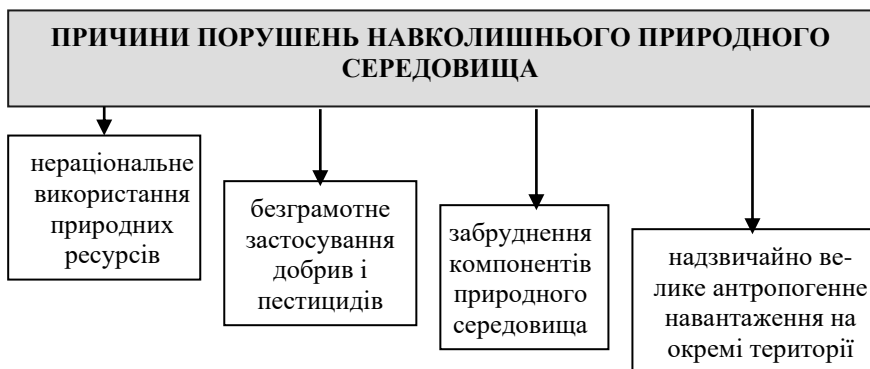
1. Білявський Г.О. Основи екології. — К.: «Либідь», 2006. — 408 с.
2. Данилишин Б.М., Хвесик М.А., Голян В.А. Економіка природокористування: Підручник. — К.: Кондор, 2010. — 465 с.
3. Макарова Н.С., Гармидер Л.Д., Михальчук Л.В. Економіка природокористування: Навч. посібник. — К.: Цент учбової літератури, 2007. — 322 с.
4. Ліпський П. Ю. Економіка природокористування: [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://bookdn.com/book_291.html.
5. Черевко Г. В., Яцків М. І. Економіка природокористування. — Львів: Світ, 1995. — 208 с.

Тема 2

ПРОЦЕСИ ПОРУШЕННЯ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА

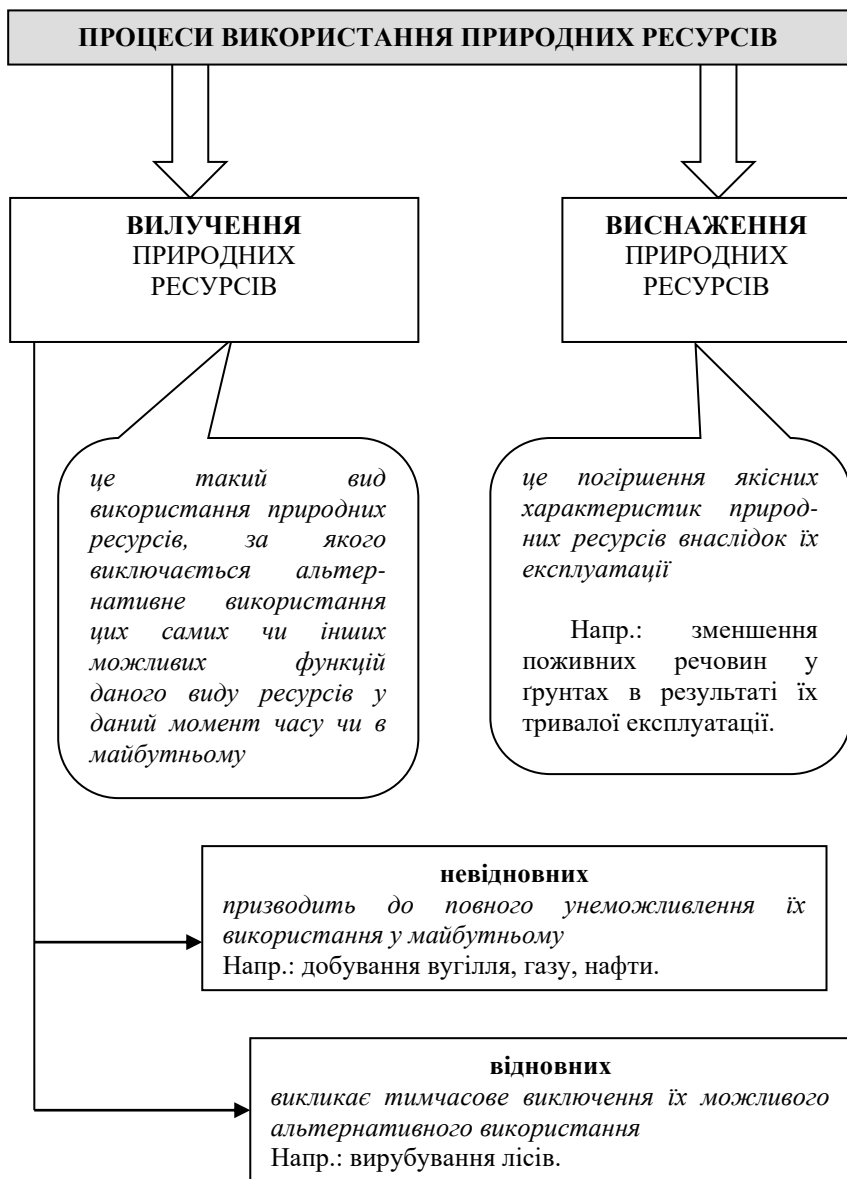
- 2.1. Класифікація порушень навколишнього природного середовища.
- 2.2. Використання природних ресурсів.
- 2.3. Забруднення навколишнього природного середовища та його види.
- 2.4. Порушення ґрунтів.
- 2.5. Порушення режиму водних систем.
- 2.6. Трансформація рельєфу.
- 2.7. Вплив на біоту і людину.

Ключові поняття та терміни: вилучення природних ресурсів, виснаження природних ресурсів, забруднення навколишнього природного середовища, порушення ґрунтів, ерозія, висушування ґрунтів, підтоплення ґрунтів, переущільнення ґрунтів, засолення ґрунтів, порушення режиму водних систем, зарегулювання стоку рік, вилучення води, зміна русел рік, трансформація рельєфу, прямі процеси впливу на біоту, непрямі процеси впливу на біоту.

2.1. Класифікація порушень навколишнього природного середовища

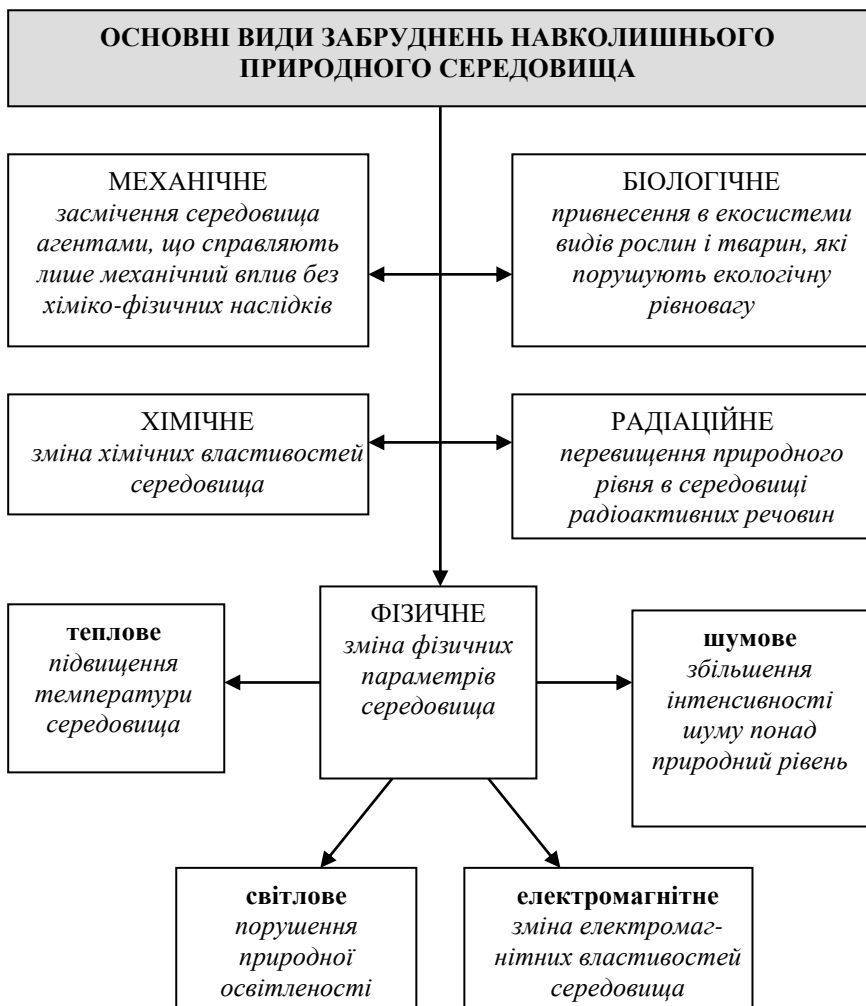
ДЖЕРЕЛА ПОРУШЕНЬ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА**КЛАСИФІКАЦІЯ ПОРУШЕНЬ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА**

2.2. Використання природних ресурсів

2.3. Забруднення навколишнього природного середовища та його види

ЗАБРУДНЕННЯ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА – це зміна властивостей компонентів природного середовища, яка відбувається внаслідок антропогенних процесів.

2.4. Порушення ґрунтів

ПОРУШЕННЯ (руйнування) ҐРУНТІВ – це складний комплекс антропогенних і природних процесів зміни фізико-хімічних і механічних характеристик ґрунту.

2.5. Порушення режиму водних систем

ПОРУШЕННЯ РЕЖИМУ ВОДНИХ СИСТЕМ – це зміна процесів циркуляції водних потоків, яка погіршує підтримання стану рівноваги природних екосистем.

ОСНОВНІ ПРОЦЕСИ ПОРУШЕННЯ РЕЖИМУ ВОДНИХ СИСТЕМ

ВИЛУЧЕННЯ ВОДИ

зниження рівня води у водних об'єктах, зумовлене забором води для промислового і сільськогосподарського використання

ЗАРЕГУЛЮВАННЯ СТОКУ РІК

формування штучних перешкод, що погіршують природну течію рік

ЗМІНА РУСЕЛ РІК

штучна деформація напрямку стоку ріки

ПОРУШЕННЯ ЕКОСИСТЕМ, ЩО ПІДТРИМУЮТЬ ВОДНІ СИСТЕМИ

зміна стану рослинних ресурсів, що прямо чи опосередковано пов'язані з підтриманням стану рівноваги водних об'єктів

Напр.: вирубка прибережних лісів, переорювання лугів, осушення боліт.

2.6. Трансформація рельєфу

ТРАНСФОРМАЦІЯ РЕЛЬЄФУ – це порушення форм земної поверхні, яке змінює природні процеси переміщення водних потоків і повітряних мас, а також шляхи міграції біологічних об'єктів.

ОСНОВНІ АНТРОПОГЕННІ ПРОЦЕСИ ТРАНСФОРМАЦІЇ РЕЛЬЄФУ

УТВОРЕННЯ ЗАГЛИБЛЕНЬ:
кар'єрів, шахт, котлованів, тунелів,
каналів, ставків, водоймищ

УТВОРЕННЯ НАСИПНИХ ФОРМ РЕЛЬЄФУ:
відвалів, валів, териконів, дамб, гребель

**ЛІКВІДАЦІЯ ПРИРОДНИХ ПІДЙОМІВ ТА ЗАГЛИБЛЕНЬ
ПОВЕРХНІ (ШТУЧНЕ ВИРІВНЮВАННЯ РЕЛЬЄФУ):**
гір, скель, пагорбів, ярів та ін.

ПНЕВМОВПЛИВ

*генерація під час антропогенної діяльності енергетичних імпульсів:
разових (у результаті вибухів) чи у формі періодично повторювальних
коливань (шум і вібрація)*

плановані імпульси:
випробування зброї
будівельні роботи

незаплановані імпульси:
техногенні аварії та
катастрофи

2.7. Вплив на біоту і людину

ВПЛИВ НА БІОТУ – це антропогенні процеси, які прямо чи опосередковано впливають на біологічні об'єкти аж до їх знищення, або ведуть до погіршення їхніх репродуктивних чи інших функцій.

АНТРОПОГЕННІ ПРОЦЕСИ ВПЛИВУ НА БІОТУ

ПРОЦЕСИ ПРЯМОГО ВПЛИВУ
(усвідомлені або непередбачувані дії людини)

Напр.: полювання, збирання, рибальство, заготівля рослин, вирубування лісів та ін.

ПРОЦЕСИ НЕПРЯМОГО ВПЛИВУ

(пов'язані з порушенням рівноваги природних екологічних систем)

- блокування технічними спорудами (трубопроводами, дамбами, насипами, транспортними магістралями) шляхів міграції тварин;
- порушення умов зростання рослин і проживання тварин;
- спрощення екологічних зв'язків;
- гіпертрофія популяцій деяких біологічних видів (штучний поділ видів на «корисні» і «шкідливі»);
- інтродукція (привнесення) чужорідних для даної екосистеми видів.

ВПЛИВ НА ЛЮДИНУ – це процеси, які прямо чи опосередковано впливають на організм людини, можуть завдати шкоди її здоров'ю або призвести до загибелі.

ПРОЦЕСИ ВПЛИВУ НА ЛЮДИНУ

ПРОЦЕСИ ПРЯМОГО ВПЛИВУ

обумовлені безпосереднім контактом людини з техногенними об'єктами (механізмами, машинами) або робочими агентами цих об'єктів (високою температурою, токсичними речовинами, електричним струмом та ін.)

ПРОЦЕСИ НЕПРЯМОГО ВПЛИВУ

пов'язані з погіршенням умов життя і діяльності людини
Напр.: забруднення повітря, питної води, харчових продуктів.

Питання та завдання для самоперевірки

1. Які основні причини та джерела порушень навколишнього природного середовища?
2. Назвіть основні процеси порушень навколишнього природного середовища.
3. Поясніть різницю між вилученням та виснаженням природних ресурсів.
4. Дайте визначення забрудненню навколишнього природного середовища.

5. Які виділяють види забруднення навколишнього природного середовища?

6. Назвіть процеси порушення ґрунтів.

7. Охарактеризуйте процеси порушення режиму водних систем.

8. Перерахуйте та поясніть процеси трансформації рельєфу.

9. Назвіть і коротко охарактеризуйте процеси впливу на біоту.

10. Охарактеризуйте процеси прямого впливу на людину.

11. Охарактеризуйте процеси непрямого впливу на людину.

12. Охарактеризуйте вплив на глобальну екосистему Землі.

Рекомендовані теми рефератів

1. Джерела та наслідки забруднення прісних водойм.

2. Джерела та наслідки забруднення атмосфери.

Використані джерела:

1. Білявський Г.О., Бутченко Л.І., Навроцький В.М. Основи екології. – К.: Лібра, 2002. – 352 с.

2. Злобін Ю.А., Кочубей Н.В. Загальна екологія. – Суми: Університетська книга, 2003. – 416 с.

3. Мельник Л.Г. Екологічна економіка. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2006. – 367 с.

4. Мусієнко М.М., Серебряков В.Є. Брайон О.В. Екологія. Охорона природи: Словник – довідник. – К.: Знання, 2002. – 505 с.

5. Тарасова В.В. Екологічна статистика. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 392 с.

6. Царенко О.М., Несветов О.О., Кабацький М.О. Основи екології та економіка природокористування. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2004. – 400 с.

Тема 3

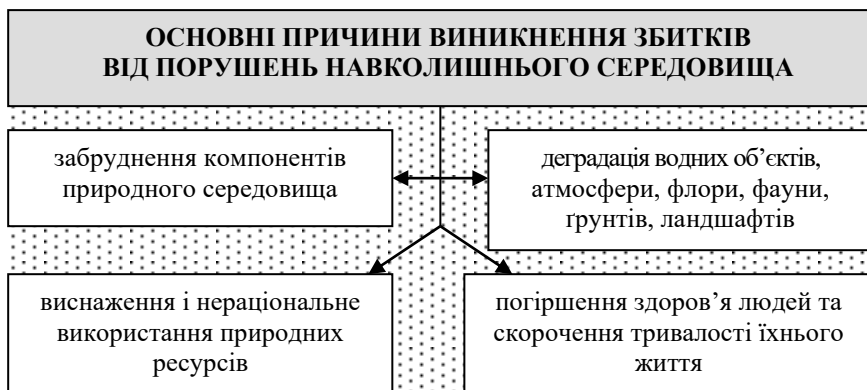
ТЕОРІЯ ЕКОНОМІЧНИХ ЗБИТКІВ ВІД ПОРУШЕННЯ ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА

- 3.1. Збиток: основні причини виникнення, види.
- 3.2. Економічний збиток: класифікація, види, механізм виникнення.
- 3.3. Чинники, що впливають на величину економічного збитку.
- 3.4. Методи визначення економічного збитку.

Ключові поняття та терміни: збиток, причини виникнення збитків, екологічний збиток, соціальний збиток, економічний збиток, потенційний збиток, можливий збиток, фактичний збиток, ліквідований збиток, відвернутий збиток, розмір економічного збитку, метод прямого розрахунку збитків, аналітичний метод розрахунку збитків, емпіричний метод визначення збитку.

3.1. Збиток: основні причини виникнення, види

ЗБИТОК – фактичні або можливі втрати, що виникають унаслідок якихось подій чи явищ, зокрема негативних змін у природному середовищі через антропогенний вплив.

**ВИДИ ЗБИТКІВ ВІД ПОРУШЕННЯ НАВКОЛИШНЬОГО
СЕРЕДОВИЩА****ЕКОНОМІЧНИЙ**

вартісне відображення витрат, зокрема, пов'язаних із запобіганням та ліквідацією негативних наслідків у навколишньому середовищі, зумовлених господарською діяльністю

економічній оцінці підлягає лише та частина екодеструктивних змін, які можна побачити та оцінити, а тому розрахований економічний збиток завжди менший за реальний і становить не більше 35—40 % дійсних втрат

ЕКОЛОГІЧНИЙ

необоротне руйнування природних екосистем, зникнення видів рослин і тварин, генетичні зміни у біосфері

ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНИЙ

поєднання економічних та екологічних збитків, коли є можливість конкретно підрахувати екологічні втрати у грошовому виразі, дати їм економічну оцінку

СОЦІАЛЬНИЙ

патологічні зміни в організмі людей, ріст захворюваності населення, зниження тривалості життя

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ

виражені у вартісних одиницях соціальні збитки
Напр.: додаткові витрати на охорону здоров'я, соціальне забезпечення і відпочинок у зв'язку із збільшенням захворюваності серед людей

3.2. Економічний збиток: класифікація, види, механізм виникнення

ЕКОНОМІЧНИЙ ЗБИТОК – це показник, виражений у грошових одиницях, що відбиває негативний вплив господарської діяльності людини на навколишнє середовище.

**ВИДИ ЕКОНОМІЧНИХ ЗБИТКІВ ВІД ЗАБРУДНЕННЯ
НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА****ПОТЕНЦІЙНИЙ**

збиток, що може бути завданий суспільству в майбутньому через нинішнє забруднення навколишнього природного середовища і не потребує затрат на його ліквідацію в теперішній час

МОЖЛИВИЙ

збиток, що може виникнути в перспективі, найчастіше спостерігається за відсутності природоохоронних заходів

ФАКТИЧНИЙ

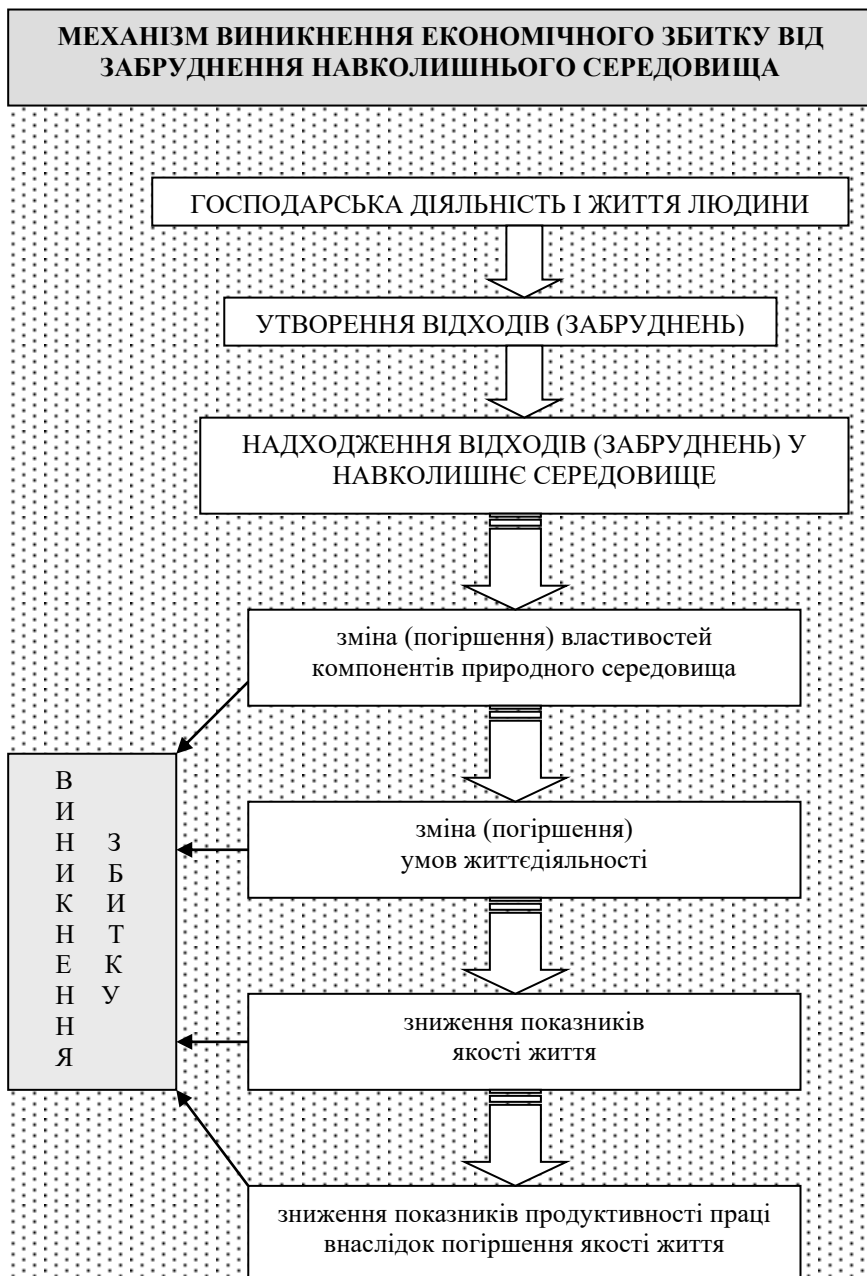
збиток, що може бути оцінений в грошовому виразі в даний момент часу

ВІДВЕРНУТИЙ

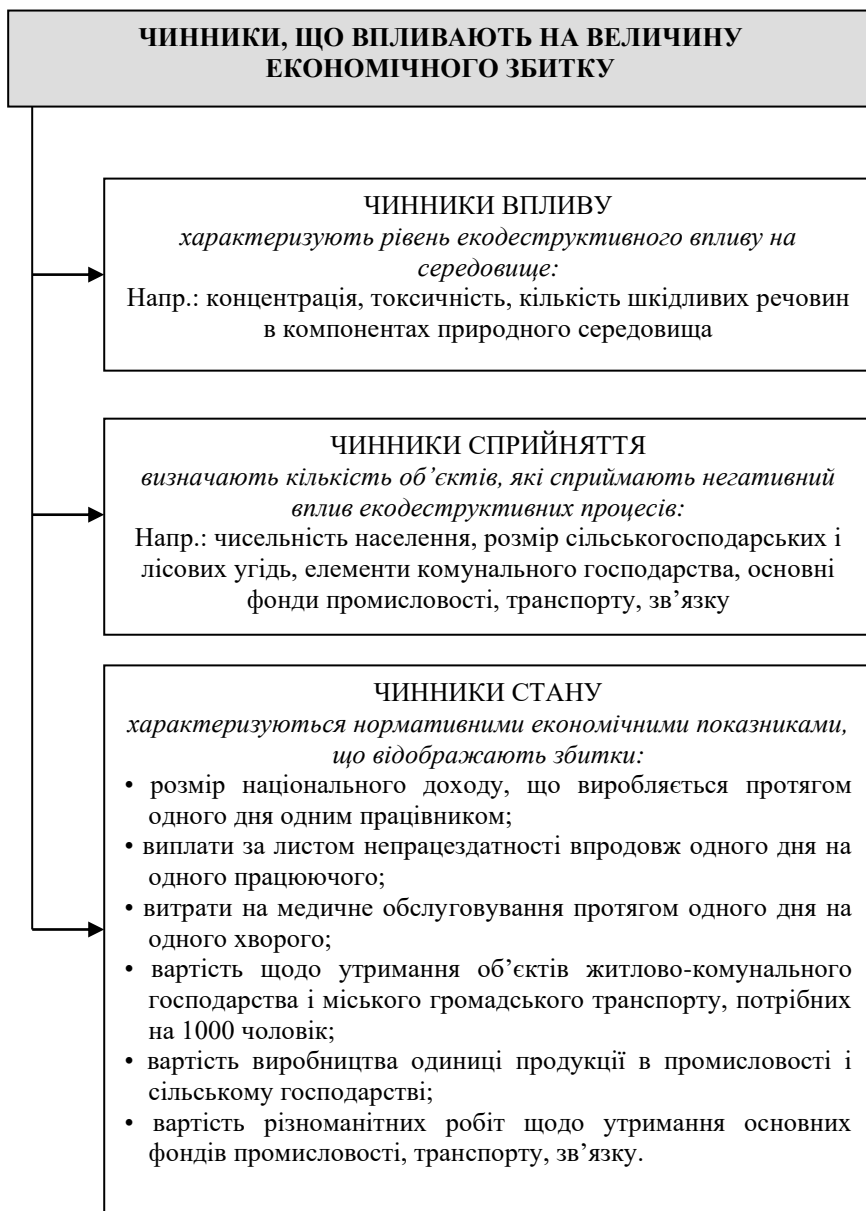
збиток, що визначає розмір тих втрат, яких удалося уникнути в результаті впровадження природоохоронних заходів і визначається як різниця між можливим і фактичним збитком

ЛІКВІДОВАНИЙ

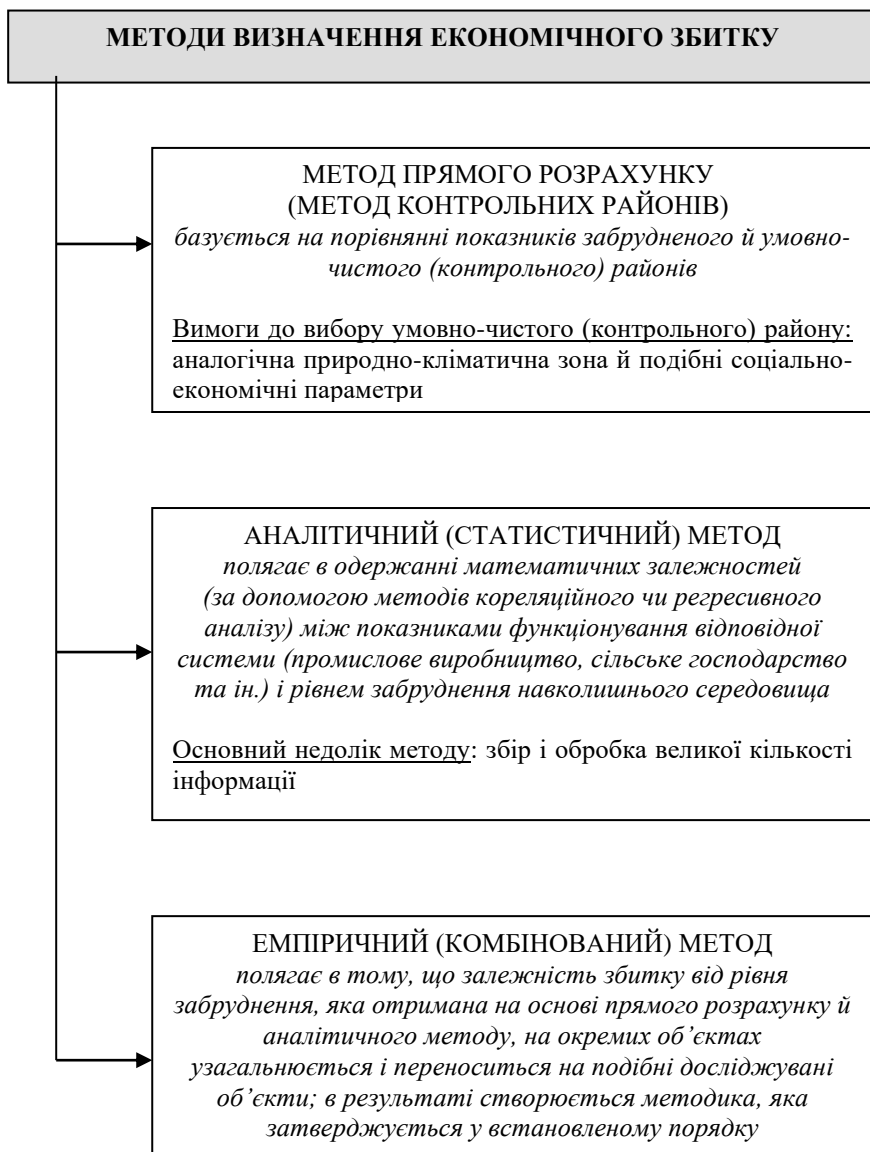
збиток, що являє собою частину фактичного збитку, на яку його зменшено в результаті здійснення природоохоронних заходів

3.3. Чинники, що впливають на величину економічного збитку

3.4. Методи визначення економічного збитку

ФОРМУЛА ДЛЯ ВИЗНАЧЕННЯ ЗАГАЛЬНОГО ЕКОНОМІЧНОГО ЗБИТКУ ВІД ВПЛИВУ НА ПРИРОДНУ СИСТЕМУ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

$$Z_{\text{заг}} = \sum_{i=1}^n \sum_{j=1}^m Z_{ij}$$

де $i = 1, 2, \dots, n$ – число видів діяльності, що призводять до збитків;
 $j = 1, 2, \dots, m$ – кількість реципієнтів, на які впливає господарська діяльність;
 Z_{ij} – збитки від i -го виду впливів на j -й реципієнт.

Питання та завдання для самоперевірки

1. Розкрийте сутність поняття «збиток».
2. Назвіть причини виникнення збитків від антропогенного порушення навколишнього середовища?
3. Які види збитків можуть виникнути від порушення навколишнього середовища?
3. Як класифікують економічні збитки від порушень навколишнього середовища?
4. Дайте визначення поняття економічний збиток.
5. Які виділяють види економічного збитку від порушення навколишнього середовища?
5. У чому полягає суть механізму виникнення економічного збитку від забруднення навколишнього середовища?
6. Перерахуйте чинники, що впливають на величину економічного збитку.
7. Якими методами розраховують економічний збиток?
8. Поясніть сутність методу прямого розрахунку економічного збитку та вимоги до нього.
9. Яка різниця між фактичним і потенційним економічним збитком?
10. Як розраховують загальний економічний збиток від впливу на природну систему господарської діяльності?

Використані джерела:

1. Данилишин Б.М., Хвесик М.А., Голян В.А. Економіка природокористування: Підручник. – К.: Кондор, 2010. – 465 с.
2. Дорогуцьов С.І., Хвесик М.А., Горбач Л.М., Пастушенко П.П. Екосередовище і сучасність. Т.5. Управління екосередовищем в умовах регіоналізації: Монографія. – К.: Кондор, 2006. – 446 с.
3. Макарова Н.С., Гармидер Л.Д., Михальчук Л.В. Економіка природокористування: Навч. посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 322 с.
4. Семенова В.Ф., Михайлик О.Л. Екологічний менеджмент. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 516 с.
5. Царенко О.М., Несветов О.О., Кабацький М.О. Основи екології та економіка природокористування. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2004. – 400 с.

Тема 4

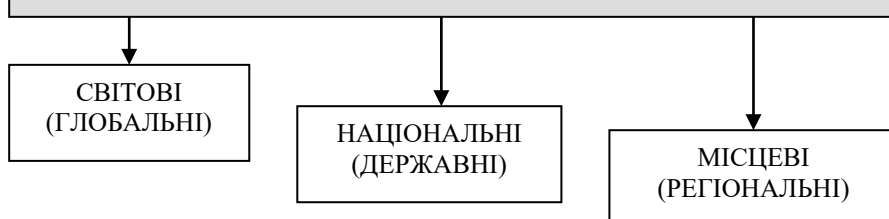
ПРИРОДНІ РЕСУРСИ ТА ЇХ ЕКОНОМІЧНА ОЦІНКА

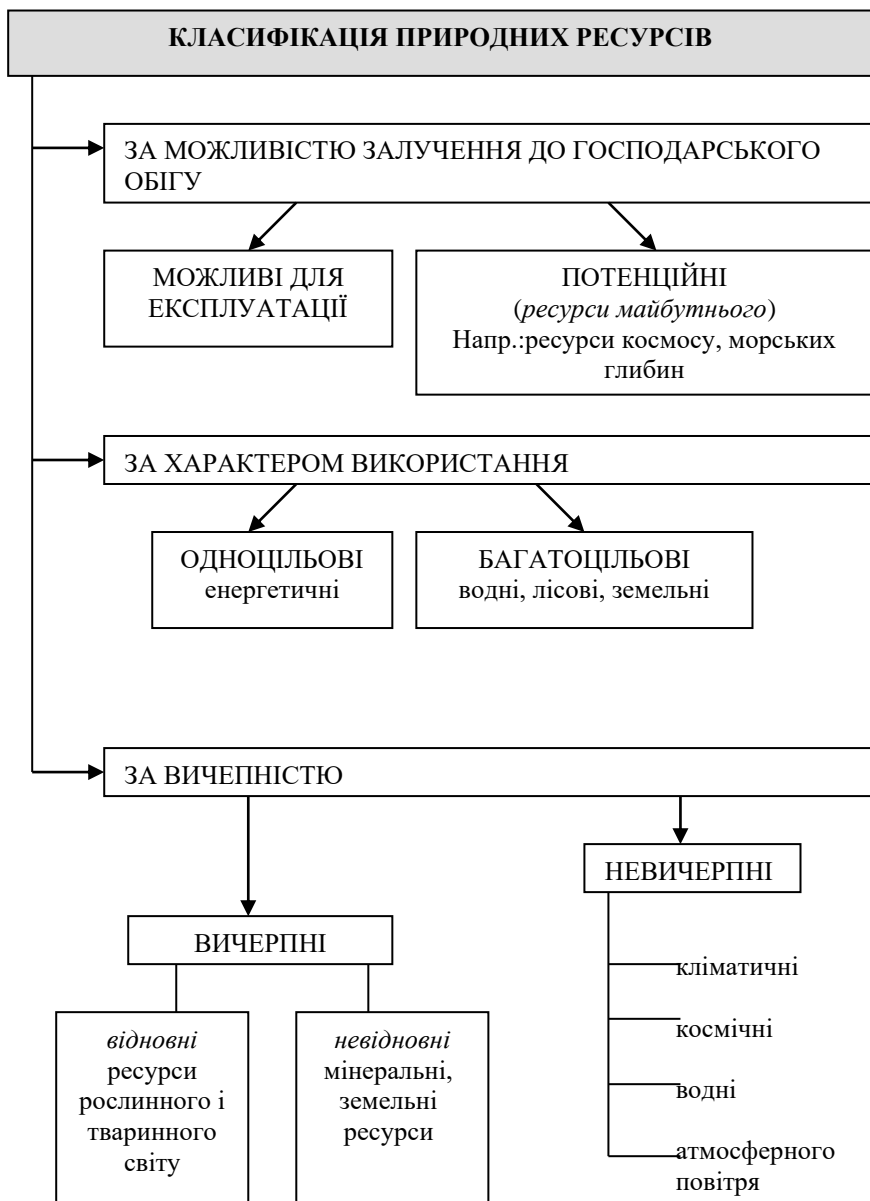
- 4.1. Природні ресурси та їх класифікація.
- 4.2. Оцінка природних ресурсів та її показники.
- 4.3. Економічна оцінка природних ресурсів.
- 4.4. Підходи до економічного оцінювання природних ресурсів.
- 4.5. Кадастри природних ресурсів.
- 4.6. Ліміти використання природних ресурсів.

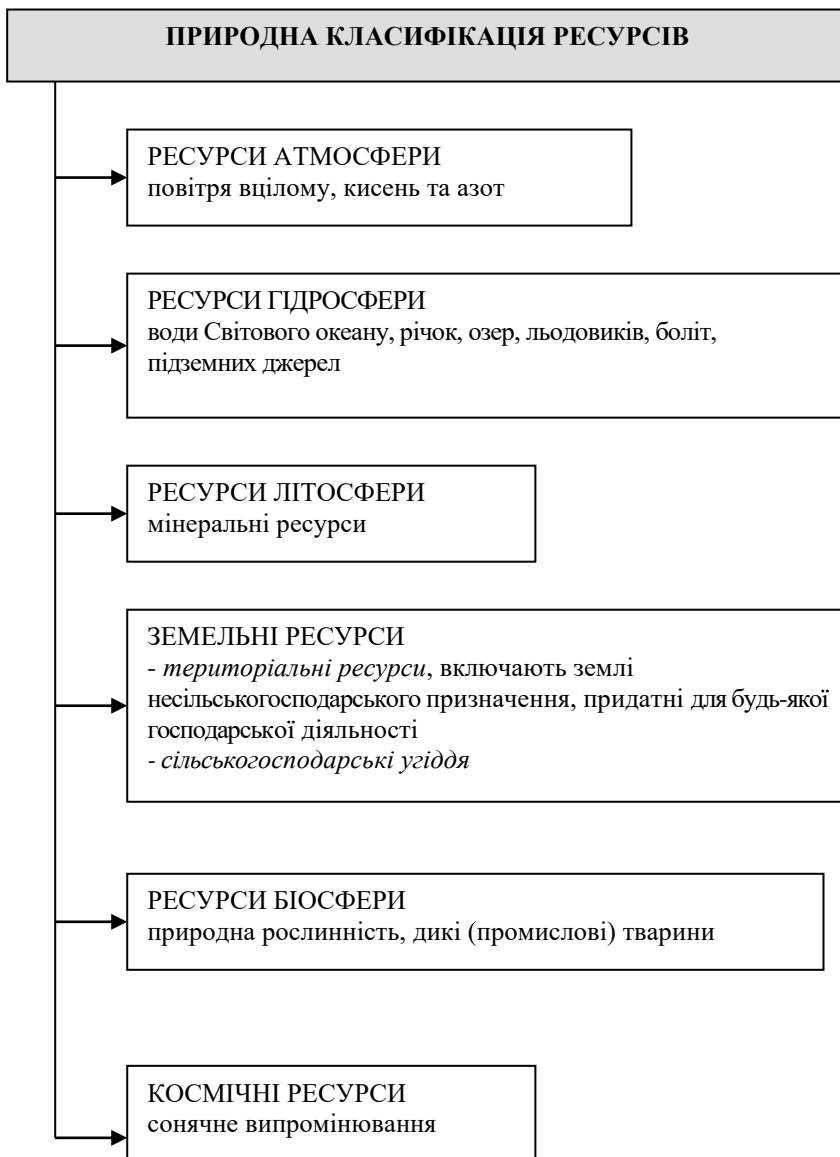
Ключові поняття та терміни: природні ресурси, вичерпні природні ресурси, невичерпні природні ресурси, природна класифікація природних ресурсів, економічна класифікація природних ресурсів, оцінка природних ресурсів, показники оцінки природних ресурсів, економічна оцінка природних ресурсів, затратний підхід до економічної оцінки природних ресурсів, результативний підхід, рентний підхід, відтворювальний підхід, затратно-збитковий підхід, кадастри природних ресурсів, ліміти використання природних ресурсів, дозвіл на спеціальне використання природних ресурсів.

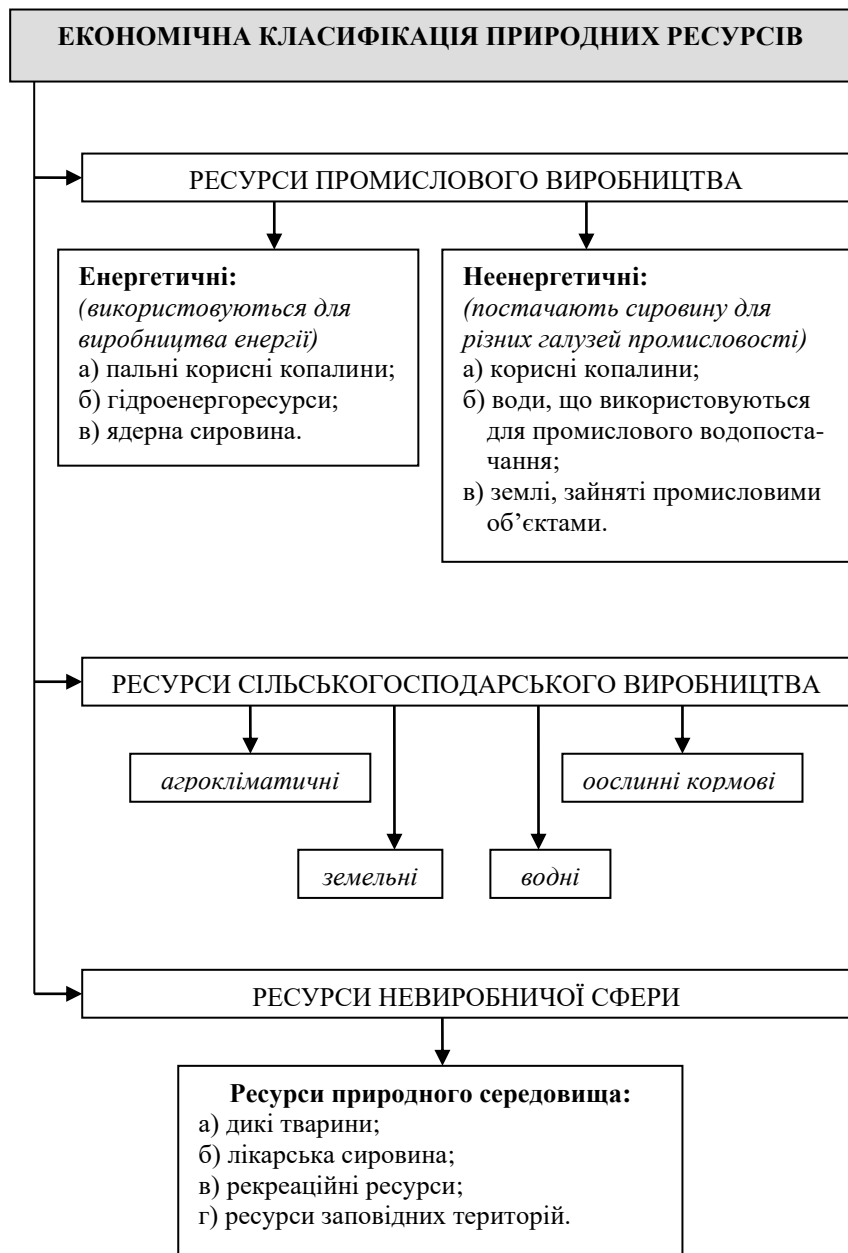
4.1. Природні ресурси та їх класифікація

ПРИРОДНІ РЕСУРСИ — це тіла і сили природи, що використовуються або можуть бути використані для задоволення економічних, екологічних, соціальних, культурно-оздоровчих та естетичних потреб суспільства.

**КЛАСИФІКАЦІЯ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ ЗА
ТЕРИТОРІАЛЬНОЮ НАЛЕЖНІСТЮ**

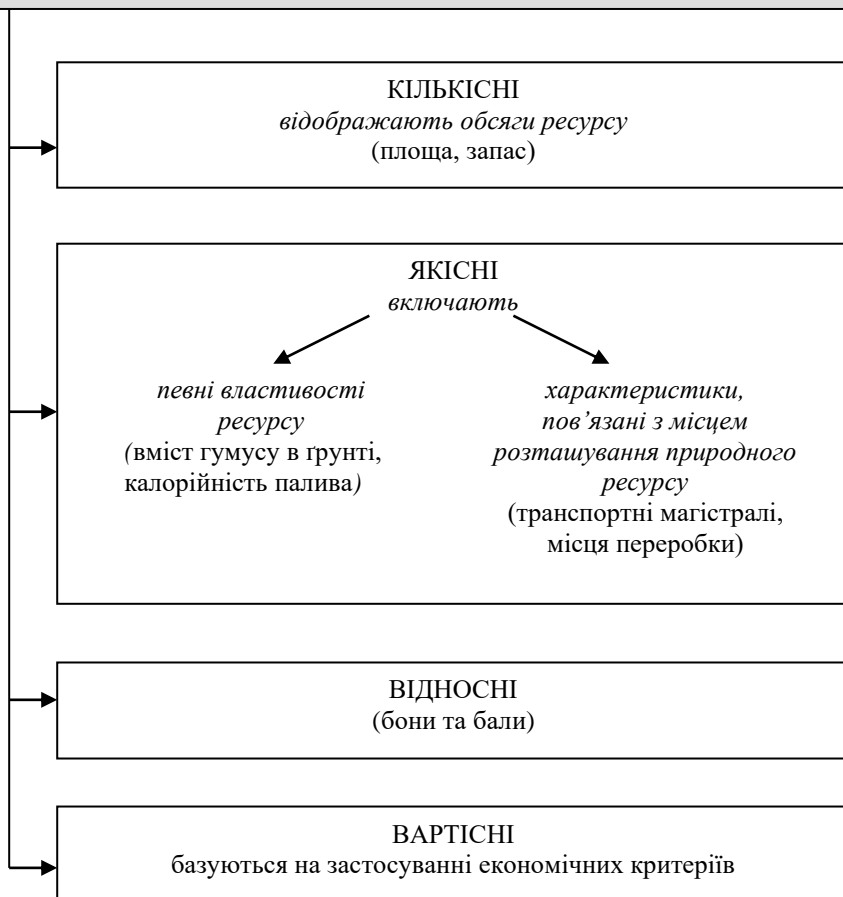

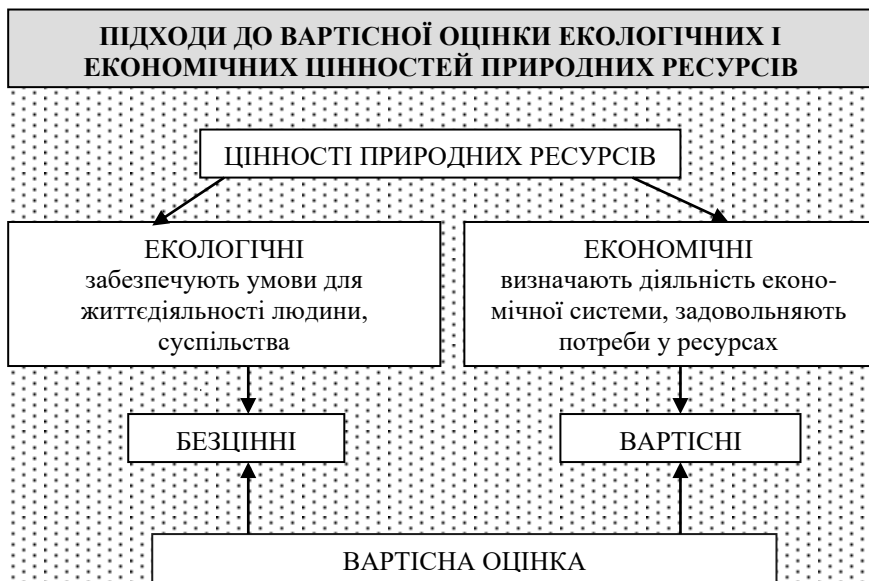

4.2. Оцінка природних ресурсів та її показники

ОЦІНКА ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ – це визначення економічної, соціальної і/або екологічної цінності природних ресурсів в натуральних, відносних чи вартісних показниках.

ПОКАЗНИКИ ОЦІНКИ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ

4.3. Економічна оцінка природних ресурсів

ЕКОНОМІЧНА ОЦІНКА ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ – це грошове вираження господарської цінності природних ресурсів.

ЗАВДАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ОЦІКИ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ

- Порівняння між собою різних видів природних ресурсів
- Вибір оптимальних параметрів експлуатації природних ресурсів
- Прогнозування і планування використання природних ресурсів
- Розрахунок природно-ресурсного потенціалу певної території
- Відображення оцінки частки природних ресурсів у структурі національного багатства
- Визначення величини компенсаційних платежів, пов'язаних із вилученням природних ресурсів з обігу
- Встановлення платежів і акцизів за використання природних ресурсів
- Визначення заставної вартості природних ресурсів

ФУНКЦІ ЕКОНОМІЧНОЇ ОЦІКИ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ

ОБЛІКОВА
передбачає проведення державного і первинного (на підприємствах) обліку природних ресурсів

СТИМУЛЮЮЧА
вибір варіантів більш раціонального використання природних ресурсів

4.4. Підходи до економічного оцінювання природних ресурсів

ПІДХОДИ ДО ЕКОНОМІЧНОГО ОЦІНЮВАННЯ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ	
ЗАТРАТНИЙ	Оцінка природних ресурсів визначається за величиною затрат на їх розвідку, освоєння, добування та транспортування. <u>Недолік:</u> чим «бідніший» ресурс потребує більше витрат, тим вища його оцінка
РЕЗУЛЬТАТИВНИЙ	Полягає в оцінюванні лише тих ресурсів, які дають дохід, що є грошовим вираженням первинної продукції від експлуатації природного ресурсу чи різницею між доходом і поточними витратами. <u>Недолік:</u> дохід від використання ресурсу може бути опосередкованим, більше того, не для кожного виду ресурсу можна визначити вартість первинної продукції.
РЕНТНИЙ	Загальноприйнятій, оскільки кращий ресурс отримує більшу вартість (більший дохід за однакових затрат, що виникає в результаті більш сприятливого місцерозташування природного ресурсу, або більшої легкості його видобутку). <u>Переваги:</u> 1) рентні оцінювання враховують обмеженість природного ресурсу, а затрати на його освоєння є усередненими, тому й економічна оцінка об'єктивніша. 2) можливість порівняння різнорідних природних ресурсів і встановлення єдиних цін на природні ресурси
ВІДТВОРЮВАЛЬНИЙ	Економічна оцінка є сукупністю затрат на відтворення ресурсу на певній території. <u>Недолік:</u> дефіцитність певного виду ресурсу може призвести до надмірного завищення оцінки
ЗАТРАТНО-ЗБИТКОВИЙ	Грунтується на поєднанні затрат на освоєння природних ресурсів і збитків від їх використання. <u>Переваги:</u> економічна оцінка буде значно вищою і зросте її стимулююча функція

4.5. Кадастри природних ресурсів

КАДАСТР ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ – це систематизоване зведення відомостей, що кількісно і якісно характеризують певний вид природних ресурсів, включаючи їх економічну оцінку і соціально-економічну значимість, а також характер їхніх змін під впливом діяльності людини з рекомендаціями щодо раціоналізації використання ресурсів та необхідних заходів їх охорони.

СИСТЕМА БАЗОВИХ ДЕРЖАВНИХ КАДАСТРІВ	
Компонент навколишнього природного середовища	Вид кадастру природних ресурсів
<i>Літосфера</i>	Земельний
	Родовищ і проявів корисних копалин (надровий)
	Відходів
<i>Гідросфера</i>	Водний
<i>Літосфера і гідросфера</i>	Природних територій курортів
	Природних лікувальних ресурсів
<i>Біосфера</i>	Лісовий
	Територій та об'єктів природно-заповідного фонду
	Тваринного світу
	Рослинного світу
<i>Атмосфера</i>	Кліматичний
	Парникових газів

4.6. Ліміти використання природних ресурсів

ЛІМІТИ ВИКОРИСТАННЯ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ – це граничні обсяги, в межах яких дозволяється використання природних ресурсів за певний період часу і на основі яких видаються дозволи на їх спеціальне використання.

ПРИРОДНІ РЕСУРСИ, ЩО ПІДЛЯГАЮТЬ ЛІМІТУВАННЮ

поверхневі та підземні води

лісові ресурси

корисні копалини

водні біоресурси

мисливські та немисливські види тварин

тварини і рослини, занесені до Червоної книги

природні ресурси у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду

ДОЗВІЛ НА СПЕЦІАЛЬНЕ ВИКОРИСТАННЯ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ - це офіційний документ, який засвідчує право підприємств, установ, організацій, громадян на використання конкретних природних ресурсів у межах затверджених лімітів.

Питання та завдання для самоперевірки

1. Дайте визначення природним ресурсам.
2. Наведіть відомі вам класифікації природних ресурсів.
3. Як поділяються природні ресурси за економічною класифікацією?
4. На які групи поділяються ресурси за природною класифікацією?
5. Які показники використовують для оцінки природних ресурсів?
5. У чому полягає сутність економічної оцінки природних ресурсів?
6. Які функції виконує економічна оцінка природних ресурсів?
7. Перерахуйте завдання економічної оцінки природних ресурсів.
8. Які основні підходи використовують для економічної оцінки природних ресурсів?
9. Дайте визначення кадастру природних ресурсів. Перерахуйте основні його види.

Рекомендовані теми рефератів

1. Ресурсний потенціал України.
2. Особливості економічної оцінки окремих видів природних ресурсів.

Використані джерела:

1. Гавриленко О.П. Екогеографія України: Навч. посіб. – К.: Знання, 2008. – 646 с.
2. Данилишин Б.М., Хвесик М.А., Голян В.А. Економіка природокористування: Підручник. – К.: Кондор, 2010. – 465 с.
3. Дорогунцов С.І., Хвесик М.А., Горбач Л.М., Пастушенко П.П. Екосередовище і сучасність. Т.3. Економічна оцінка природного середовища. – К.: Кондор, 2006. – 446 с.
4. Екологічний менеджмент / За ред. В.Ф. Семенова, О.Л. Михайлик – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 516 с.
5. Макарова Н.С., Гармидер Л.Д., Михальчук Л.В. Економіка природокористування: Навч. посібник. – К.: Цент учбової літератури, 2007. – 322 с.
6. Про порядок видачі дозволів на спеціальне використання природних ресурсів і встановлення лімітів використання ресурсів загальнодержавного значення. - Постанова Кабінету Міністрів України від 10 серпня 1992 р. № 459 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/laws/show/459-92-n
6. Царенко О.М., Несветов О.О., Кабацький М.О. Основи екології та економіка природокористування. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2004. – 400 с.

Тема 5

РЕСУРСИ АТМОСФЕРНОГО ПОВІТРЯ. МІНЕРАЛЬНІ РЕСУРСИ

- 5.1. Атмосферне повітря і фактори його забруднення.
- 5.2. Охорона атмосферного повітря: економічний аспект.
- 5.3. Економічні збитки від забруднення атмосферного повітря.
- 5.4. Мінеральні ресурси та їх класифікація. Державний кадастр родовищ і проявів корисних копалин
- 5.5. Раціональне використання корисних копалин.

Ключові поняття та терміни: атмосферне повітря, природні фактори забруднення атмосфери, антропогенні фактори забруднення атмосфери, охорона атмосферного повітря, економічний аспект охорони атмосферного повітря, економічні збитки від забруднення атмосферного повітря, мінеральні ресурси, класифікація мінеральних ресурсів, родовище корисних копалин, державний кадастр родовищ і проявів корисних копалин, раціональне використання корисних копалин.

5.1. Атмосферне повітря і фактори його забруднення

АТМОСФЕРНЕ ПОВІТРЯ - це життєво важливий природний ресурс, що являє собою природну суміш газів, і вирішальною мірою впливає на життєдіяльність людини.

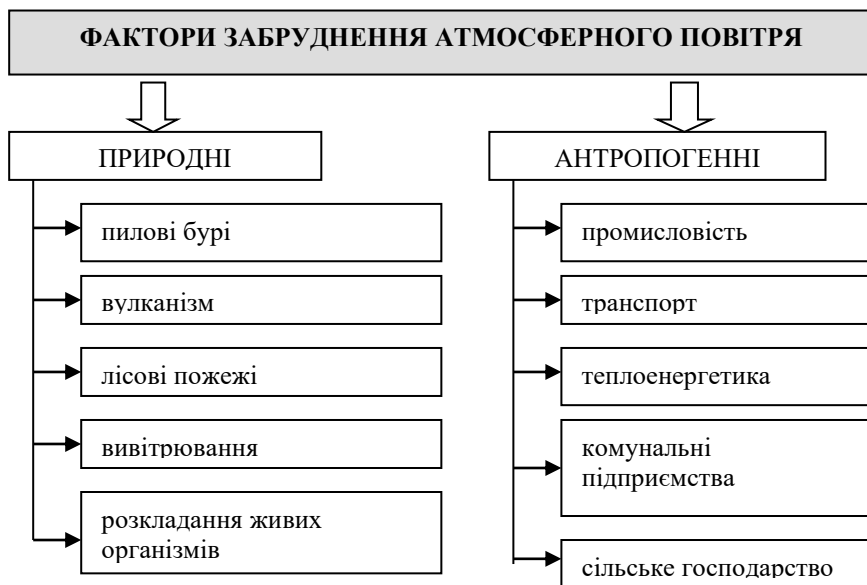
**ЕКОНОМІЧНА ЦІННІСТЬ АТМОСФЕРНОГО ПОВІТРЯ
ЯК ПРИРОДНОГО РЕСУРСУ**

сировина для хімічної промисловості

енергетичний ресурс

середовище зв'язку і руху літальних апаратів

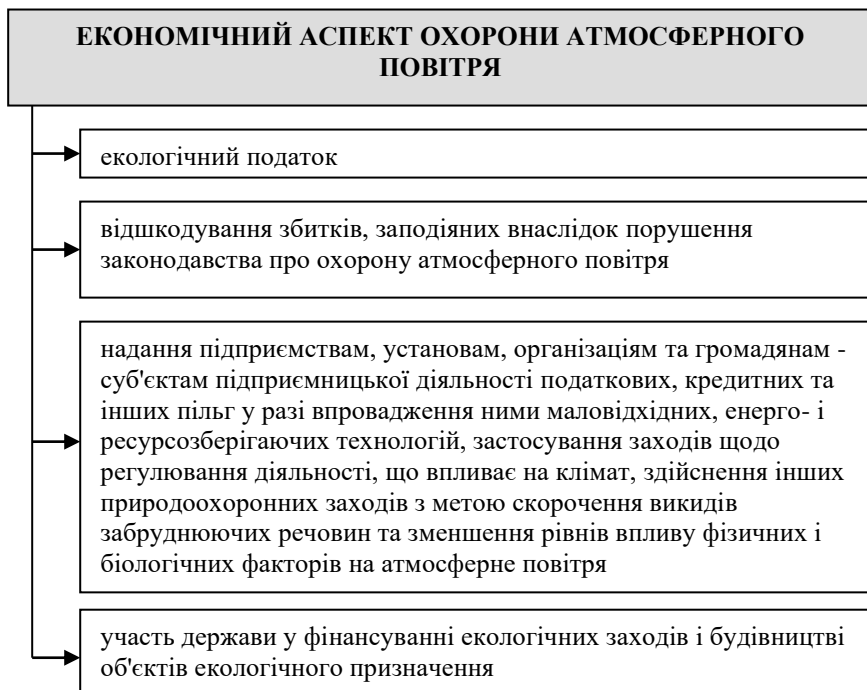
середовище для видалення газоподібних і пилоподібних відходів

АНТРОПОГЕННЕ ЗАБРУДНЕННЯ АТМОСФЕРИ – це зміна складу і властивостей атмосферного повітря в результаті надходження або утворення в ньому фізичних, біологічних факторів і (або) хімічних сполук, що відбувається під впливом діяльності людини.

5.2. Охорона атмосферного повітря: економічний аспект

ОХОРОНА АТМОСФЕРНОГО ПОВІТРЯ – це система заходів, пов'язаних із збереженням, поліпшенням та відновленням стану атмосферного повітря, запобіганням та зниженням рівня його забруднення від впливу хімічних сполук, фізичних та біологічних чинників.

5.3. Економічні збитки від забруднення атмосферного повітря

ЕКОНОМІЧНІ ЗБИТКИ ВІД ЗАБРУДНЕННЯ АТМОСФЕРНОГО ПОВІТРЯ	
РОЗРАХОВУЮТЬСЯ	
<p>для визначення розмірів компенсації за наднормативні викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами підприємств незалежно від форм власності та видів господарської діяльності</p>	<p>згідно з методикою розрахунку розмірів відшкодування збитків, які заподіяні державі в результаті наднормативних викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря</p>

ДО НАДНОРМАТИВНИХ ВИКИДІВ ЗАБРУДНЮЮЧИХ РЕЧОВИН В АТМОСФЕРНЕ ПОВІТРЯ ВІДНОСЯТЬСЯ

Викиди забруднюючих речовин, які перевищують рівень гранично допустимих або тимчасово погоджених викидів, встановлених дозволами на викид, які видані у встановленому порядку

Викиди забруднюючих речовин джерелами, які не мають дозволів на викид, в тому числі й за окремими інгредієнтами

Викиди забруднюючих речовин, що здійснюються з перевищенням граничних нормативів їх утворення і вмісту в газах, що відходять для окремих типів технологічного та іншого обладнання.

ФОРМУЛА ДЛЯ РОЗРАХУНКУ НАДНОРМАТИВНИХ ВИКИДІВ ЗАБРУДНЮЮЧИХ РЕЧОВИН В АТМОСФЕРНЕ ПОВІТРЯ

$$M_i = 0,0036 (V_i C_i - M_{qi}) t,$$

де: V_i - об'ємна витрата газотилового потоку на виході з джерела, m^3/s ;
 C_i - середня концентрація i -ї забруднюючої речовини (із серії відібраних проб), g/m^3 , розрахована як середня арифметична;
 M_{qi} - потужність дозволеного викиду i -ї забруднюючої речовини по даному джерелу, g/s , встановлена дозволом на викид;
 t - час роботи джерела в режимі наднормативного викиду, год.

**ФОРМУЛА ДЛЯ РОЗРАХУНКУ РОЗМІРІВ
ВІДШКОДУВАННЯ ЗБИТКІВ ЗА НАДНОРМАТИВНІ ВИКИДИ
ЗАБРУДНЮЮЧИХ РЕЧОВИН В АТМОСФЕРНЕ ПОВІТРЯ**

$$Z = M_i \cdot 1,1\Pi \cdot A_i \cdot K_t \cdot K_{zi},$$

де: Z - розмір компенсації збитків, одиниць національної валюти;

M_i — маса i -тої забруднюючої речовини, що викинута в атмосферне повітря понаднормативно, t ;

$1,1\Pi$ — базова ставка компенсації збитків в частках мінімальної заробітної плати (Π) за одну тонну умовної забруднюючої речовини на момент перевірки, одиниць національної валюти/тонну;

A_i — безрозмірний показник відносної небезпечності i -тої забруднювальної речовини, визначається за формулою:

$$A_i = 1/GDK_i;$$

де: GDK_i - середньодобова гранично допустима концентрація або орієнтовно безпечний рівень впливу (ОБРВ) i -тої забруднюючої речовини, $mg/куб.м$.

K_t — коефіцієнт, що враховує територіальні соціально-екологічні особливості та визначається за формулою:

$$K_t = K_{нас} \times K_{ф},$$

де: $K_{нас}$ — коефіцієнт, що залежить від чисельності жителів населеного пункту i визначається згідно з додатком 1;

$K_{ф}$ — коефіцієнт, що враховує народногосподарське значення та визначається згідно з додатком 1.

K_{zi} — коефіцієнт, що залежить від рівня забруднення атмосферного повітря населеного пункту i -тою забруднювальною речовиною i визначається за формулою:

$$K_{zi} = q / GDK_{ci},$$

де: q — середньорічна концентрація i -тої забруднюючої речовини за даними прямих інструментальних вимірів на стаціонарних постах за попередній рік, mg/m^3 ;

GDK_{ci} — середньодобова гранично допустима концентрація i - тої забруднюючої речовини, mg/m^3 .

5.4. Мінеральні ресурси та їх класифікація. Державний кадастр родовищ і проявів корисних копалин

МІНЕРАЛЬНІ РЕСУРСИ – природні речовини мінерального походження, які використовуються для одержання енергії та матеріалів шляхом їх видобування і наступної переробки.

РОДОВИЩЕ КОРИСНИХ КОПАЛИН — це ділянка земної кори в якій у результаті тих чи інших геологічних процесів відбулося нагромадження мінеральної сировини, за кількістю і якістю її умовами залягання придатної для промислового використання.

ОСНОВНІ ПАРАМЕТРИ, ЩО ВИЗНАЧАЮТЬ ЦІННІСТЬ РОДОВИЩА

Масштаб, обумовлений його сумарними запасами
запаси оцінюються у кілограмах (благородні метали), каратах (дорогоцінні метали), тоннах (руди металів, хімічна сировина), кубометрах (будівельні матеріали)

Якість корисної копалини
(речовинний склад і технологічні властивості)

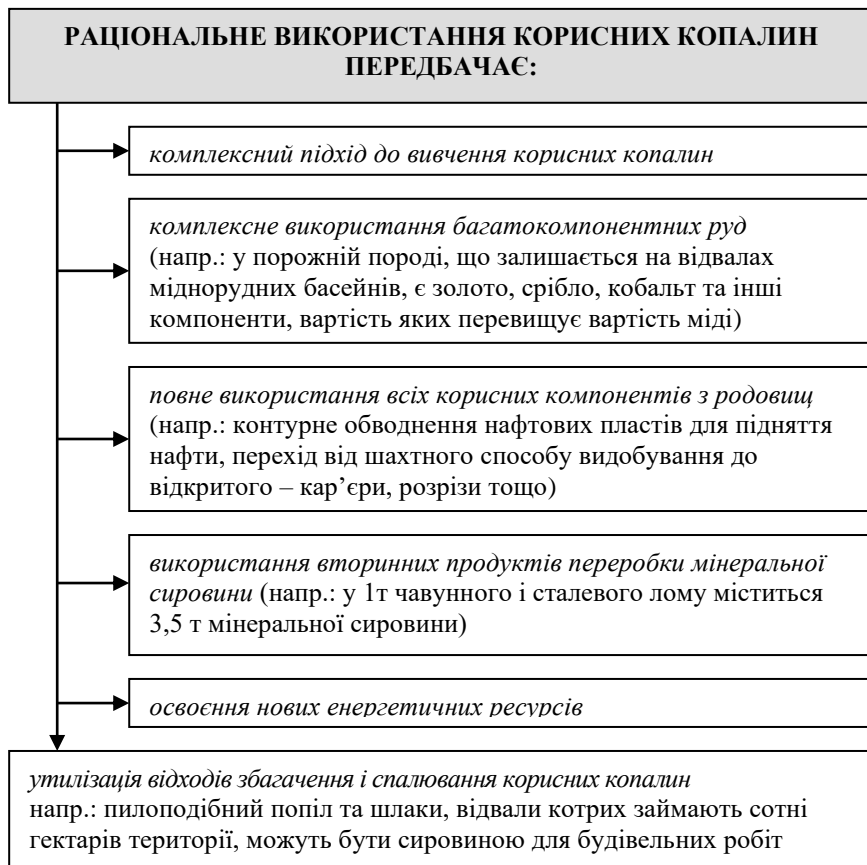
Гідротехнічні умови експлуатації родовища

Економіка району родовища

Дефіцитність цього виду ресурсів та його господарське значення

ДЕРЖАВНИЙ КАДАСТР РОДОВИЩ І ПРОЯВІВ КОРИСНИХ КОПАЛИН (НАДРОВИЙ) — це система відомостей про кожне родовище, включене до Державного фонду родовищ корисних копалин, щодо кількості і якості запасів корисних копалин та наявних у них компонентів, гірничо-технічних, гідрогеологічних та інших умов розробки родовища і його геолого-економічна оцінка, а також відомості про кожний прояв корисних копалин.

5.5. Раціональне використання корисних копалин

Питання та завдання для самоперевірки

1. Дайте визначення поняттю «атмосферне повітря».
2. Розкрийте економічну цінність атмосферного повітря.
3. Які природні й антропогенні фактори забруднення атмосферного повітря ви знаєте?
4. У чому полягають економічні підходи до охорони атмосферного повітря?
5. Які є види економічних збитків від забруднення атмосферного повітря?

6. Яка методика розрахунку економічних збитків від забруднення атмосферного повітря?
7. Які природні ресурси належать до мінеральних?
8. Розкрийте зміст поняття «родовище корисних копалин»?
9. Що передбачає раціональне використання корисних копалин?

Рекомендовані теми рефератів

1. Глобальні наслідки забруднення атмосфери.
2. Сучасний стан мінеральних ресурсів України.
3. Енергетична криза в Україні: причини виникнення та шляхи подолання.

Використані джерела:

1. Гавриленко О.П. Екогеографія України: Навч. посіб. – К.: Знання, 2008. – 646 с.
2. Данилишин Б.М., Хвесик М.А., Голян В.А. Економіка природокористування: Підручник. – К.: Кондор, 2010. – 465 с.
3. Екологічне управління: Підручник / В. Я. Шевчук, Ю. М. Саталкін, Г. О. Білявський та ін. . – К.: Либідь, 2004. – 432 с.
4. Кодекс України про надра від 27 липня 1994 р. № 132/94-ВР// ВВР. – 1994. № 36.
5. Мельник Л.Г., Сотник І.М., Чигрин О.Ю. Економіка природних ресурсів: Навч. посіб. – Суми: Університетська книга, 2010. – 346 с.
6. Методика розрахунку розмірів відшкодування збитків, які заподіяні державі в результаті наднормативних викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря ресурсів - Наказ Міністерства охорони навколишнього природного середовища України від 10 грудня 2008 року № 639 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0767-09>.
7. Про охорону атмосферного повітря. – Закон України від 16.10.1992 № 2707-ХІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/go/2707-12>.

Тема 6
ВОДНІ РЕСУРСИ

- 6.1. Водні ресурси: напрямки і проблеми використання.
- 6.2. Джерела забруднення водних об'єктів.
- 6.3. Водозабезпеченість.
- 6.4. Водокористування та його види.
- 6.5. Раціональне використання водних ресурсів.
- 6.6. Водоохоронні зони.
- 6.7. Економічні збитки від забруднення водних об'єктів та методики їх визначення.

Ключові поняття та терміни: водні ресурси, дефіцит водних ресурсів, джерела забруднення водних ресурсів, водозабезпеченість, водокористування, раціональне використання водних ресурсів, економічний аспект раціонального використання та охорони водних ресурсів, водоохоронна зона, приборережна захисна смуга, економічні збитки від забруднення водних об'єктів.

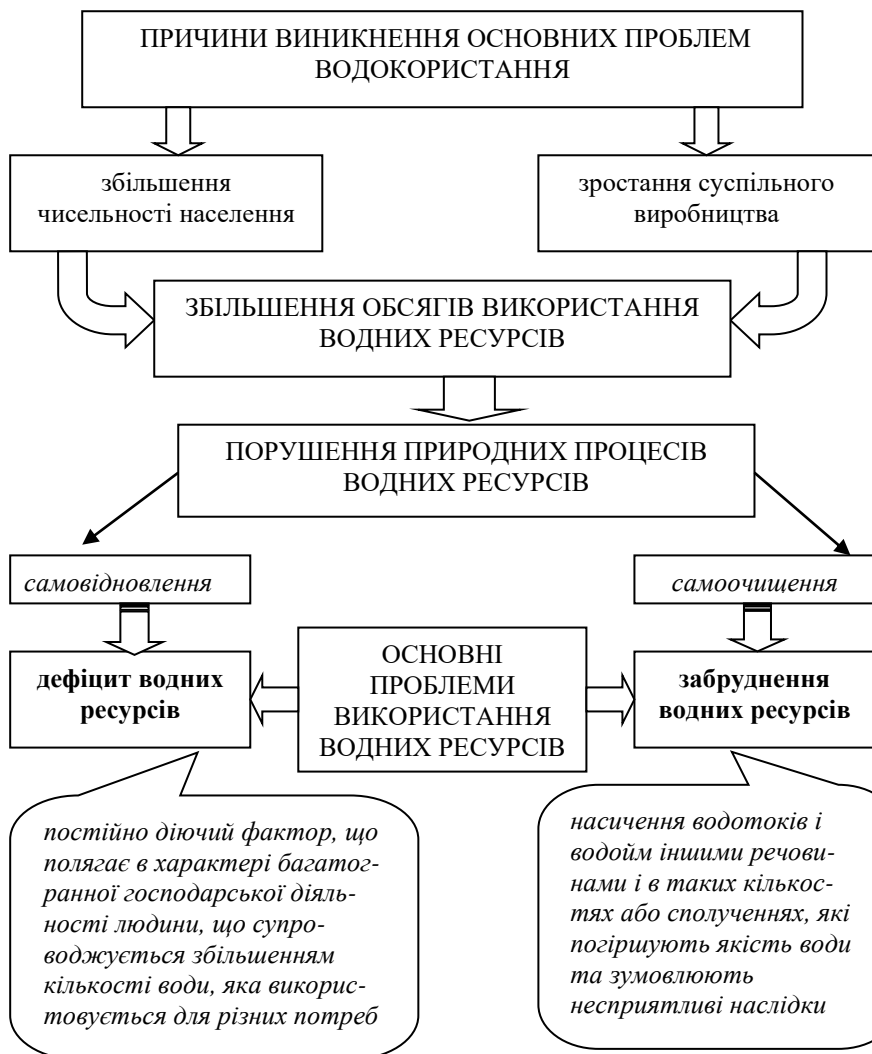
6.1. Водні ресурси: напрямки і проблеми використання

ВОДНІ РЕСУРСИ — це обсяги поверхневих, підземних і морських вод відповідної території.

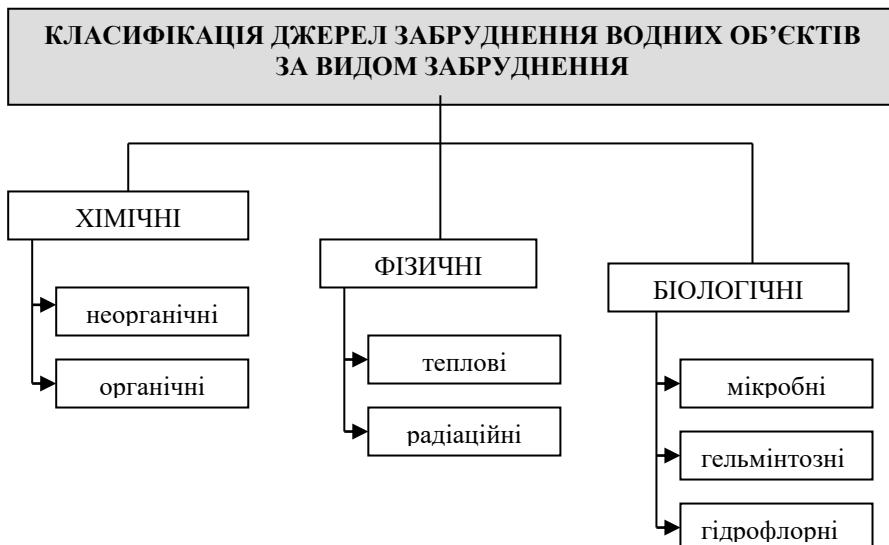
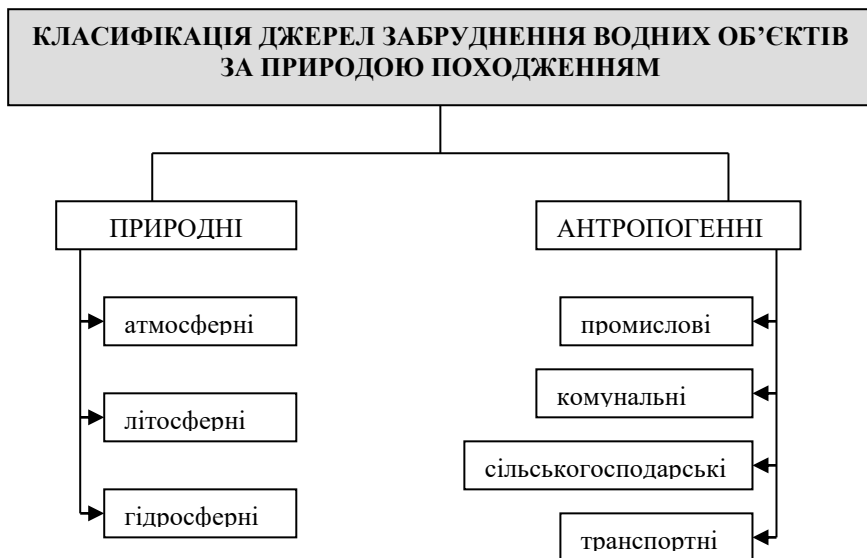
НАПРЯМКИ ВИКОРИСТАННЯ ВОДНИХ РЕСУРСІВ

- ▶ питне і побутове водопостачання населення і населених пунктів
- ▶ виробництво продовольчої та промислової продукції
- ▶ виробництво електроенергії
- ▶ забезпечення комунікативних функцій (водний транспорт)
- ▶ задоволення санітарно-гігієнічних потреб

ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ ВОДНИХ РЕСУРСІВ ТА ПРИЧИНИ ЇХ ВИНИКНЕННЯ

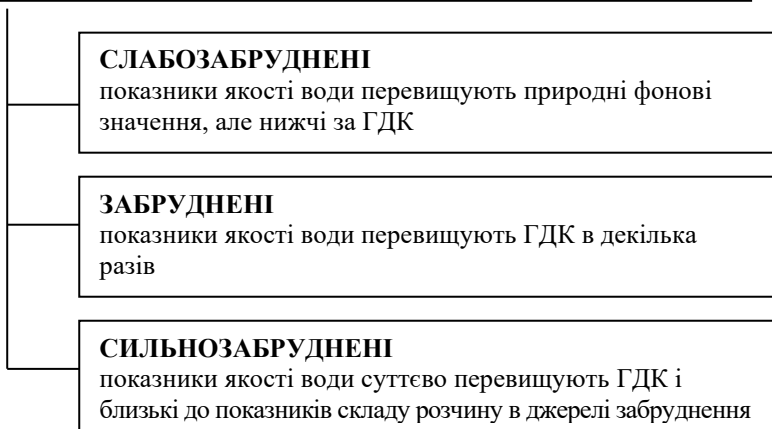
6.2. Джерела забруднення водних об'єктів

СТІЧНІ ВОДИ (серед джерел забруднення водних об'єктів за кількістю і масштабами впливу посідають перше місце) – це води, які використані на виробничі та побутові потреби, при цьому забруднилися та підлягають видаленню з населених пунктів або промислових підприємств.

**КЛАСИФІКАЦІЯ СТІЧНИХ ВОД
ВІД КІЛЬКОСТІ ЗАБРУДНЮЮЧИХ ДОМІШОК**

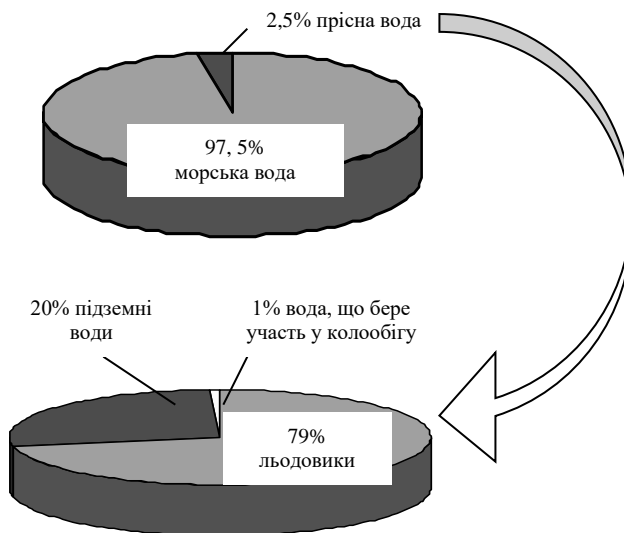

6.3. Водозабезпеченість

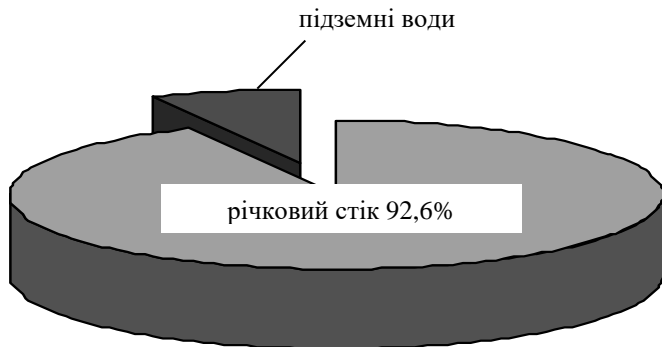
ВОДОЗАБЕЗПЕЧЕНІСТЬ – це об'єм водних ресурсів певної території в розрахунку на одну людину.

ПРИРОДНІ ФАКТОРИ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА ВОДОЗАБЕЗПЕЧЕНІСТЬ

природа водних ресурсів

нерівномірний розподіл на поверхні суші й в часі

ОСНОВНІ ДЖЕРЕЛА ВОДОПОЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УКРАЇНІ**ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ВОДОЗАБЕЗПЕЧЕНOSTІ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ**

НЕРІВНОМІРНІСТЬ ВОДОЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАСЕЛЕННЯ
ОБЛАСТЕЙ УКРАЇНИ
(Додаток 2)

СЕРЕДНЯ ВОДОЗАБЕЗПЕЧЕНІСТЬ НА 1 ЛЮДИНУ
1,1 тис. м³ на рік

ПИТОМА ВОДОЗАБЕЗПЕЧЕНІСТЬ НА 1 ЛЮДИНУ
коливається в межах 0,1 – 5,5 тис. м³ на рік

6.4. Водокористування та його основні види

ВОДОКОРИСТУВАННЯ – це усі форми і види використання водних ресурсів.

ДИНАМІКА ВОДОКОРИСТУВАННЯ У СВІТІ, км³/рік

ОСНОВНІ ВОДОКОРИСТУВАЧІ	РОКИ					
	1900	1940	1960	1970	1985	2000
Комунально-побутове водопостачання	5	40	80	120	250	440
Промисловість	30	120	310	510	1 100	1 900
Сільське господарство	350	660	1 500	1 900	2 400	3 400

КЛАСИФІКАЦІЯ ОСНОВНИХ ВИДІВ ВОДОКОРИСТУВАННЯ ЗА ГОСПОДАРСЬКО-ЦІЛЬОВИМ ПРИЗНАЧЕННЯМ

6.5. Раціональне використання водних ресурсів

РАЦІОНАЛЬНЕ ВИКОРИСТАННЯ ВОДНИХ РЕСУРСІВ

– це науково обґрунтоване використання водних ресурсів, яке забезпечує оптимально-корисний ефект для суспільства як у поточний період, так і упродовж розрахункової перспективи при обов'язковому дотриманні всіх вимог природоохоронного і водного законодавства.

ОСНОВНІ НАПРЯМИ РАЦІОНАЛЬНОГО ВИКОРИСТАННЯ ТА ОХОРОНИ ВОДНИХ РЕСУРСІВ

Впровадження технологій безстічного виробництва

Впровадження новітніх технологій очищення стічних вод

Охорона малих річок, створення водоохоронних зон

Постійний моніторинг стану водних ресурсів

Широке застосування методів економічного регулювання водокористування

**ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ РАЦІОНАЛЬНОГО ВИКОРИСТАННЯ
І ОХОРОНИ ВОДНИХ РЕСУРСІВ**

→ видача дозволів на спеціальне водокористування

→ встановлення ставок зборів за спеціальне водокористування

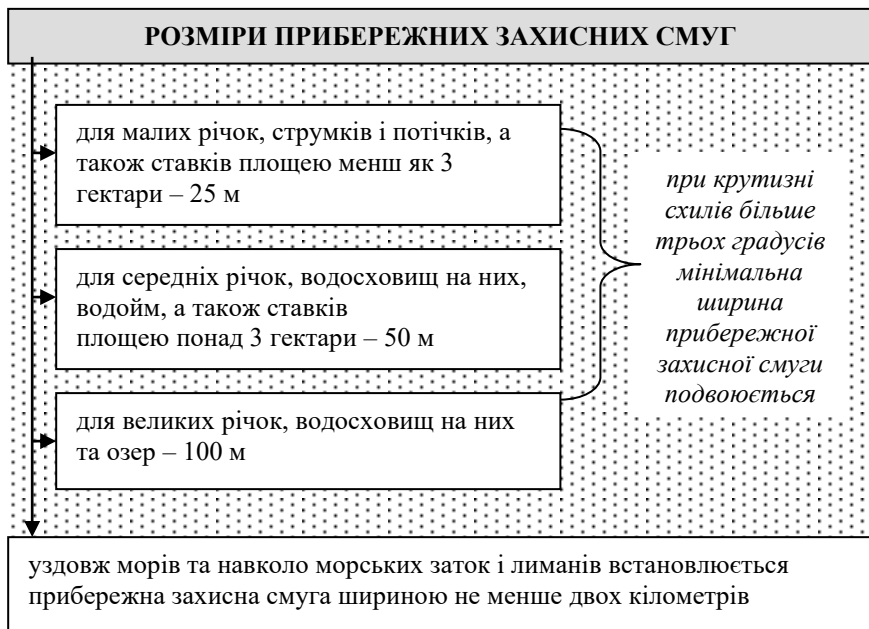
→ надання водокористувачам податкових, кредитних та інших пільг у разі впровадження ними маловідхідних, безвідхідних, енерго- і ресурсозберігаючих технологій, здійснення відповідно до законодавства інших заходів, що зменшують негативний вплив на води

→ відшкодування у встановленому порядку збитків, заподіяних водним об'єктам у разі порушення вимог законодавства

6.6. Водоохоронні зони

ВОДООХОРОННА ЗОНА – це територія вздовж річок, морів і навколо озер, водосховищ та інших водойм, виділена з метою охорони поверхневих водних об'єктів від забруднення і засмічення та збереження їх водності

ПРИБЕРЕЖНА ЗАХИСНА СМУГА - це земельні ділянки по берегах річок та навколо водойм у межах водоохоронних зон, на яких встановлено більш суворий режим господарської діяльності.

6.7. Економічні збитки від забруднення водних об'єктів та методики їх визначення

ЕКОНОМІЧНІ ЗБИТКИ ВІД ЗАБРУДНЕННЯ ВОДНИХ ОБ'ЄКТІВ	
РОЗРАХОВУЮТЬСЯ	
<p>для визначення розмірів відшкодування збитків, заподіяних внаслідок порушення законодавства про охорону та раціональне використання водних ресурсів</p>	<p>згідно з <i>методикою розрахунку розмірів відшкодування збитків, заподіяних державі внаслідок порушення законодавства про охорону та раціональне використання водних ресурсів</i></p>

ВИДИ ЕКОНОМІЧНИХ ЗБИТКІВ ВІД ЗАБРУДНЕННЯ ВОДНИХ ОБ'ЄКТІВ ТА МЕТОДИКИ ЇХ РОЗРАХУНКУ	
ВИД ЕКОНОМІЧНОГО ЗБИТКУ	МЕТОДИКА РОЗРАХУНКУ РОЗМІРІВ ЗБИТКІВ
ЗА СКИД ЗАБРУДНЮЮЧИХ РЕЧОВИН У ВОДНИЙ ОБ'ЄКТ ЗІ ЗВОРОТНИМИ ВОДАМИ, З ПЕРЕВИЩЕННЯМ ГРАНИЧНОДОПУСТИМОГО СКИДУ	за скид забруднюючих речовин зі зворотними водами з перевищенням встановленого нормативу ГДС
	за аварійний або самовільний скид забруднюючих речовин зі зворотними водами
ЗА ЗАБРУДНЕННЯ ВОДНИХ ОБ'ЄКТІВ РЕЧОВИНАМИ У ЧИСТОМУ ВИГЛЯДІ У СКЛАДІ ПРОДУКЦІЇ ЧИ СИРОВИНИ, ПЛАВАЮЧИМИ ВІДХОДАМИ АБО СМІТТЯМ	за забруднення водних об'єктів речовинами у чистому вигляді у складі продукції чи сировини
	за забруднення водних об'єктів плаваючими відходами
ЗА ЗАБРУДНЕННЯ ПІДЗЕМНИХ ВОД ЗАБРУДНЮЮЧИМИ РЕЧОВИНАМИ	за забруднення підземних вод забруднюючими речовинами
ЗА ЗАБРУДНЕННЯ ПОВЕРХНЕВИХ І ПІДЗЕМНИХ ВОД ФІЛЬТРАТОМ СМІТТЄЗВАЛИЩ ТА ПОЛІГОНІВ ТВЕРДИХ ПОБУТОВИХ ВІДХОДІВ	за забруднення підземних вод фільтратом сміттєзвалищ та полігонів ТВП
	за забруднення поверхневих вод фільтратом сміттєзвалищ та полігонів ТВП

Питання та завдання для самоперевірки

1. Розкрийте сутність поняття «водні ресурси».
2. Назвіть основні напрямки використання водних ресурсів.
3. Які основні проблеми виникають при використанні водних ресурсів?
4. Що розуміють під водозабезпеченістю?
5. Поясніть, як природні фактори впливають на водозабезпеченість.
6. Охарактеризуйте водозабезпеченість населення України.
7. Поясніть як ви розумієте поняття «водокористування»?
8. Що розуміють під раціональним використанням водних ресурсів?
9. Що таке водоохоронні зони?
10. Як розраховуються економічні збитки від забруднення водних об'єктів?
11. Перерахуйте види економічних збитків від забруднення водних об'єктів.

Рекомендовані теми рефератів

1. Використання водних ресурсів.
2. Водогосподарське районування. Використання водних ресурсів малих річок.
3. Водогосподарські комплекси і системи.

Використані джерела:

1. Водний кодекс України від 06.06.1995 № 213/95 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/go/213/95-вр>
2. Кукурудза С.І., Перхач О.Р. Використання та охорона водних ресурсів: навч. посіб.: - Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2009. — 304 с.
3. Левківський С.С., Падун М.М. Раціональне використання і охорона водних ресурсів: Підручник. — К.: Либідь, 2006. — 280 с.
4. Методика розрахунку розмірів відшкодування збитків, заподіяних державі внаслідок порушення законодавства про охорону та раціональне використання водних ресурсів. - Наказ Міністерства охорони навколишнього природного середовища України від 20.07.2009 № 389 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0767-09>

Тема 7

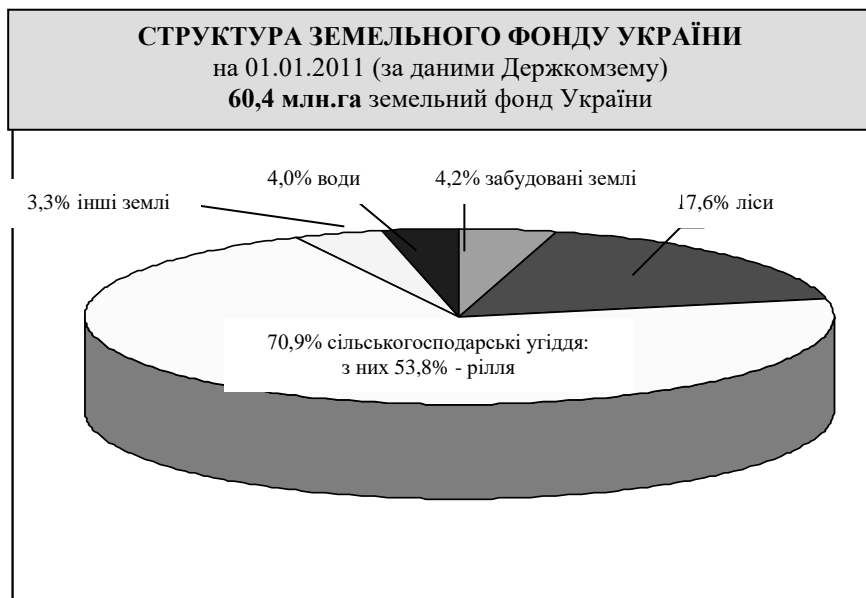
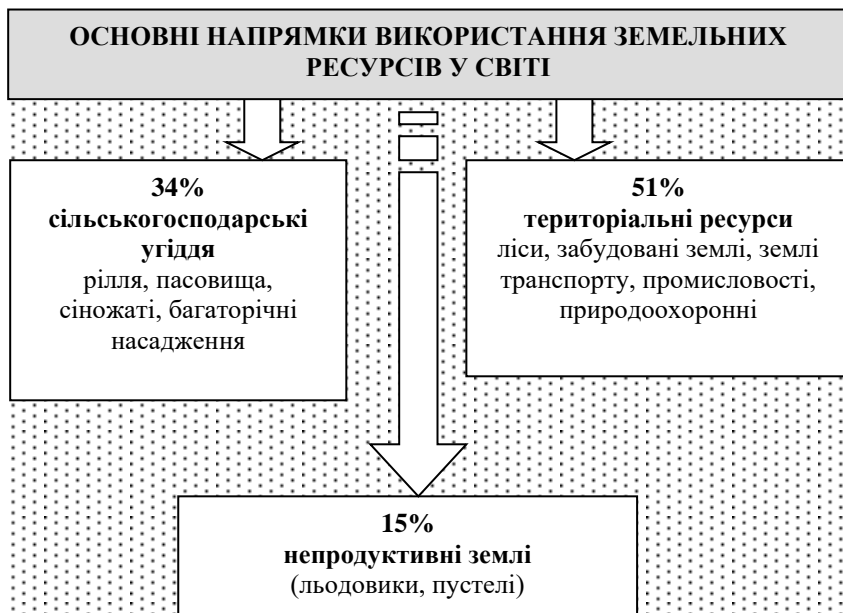
ЗЕМЕЛЬНІ РЕСУРСИ

- 7.1. Земельні ресурси як засіб виробництва.
- 7.2. Родючість ґрунту та її види. Чинники, що впливають на родючість ґрунтів.
- 7.3. Рациональне використання земельних ресурсів.
- 7.4. Рекультивация порушених земель.
- 7.5. Державний земельний кадастр.
- 7.6. Економічні збитки від порушення земель.

Ключові поняття та терміни: земельні ресурси, напрямки використання земельних ресурсів, особливості земельних ресурсів як засобу виробництва, родючість ґрунту, види родючості ґрунтів, економічна родючість ґрунту, чинники, що впливають на родючість ґрунту, рациональне землекористування, рекультивация порушених земель, напрямки рекультивации порушених земель, витрати, що включаються у вартість рекультивацийних робіт, державний земельний кадастр, функції державного земельного кадастру, економічна оцінка земель, грошова оцінка земельних ділянок, економічні збитки від порушення земель.

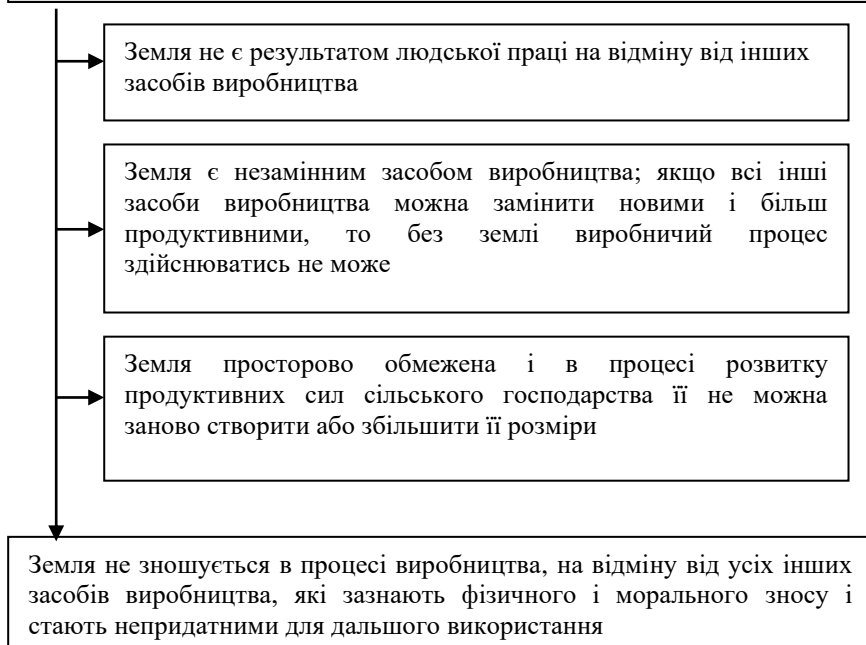
7.1. Земельні ресурси як засіб виробництва

ЗЕМЕЛЬНІ РЕСУРСИ – сукупний природний ресурс поверхні суші, що являє просторову основу для розселення і господарської діяльності.

ЗНАЧЕННЯ І РОЛЬ ЗЕМЛІ СТОСОВНО ГАЛУЗЕЙ НАРОДНОГО ГОСПОДАРСТВА	
ПРОМИСЛОВІСТЬ	СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО
<i>Земля не має органічного зв'язку з виробничим процесом і є просторовою базою для розміщення різних об'єктів виробництва.</i>	<i>Земля - головний засіб виробництва, без якого неможливий сам процес виробництва продукції рослинництва і тваринництва. Вона одночасно є предметом і засобом праці. Земля значною мірою визначає темпи розвитку і рівень ефективності сільськогосподарського виробництва.</i>

СПЕЦИФІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЗЕМЛІ ЯК ЗАСОБУ ВИРОБНИЦТВА В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ

7.2. Родючість ґрунту та її види. Чинники, що впливають на родючість ґрунтів

РОДЮЧІСТЬ – здатність ґрунту задовольняти потреби рослин в елементах живлення, воді, повітрі і теплі в кількості, достатній для їх нормального розвитку, які в сукупності є основним показником якості ґрунту.

ВИДИ РОДЮЧОСТІ ҐРУНТІВ

ЕКОНОМІЧНА РОДЮЧІСТЬ ҐРУНТУ – це здатність землеробства, зумовлена соціально-економічними факторами, використовувати і підвищувати природну родючість ґрунту.

ЧИННИКИ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА РОДЮЧІСТЬ ҐРУНТІВ	
ФІЗИКО-ХІМІЧНІ ПОКАЗНИКИ ҐРУНТУ	поживний, водно-повітряний, тепловий режими ґрунту, щільність, вміст фізіологічно-активних речовин, реакція ґрунтового розчину, наявність у ґрунті фітотоксичних сполук тощо
МЕТЕОРОЛОГІЧНІ	сонячна радіація, кількість та розподіл атмосферних опадів, температурні умови, відносна вологість повітря, вміст у ньому CO ₂ , тривалість вегетаційного періоду
ФІТОБІОЛОГІЧНІ	сорт, репродукція, якість насіннєвого матеріалу
ФІТОСАНІТАРНІ	бур'яни, шкідники та хвороби культурних рослин
ГОСПОДАРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ	обробіток ґрунту, технологія вирощування рослин, сівозміни, система добрив, меліоративні заходи, заходи захисту рослин тощо

7.3. Рациональне використання земельних ресурсів

РАЦІОНАЛЬНЕ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬ – це цільове, ефективне використання земель, яке підтримує науково обґрунтований баланс між природними і антропогенними територіями і не призводить до порушення екологічної рівноваги (заміни високопродуктивних природних екосистем менш продуктивнішими).

ЕКОНОМІЧНЕ СТИМУЛЮВАННЯ РАЦІОНАЛЬНОГО ВИКОРИСТАННЯ ТА ОХОРОНИ ЗЕМЕЛЬ

надання податкових і кредитних пільг громадянам та юридичним особам, які здійснюють за власні кошти заходи, передбачені загальнодержавними та регіональними програмами використання і охорони земель

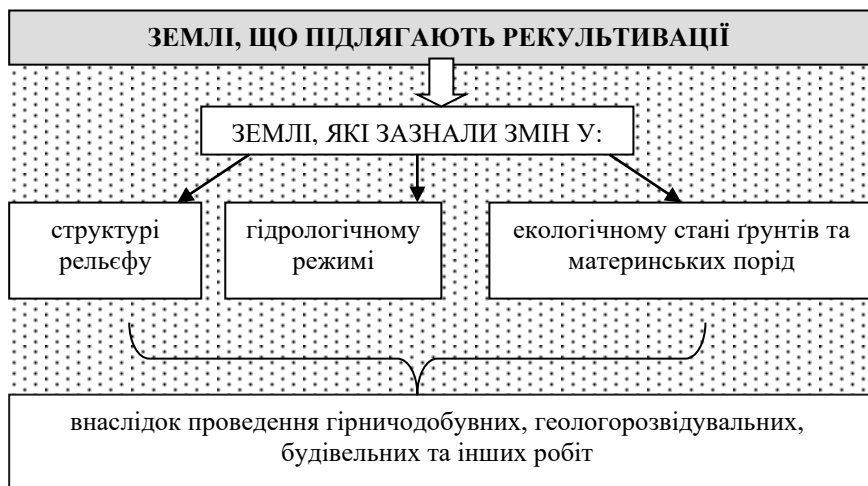
виділення коштів державного або місцевого бюджету громадянам та юридичним особам для відновлення попереднього стану земель, порушених не з їх вини

звільнення від плати за земельні ділянки, що перебувають у стадії сільськогосподарського освоєння або поліпшення їх стану, згідно з державними та регіональними програмами

компенсація з бюджетних коштів зниження доходу власників землі та землекористувачів внаслідок тимчасової консервації деградованих та малопродуктивних земель, що стали такими не з їх вини

7.4. Рекультивация порушених земель

РЕКУЛЬТИВАЦІЯ ПОРУШЕНИХ ЗЕМЕЛЬ — це комплекс організаційних, технічних і біотехнологічних заходів, спрямованих на відновлення ґрунтового покриву, поліпшення стану та продуктивності порушених земель.

7.5. Державний земельний кадастр

ДЕРЖАВНИЙ ЗЕМЕЛЬНИЙ КАДАСТР — єдина державна геоінформаційна система відомостей про землі, розташовані в межах кордонів України, їх цільове призначення, обмеження у їх використанні, а також дані про кількісну і якісну характеристики земель, їх оцінку, про розподіл земель між власниками і користувачами.

ВІДОМОСТІ ДЕРЖАВНОГО ЗЕМЕЛЬНОГО КАДАСТРУ	
Кадастрове зонування	встановлює межі кадастрових зон і кварталів
Кадастрові зйомки	комплекс робіт, виконуваних для визначення та відновлення меж земельних ділянок
Бонітування ґрунтів	порівняльна оцінка якості ґрунтів за їх основними природними властивостями, які мають сталий характер та суттєво впливають на врожайність сільськогосподарських культур, вирощуваних у конкретних природно-кліматичних умовах. <i>Бонітування ґрунтів проводиться за 100-бальною шкалою. Вищий бал отримують ґрунти, які мають найбільшу природну продуктивність</i>
Економічна оцінка земель	оцінка землі як природного ресурсу і засобу виробництва в сільському і лісовому господарстві та як просторового базису в суспільному виробництві за показниками, що характеризують продуктивність земель, ефективність їх використання та дохідність з одиниці площі
Грошова оцінка земельних ділянок	визначається на рентній основі, може бути нормативною і експертною. Нормативна використовується для визначення розміру земельного податку, втрат сільськогосподарського і лісгосподарського виробництва, економічного стимулювання раціонального використання та охорони земель тощо. Експертна використовується при здійсненні цивільно-правових угод щодо земельних ділянок
Державна реєстрація земельних ділянок	здійснюється у Державному земельному кадастрі в порядку, встановленому законом
Облік кількості та якості земель	<i>Облік кількості земель</i> – відображення у відомостях і документах даних, які характеризують кожен земельну ділянку, а також землі за площею та складом земельних угідь, розподіл земель за власниками, землекористувачами. <i>Облік якості земель</i> - відображення у відомостях і документах даних, які характеризують земельні угіддя за природними і набутими властивостями, що впливають на їх продуктивність та економічну цінність, а також за ступенем техногенного забруднення ґрунтів

7.6. Економічні збитки від порушення земель

ЕКОНОМІЧНІ ЗБИТКИ ВІД ПОРУШЕННЯ ЗЕМЕЛЬ	
РОЗРАХОВУЮТЬСЯ	
<p>для визначення розмірів відшкодування шкоди суб'єктами господарювання та фізичними особами в процесі їх діяльності через забруднення земель хімічними речовинами, їх засмічення промисловими, побутовими та іншими відходами</p>	<p>Згідно з <i>методикою визначення розмірів шкоди, зумовленої забрудненням і засміченням земельних ресурсів через порушення природоохоронного законодавства</i></p>

ВИДИ ЕКОНОМІЧНИХ ЗБИТКІВ ВІД ПОРУШЕННЯ ЗЕМЕЛЬ	
ВИД ЕКОНОМІЧНОГО ЗБИТКУ	МЕТОДИКА РОЗРАХУНКУ РОЗМІРІВ ЗБИТКІВ
ШКОДА ВНАСЛІДОК ЗАБРУДНЕННЯ ЗЕМЕЛЬ	пепедбачає визначення розміру шкоди від забруднення земель
	визначає загальний розмір відшкодування при одночасному забрудненні земельної ділянки декількома забруднюючими речовинами (але одним суб'єктом господарювання чи фізичною особою)
ШКОДА ВНАСЛІДОК ЗАСМІЧЕННЯ ЗЕМЕЛЬ	визначає розмір шкоди внаслідок засмічення земель

ФОРМУЛА ДЛЯ РОЗРАХУНКУ РОЗМІРІВ ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ ВІД ЗАБРУДНЕННЯ ЗЕМЕЛЬ

$$P_{\text{ш}} = A \times \Gamma_{\text{оз}} \times \Pi_{\text{д}} \times K_3 \times K_{\text{п}} \times K_{\text{ег}}$$

де $P_{\text{ш}}$ – розмір шкоди від забруднення земель, грн;

A – питомі витрати на ліквідацію наслідків забруднення земельної ділянки, значення якого дорівнює 0,5;

$\Gamma_{\text{оз}}$ – нормативна грошова оцінка земельної ділянки, що зазнала забруднення (засмічення), грн/кв.м;

$\Pi_{\text{д}}$ – площа забрудненої земельної ділянки, кв.м;

K_3 – коефіцієнт забруднення земельної ділянки, що характеризує кількість забруднюючої речовини в об'ємі забрудненої землі залежно від глибини просочування, визначається за формулою:

$$\hat{E}_{\zeta} = \frac{\hat{I}_{\zeta} \delta}{O_{\zeta} \phi \times \hat{I}_{\ddot{a}} \times 2^{\ddot{i}}},$$

де $O_{\text{зр}}$ – об'єм забруднюючої речовини м^3 ;

$T_{\text{зш}}$ – товща земельного шару, що є розмірною одиницею для розрахунку витрат на ліквідацію забруднення залежно від глибини просочування і дорівнює 0,2 м;

$\Pi_{\text{д}}$ – площа забрудненої земельної ділянки, м^2 ;

$\Pi_{\text{п}}$ – індекс поправки до витрат на ліквідацію забруднення залежно від глибини просочування забруднюючої речовини (додаток 4).

За наявності інформації лише про масу забруднюючої речовини, що проникла у землю, об'єм забруднюючої речовини ($O_{\text{зр}}$) розраховується за формулою:

$$\hat{I}_{\zeta} \delta = \frac{\hat{I}_{\zeta} \delta}{\hat{U}_{\zeta} \delta},$$

де $M_{\text{зр}}$ – маса забруднюючої речовини, т;

$\hat{U}_{\zeta} \delta$ – відносна густина забруднюючої речовини, $\text{т}/\text{м}^3$.

$K_{\text{п}}$ – коефіцієнт небезпечності забруднюючої речовини, значення якого визначається за додатком 3;

$K_{\text{ег}}$ – коефіцієнт еколого-господарського значення земель, визначається за додатком 4.

Питання та завдання для самоперевірки

1. Дайте визначення поняття «земельні ресурси».
2. Які основні напрямки використання земельних ресурсів у світі?
3. Охарактеризуйте сучасний стан земельного фонду України.
4. Поясніть значення і роль землі стосовно галузей народного господарства.
5. У чому полягають основні особливості землі як засобу виробництва у сільському господарстві?
6. Поясніть, що таке родючість ґрунту? Які є види родючості ґрунтів?
7. Перерахуйте чинники, що впливають на родючість ґрунтів.
8. Дайте визначення поняття «раціональне землекористування».
9. Що таке рекультивация порушених земель? Які землі підлягають рекультивации?
10. Перерахуйте витрати, що включаються у вартість рекультивационних робіт.

Рекомендовані теми рефератів

1. Основні причини погіршення якості земельних ресурсів України та заходи боротьби з ними.
2. Земельний фонд України та його використання.

Використані джерела:

1. Гавриленко О.П. Екогеографія України: Навч. посіб. – К.: Знання, 2008. – 646 с.
2. Закон України «Про Державний земельний кадастр» від 07.07.2011 № 3613-VI [Електронний ресурс]. — Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/go/3613-17.
3. Збарський В.К., Мацибора В.І., Чалий А.А. та ін. Економіка сільського господарства: Навч. посіб. – К.: Каравела, 2009. – 264 с.
4. Земельний кодекс України від 25.10.2001 № 2768-III (Редакція станом на 05.01.2013) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/go/2768-14.
5. Мельник Л.Г., Сотник І.М., Чигрин О.Ю. Економіка природних ресурсів: Навч. посіб. – Суми: Університетська книга, 2010. – 346 с.
6. Методика визначення розмірів шкоди, зумовленої забрудненням і засміченням земельних ресурсів через порушення природоохоронного законодавства. - Наказ Міністерства охорони навколишнього природного середовища України від 27.10.1997р. №171 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0285-98>.

Змістовий модуль 2
Економічна ефективність природоохоронної діяльності

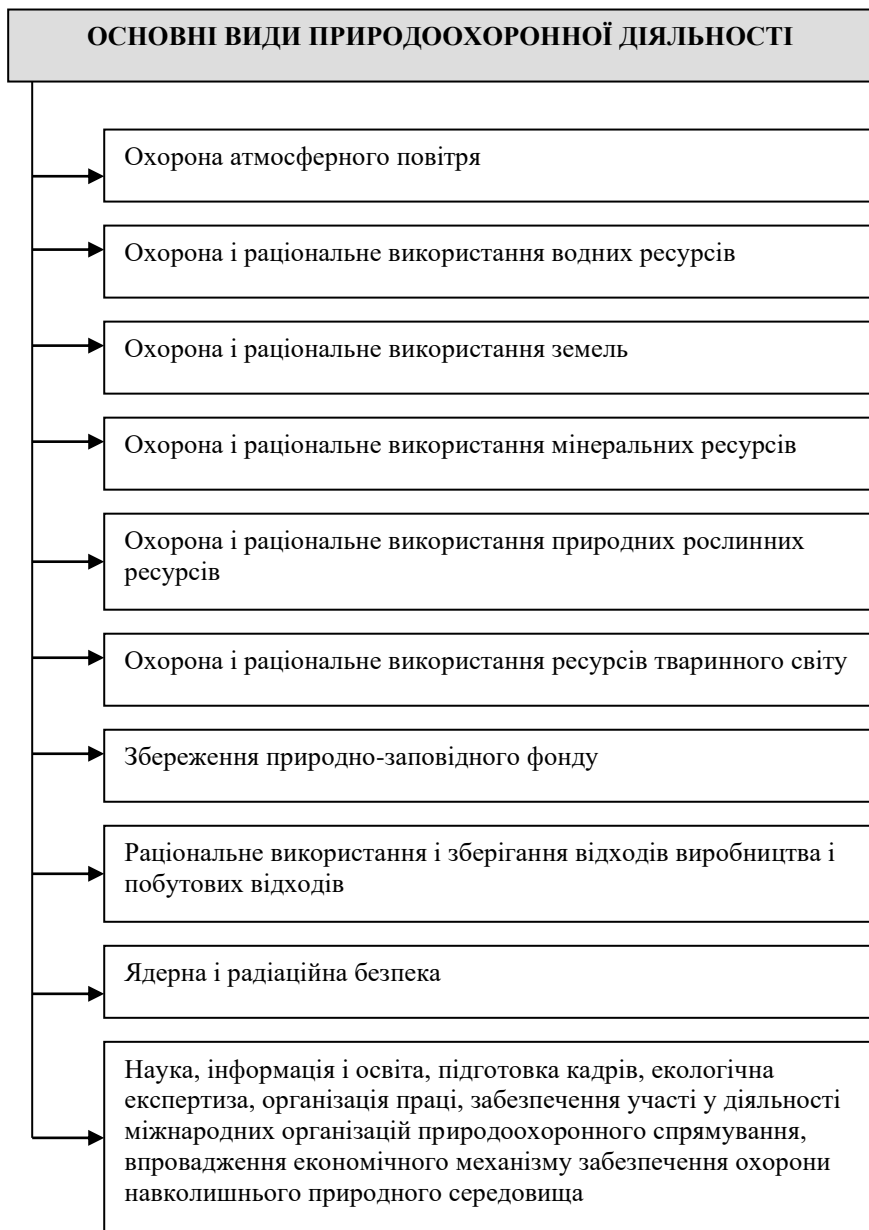
Тема 8
ПРИРОДООХОРОННА ДІЯЛЬНІСТЬ

- 8.1. Поняття природоохоронної діяльності.
- 8.2. Планування і програмування природоохоронної діяльності.
- 8.3. Інформаційне забезпечення природоохоронної діяльності.
- 8.4. Результати природоохоронної діяльності
- 8.5. Поняття «екологізація економіки». Співвідношення понять «екологізація» та «природоохоронна діяльність»

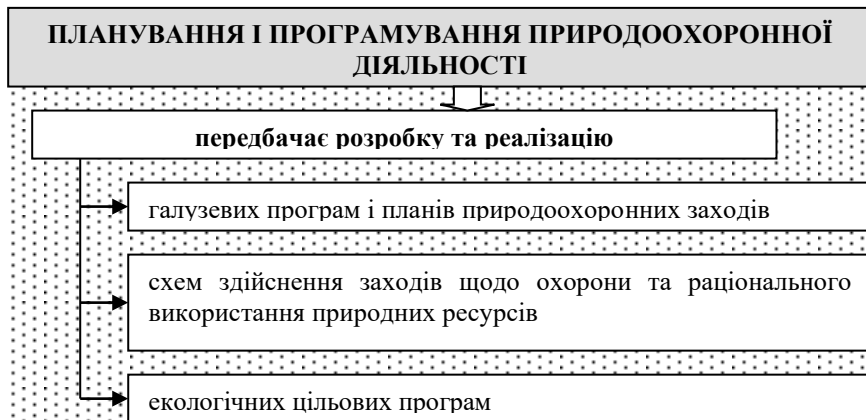
Ключові поняття та терміни: природоохоронна діяльність, основні види природоохоронної діяльності, планування і програмування природоохоронної діяльності, екологічна цільова програма, рівні екологічних цільових програм, економічний механізм реалізації екологічних програм, економічна інформація щодо забезпечення природоохоронної діяльності, напрямки отримання природоохоронної інформації, форми статистичної звітності, екологічна результативність природоохоронної діяльності, соціальна результативність природоохоронної діяльності, економічна результативність природоохоронної діяльності, екологізація економіки, інтегральний екодеструктивний вплив, завдання екологізації економіки, показники рівня екологізації.

8.1. Поняття природоохоронної діяльності

ПРИРОДООХОРОННА ДІЯЛЬНІСТЬ – це комплекс цільових заходів із запобігання шкоди навколишньому природному середовищу, ліквідації наслідків завданих раніше збитків, а також управління контроль, просвітницька робота, освіта в галузях охорони навколишнього середовища.

8.2. Планування і програмування природоохоронної діяльності

ЕКОЛОГІЧНА ЦІЛЬОВА ПРОГРАМА - це комплекс взаємопов'язаних природоохоронних завдань та заходів, які спрямовані на розв'язання нагальних екологічних проблем з метою поліпшення співіснування природних екологічних систем і суспільства, та узгоджені за терміном виконання, складом виконавців і ресурсним забезпеченням.

РІВНІ ЕКОЛОГІЧНИХ ЦІЛЬОВИХ ПРОГРАМ**Державні програми**

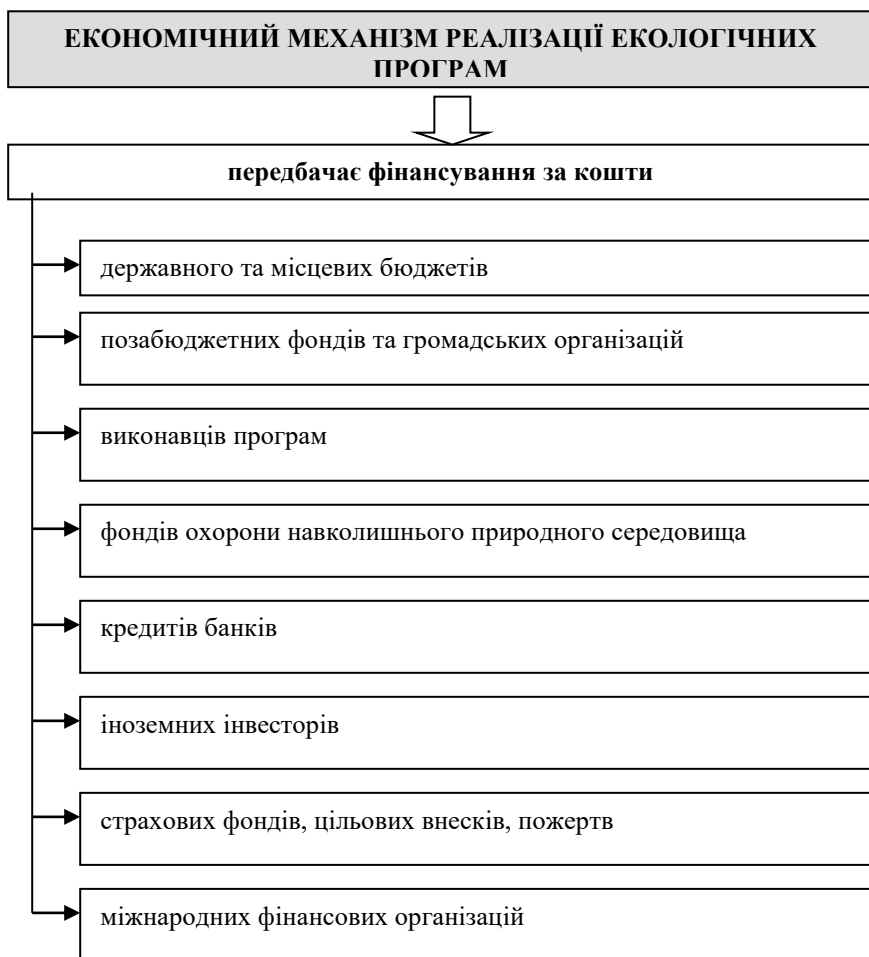
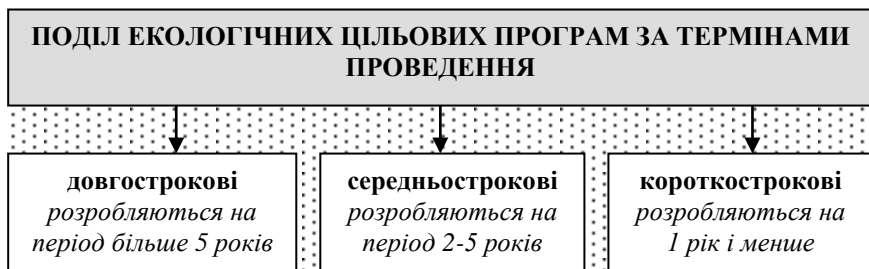
розв'язують окремі екологічні проблеми багатогалузевого або міжрегіонального характеру

Регіональні програми

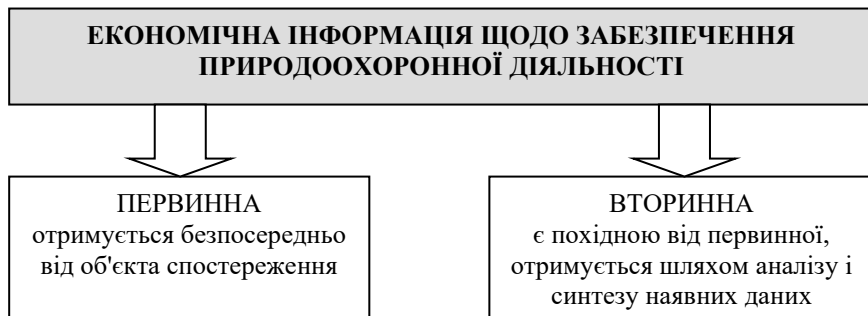
включають завдання та природоохоронні заходи щодо вирішення екологічних проблем, які поширюються за межі однієї адміністративної області

Місцеві програми

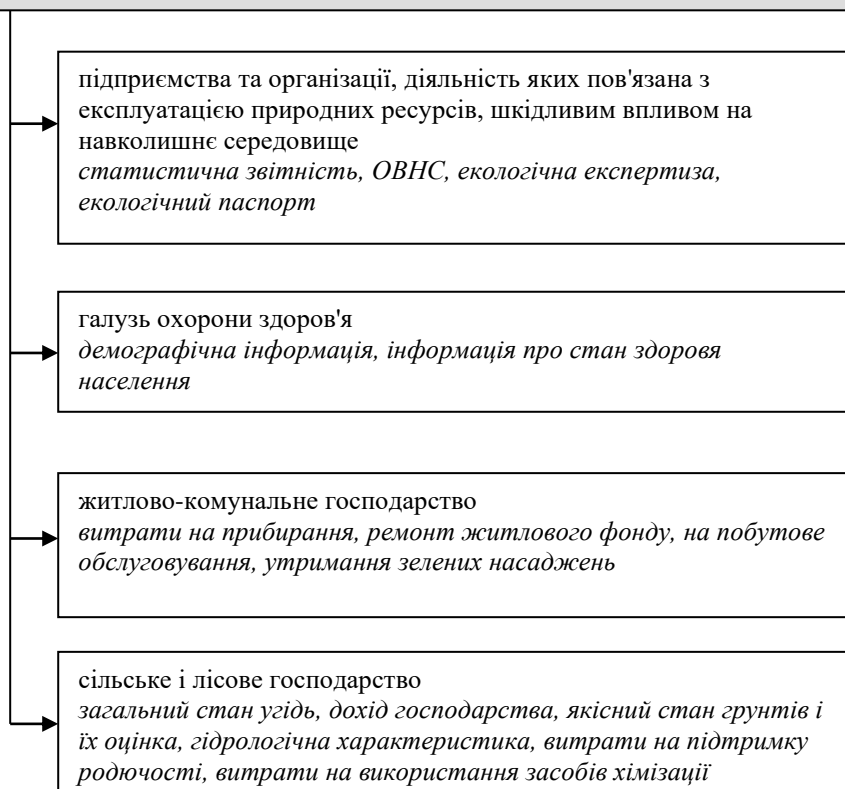
складаються із завдань та природоохоронних заходів, які реалізуються в межах окремих адміністративно-територіальних одиниць

8.3. Інформаційне забезпечення природоохоронної діяльності

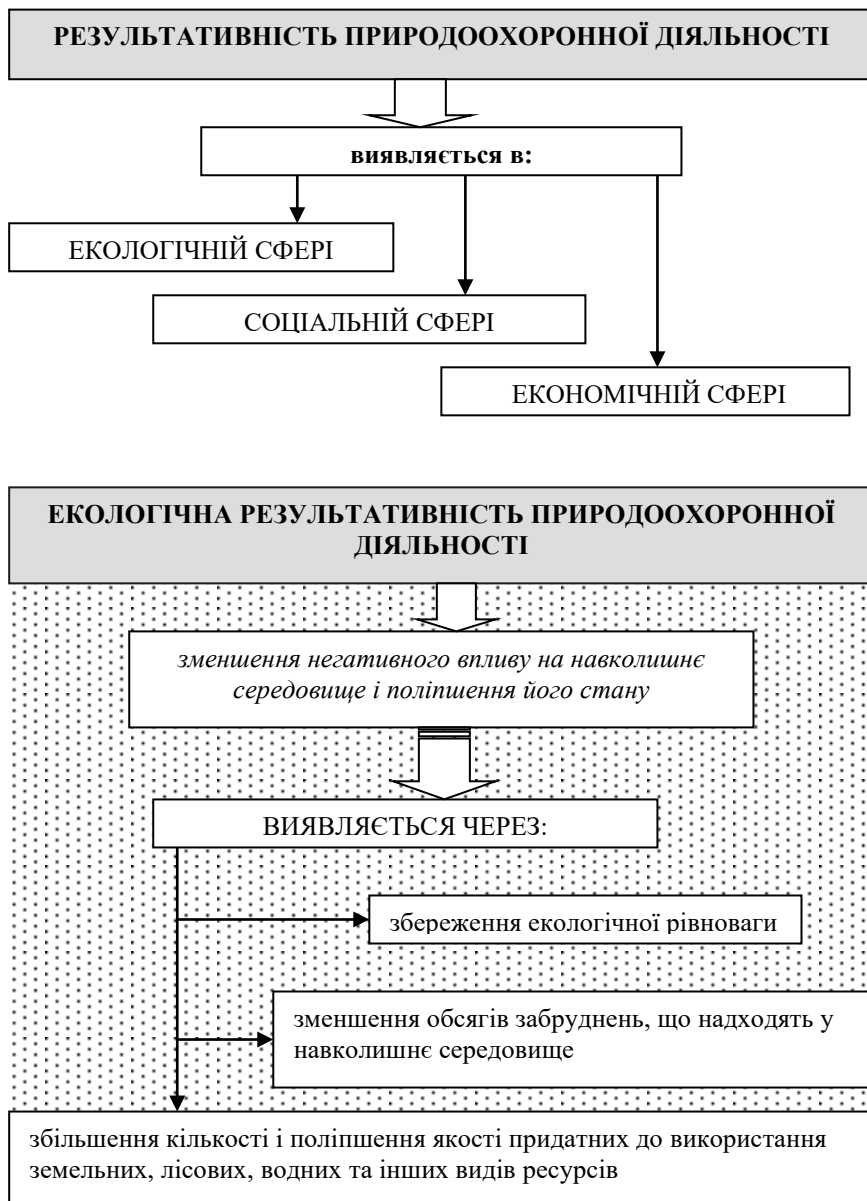

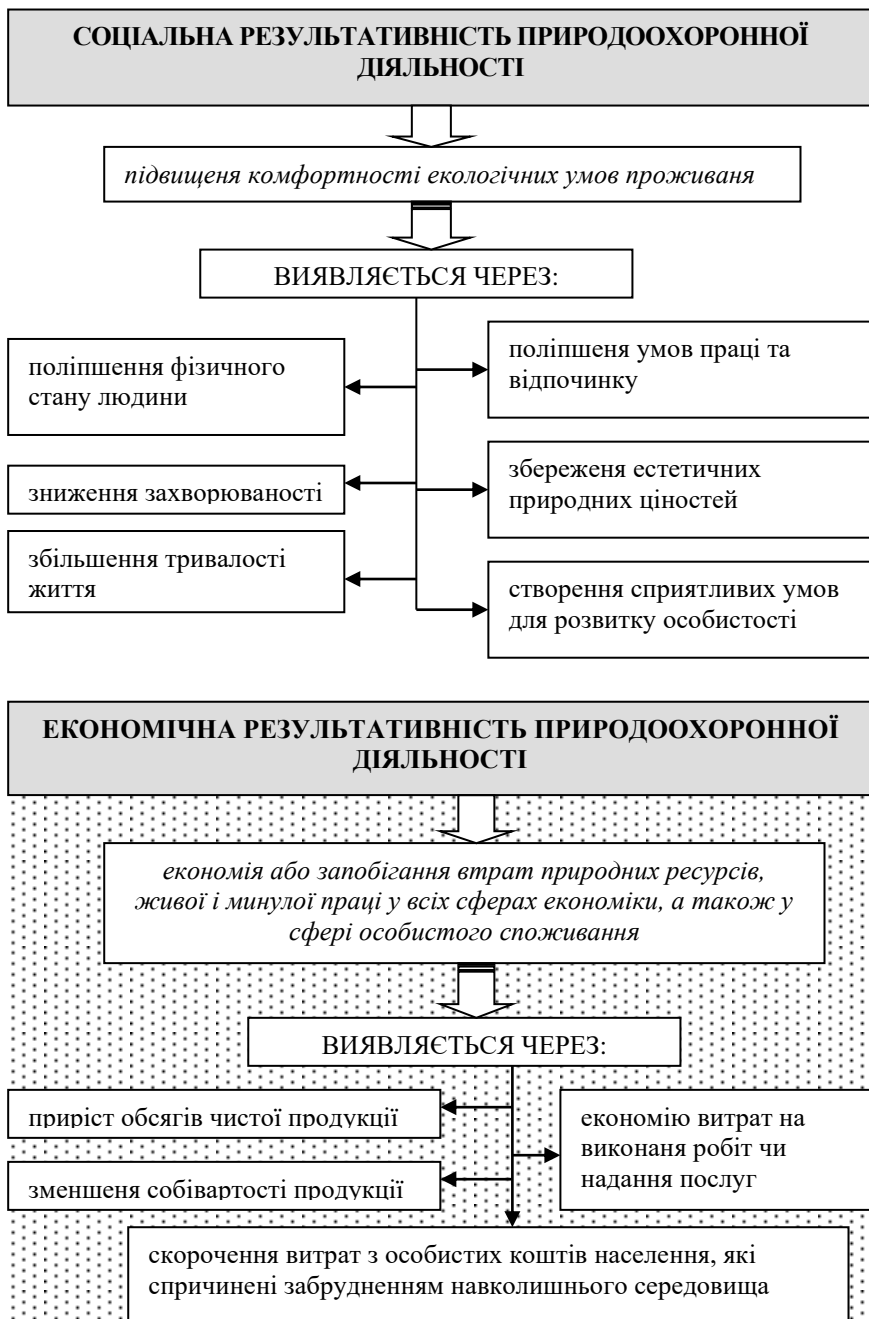
НАПРЯМКИ ОТРИМАННЯ ПРИРОДООХОРОННОЇ ІНФОРМАЦІЇ

ФОРМИ СТАТИСТИЧНОЇ ЗВІТНОСТІ ПІДПРИЄМСТ ЩОДО НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ТА ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ		
ФОРМА	НАЗВА ЗВІТНОСТІ	ОСНОВНІ ВІДОМОСТІ
<p>Форма № 2-ТП (водгосп) (квартальна). Наказ Держкомстату від 30.09.1997 р. № 230</p>	<p>Звіт про використання води</p>	<p>Відображається об'єми забраної, використаної, переданої та втраченої води промисловими, будівельними, транспортними, сільськогосподарськими та іншими підприємствами, організаціями і установами</p>
<p>Форма № 1-поводження з відходами (річна). Наказ Держкомстату від 17.07.2012 р. № 302</p>	<p>Звіт про утворення, оброблення та утилізацію відходів I - III класів небезпеки</p>	<p>Відображаються інформація про утворення, оброблення та утилізацію відходів I - III класів небезпеки, у тому числі продукція, яка непридатна та містить шкідливі речовини (включаючи пестициди, які стали не придатні чи заборонені до застосування).</p>
<p>Форма № 2-ТП (повітря) (річна), (квартальна). Наказ Держкомстату від 21.06.2010 р. № 233</p>	<p>Звіт про охорону атмосферного повітря</p>	<p>Відображаються дані про викиди забруднювальних речовин та парникових газів від стаціонарних джерел забруднення</p>
<p>Форма № 1-екологічні витрати (річна). Наказ Держкомстату від 17.07.2012 р. № 302</p>	<p>Звіт про витрати на охорону навколишнього природного середовища та екологічні платежі</p>	<p>Відображаються дані первинного обліку фактичних витрат на охорону навколишнього природного середовища</p>

8.4. Результативність природоохоронної діяльності

8.5. Поняття «екологізація економіки». Співвідношення понять «екологізація» та «природоохоронна діяльність»

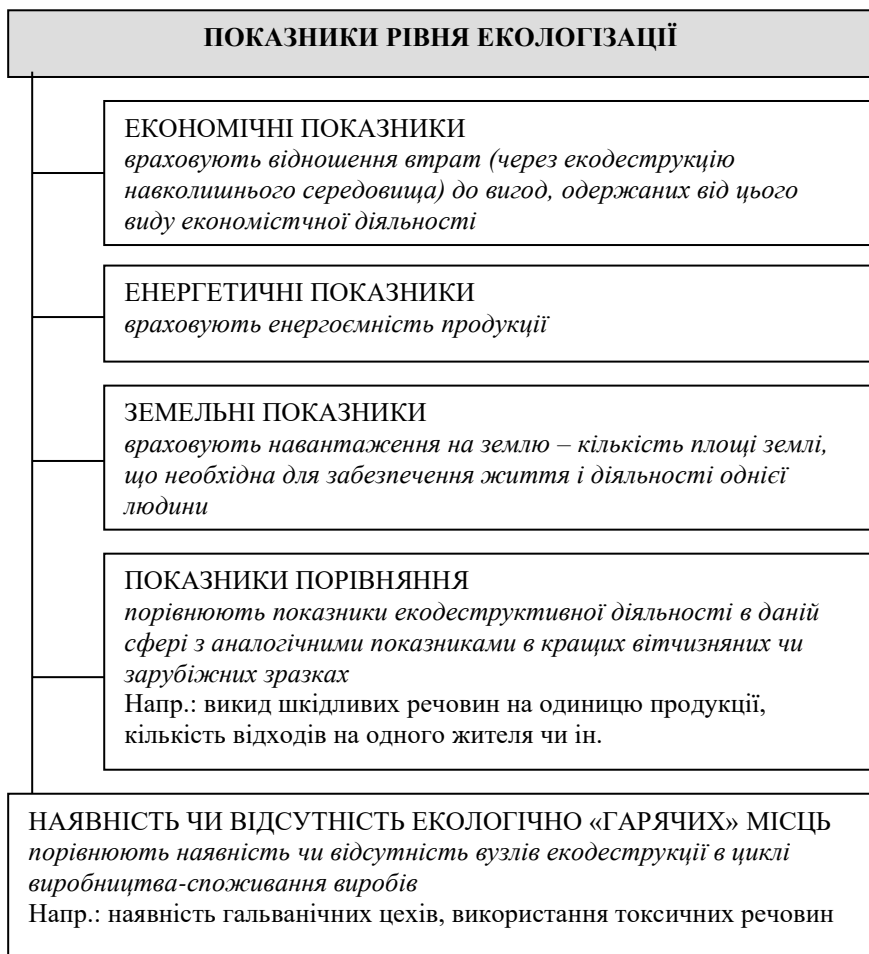
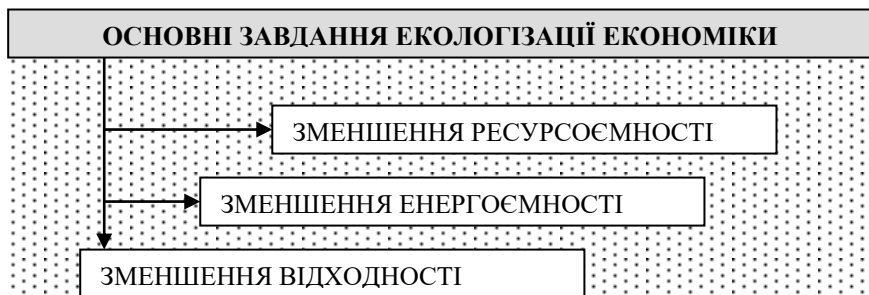
ЕКОЛОГІЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ – це цілеспрямований процес перетворення економіки, спрямований на зменшення інтегрального екодеструктивного впливу процесів виробництва та споживання товарів і послуг у розрахунку на одиницю сукупного суспільного продукту.

ІНТЕГРАЛЬНИЙ ЕКОДЕСТРУКТИВНИЙ ВПЛИВ – це приведені до єдиної критеріальної бази результати негативних наслідків впливу процесів виробництва та споживання предметів і послуг на людину і природні системи.

СПІВВІДНОШЕННЯ ПОНЯТЬ «ЕКОЛОГІЗАЦІЯ» ТА «ПРИРОДООХОРОННА ДІЯЛЬНІСТЬ»

Екологізація є ширшим поняттям і включає в себе природоохоронну діяльність

Екологізація означає процес постійного екологічного вдосконалення існуючих технологій, який спрямований на зменшення ліквідації екодеструктивних факторів, а відповідно, і потреби в природоохоронних заходах

Питання та завдання для самоперевірки

1. Дайте визначення поняття «природоохоронна діяльність».
2. Перерахуйте основні види природоохоронної діяльності.
3. Поясніть, що передбачає планування і програмування природоохоронної діяльності?
4. Що таке екологічна цільова програма?
5. Які є рівні екологічних цільових програм?
6. Як поділяють екологічні цільові програми за термінами виконання?
7. Яка існує економічна інформація природоохоронної діяльності?
8. В яких сферах виявляється результативність природоохоронної діяльності?
9. У чому полягає і виявляється екологічна результативність природоохоронних заходів?
10. Що таке екологізація економіки?
11. Чим екологізація принципово відрізняється від природоохоронної діяльності?
12. Які показники використовують для характеристики рівня екологізації? Поясніть їх.

Рекомендовані теми рефератів

1. Національні екологічні програми.
2. Механізми екологізації економіки.

Використані джерела:

1. Данилишин Б.М., Хвесик М.А., Голян В.А. Економіка природокористування: Підручник. – К.: Кондор, 2010. – 465 с.
2. Мельник Л.Г. Екологічна економіка. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2006. – 367 с.
3. Перелік видів діяльності, що належать до природоохоронних заходів. - Постанова Кабінету Міністрів України від 17 вересня 1996 р. №1147 (Редакція станом на 14.09.2012) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/laws/show/1147-96-n.
4. Статистика навколишнього середовища та природних ресурсів [Електронний ресурс]. — Режим доступу: buh.ligazakon.ua/online/forms/ua/?s=tree&idView
5. Царенко О.М., Несветов О.О., Кабацький М.О. Основи екології та економіка природокористування. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2004. – 400 с.

Тема 9

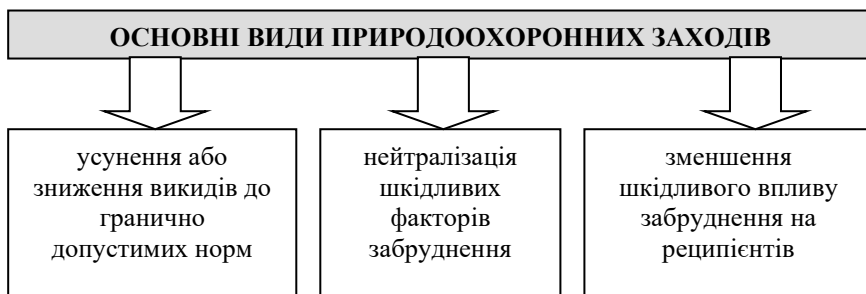
ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ПРИРОДООХОРОННИХ ЗАХОДІВ

- 9.1. Природоохоронні заходи та їх види.
- 9.2. Затрати на природоохоронні заходи.
- 9.3. Економічне обґрунтування природоохоронних заходів.
- 9.4. Чистий економічний ефект природоохоронних заходів.
- 9.5. Економічна ефективність природоохоронних заходів та показники її оцінки.

Ключові поняття та терміни: природоохоронні заходи, види природоохоронних заходів, затрати на природоохоронні заходи, капітальні вкладення, поточні витрати, вимоги до економічного обґрунтування природоохоронних заходів, економічне обґрунтування природоохоронних заходів, чистий економічний ефект, фактичний і очікуваний чистий ефект, показники оцінки економічної ефективності природоохоронних заходів, загальна економічна ефективність природоохоронних витрат, повний економічний ефект, загальна економічна ефективність капітальних вкладень, порівняльна економічна ефективність, коефіцієнт дисконтування.

9.1. Природоохоронні заходи та їх види

ПРИРОДООХОРОННІ ЗАХОДИ – це всі види господарської діяльності, спрямовані на зменшення та ліквідацію негативного антропогенного впливу на компоненти природного середовища, забезпечення раціонального використання природно-ресурсного потенціалу території.

ПРИРОДООХОРОННІ ЗАХОДИ, СПРЯМОВАНІ НА НЕЙТРАЛІЗАЦІЮ ШКІДЛИВИХ ФАКТОРІВ ЗАБРУДНЕННЯ

зменшення концентрації шкідливих речовин та їх агресивності при розбавленні промислових викидів і стічних вод

суворе дотримання вимог щодо встановлення санітарних охоронних зон навколо промислових виробництв, проведення та збереження озеленення міст і селищ

максимально можлива нейтралізація викидів, їх захоронення або консервація

вибір оптимального розташування промислових виробництв і транспортних магістралей з точки зору збереження навколишнього середовища

раціональне планування міських споруд і будинків з метою провітрювання, зниження шумового навантаження

створення системи охорони природних територій та доцільне використання фізико-хімічних процесів впливу на природне середовище, наприклад, викликання штучних опадів

**ПРИРОДООХОРОННІ ЗАХОДИ, СПРЯМОВАНІ НА
ЗМЕНШЕННЯ ШКІДЛИВОГО ВПЛИВУ ЗАБРУДНЕННЯ НА
РЕЦИПІЄНТІВ**

створення умов для доочистки елементів навколишнього середовища перед їх використанням

установка кондиціонерів у приміщеннях

здійснення доочистки води перед використанням

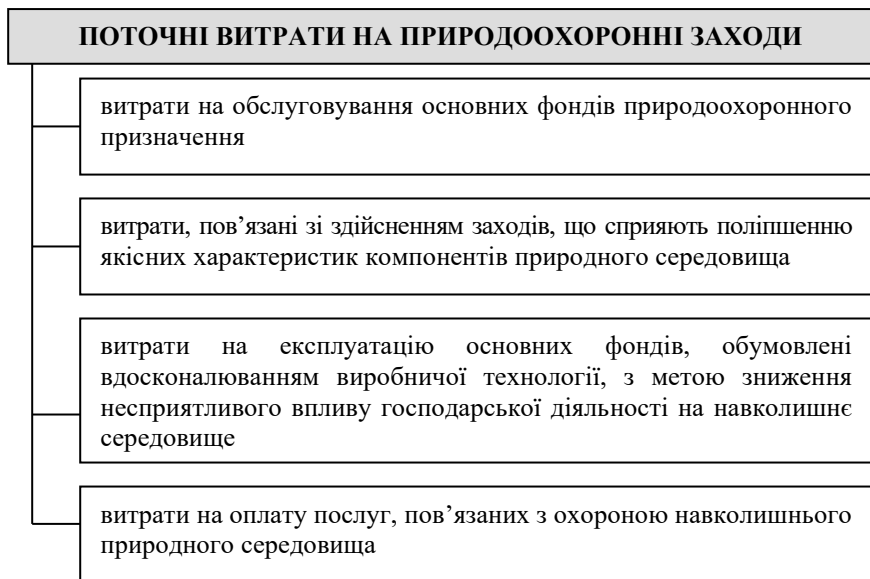
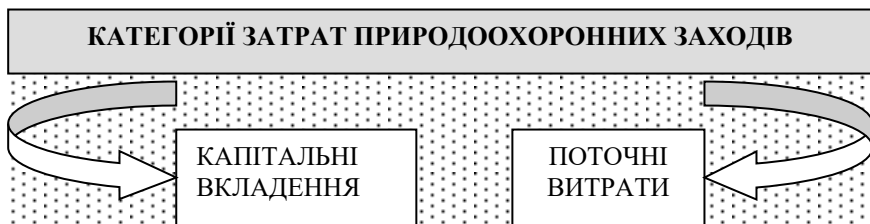
застосування під час будівництва, реконструкції і модернізації нових, більш стійких матеріалів

введення нових сортів і видів сільськогосподарських культур, тварин, більш стійких до забруднення навколишнього природного середовища

проведення профілактичних заходів, спрямованих на зниження шкідливого впливу забруднення середовища на сільськогосподарські угіддя, культури й тварин

9.2. Затрати на природоохоронні заходи

ЗАТРАТИ НА ПРИРОДООХОРОННІ ЗАХОДИ – це виражена у вартісній формі сукупність усіх витрат суб'єктів господарської діяльності на заходи природоохоронного значення.

9.3. Економічне обґрунтування природоохоронних заходів

ВИМОГИ ДО ЕКОНОМІЧНОГО ОБҐРУНТУВАННЯ ПРИРОДООХОРОННИХ ЗАХОДІВ

повне охоплення всіх соціальних, екологічних і економічних результатів природоохоронних заходів у різних сферах економіки як найближчим часом, так і в перспективі

більш повне охоплення всіх витрат, пов'язаних із здійсненням різних варіантів природоохоронних заходів

урахування чинника часу при оцінці витрат і результатів природоохоронних заходів

міжгалузевий підхід з урахуванням необхідності економії витрат і забезпечення ефективнішого використання природних ресурсів у масштабі території, що розглядається (район, область, країна)

ЕКОНОМІЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ПРИРОДООХОРОННИХ ЗАХОДІВ

порівняння економічних результатів природоохоронних заходів із витратами, необхідними для їх здійснення за допомогою

ЧИСТОГО
ЕКОНОМІЧНОГО
ЕФЕКТУ

ЗАГАЛЬНОЇ І ПОРІВНЯЛЬНОЇ
ЕФЕКТИВНОСТІ
ПРИРОДООХОРОННИХ ВИТРАТ

9.4. Чистий економічний ефект природоохоронних заходів

МЕТА ВИЗНАЧЕННЯ ЧИСТОГО ЕКОНОМІЧНОГО ЕФЕКТУ ВІД РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИРОДООХОРОНОГО ЗАХОДУ

техніко-економічне обґрунтування вибору найкращого варіанта здійснення природоохоронних заходів із можливих, які різняться між собою впливом на:

навколишнє середовище

виробничі результати галузей та суб'єктів господарювання

ВИДИ ЧИСТОГО ЕКОНОМІЧНОГО ЕФЕКТУ

ФАКТИЧНИЙ

визначається для здійснення цільових заходів на основі порівняння фактичних витрат і фактично досягнутого економічного результату при реалізації проекту

ОЧІКУВАНИЙ

(планово - проектний, прогнозний)

розраховується на етапах розробки прогнозів, програм, проектів, створення нової природоохоронної техніки, виробництва екологічно чистої продукції на основі багатоваріантного аналізу очікуваних витрат і результатів з метою вибору оптимального варіанта, який би забезпечував максимальний економічний ефект ($E_{\phi} \rightarrow \max$) при додержанні чинних вимог до якості навколишнього середовища

ФОРМУЛА ДЛЯ ВИЗНАЧЕННЯ ЧИСТОГО ЕКОНОМІЧНОГО ЕФЕКТУ ВІД РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИРОДООХОРОННОГО ЗАХОДУ

$$E\phi = P - Z,$$

де $E\phi$ – чистий економічний ефект від реалізації природоохоронного заходу, грн;

P – досягнутий економічний результат природоохоронного заходу, грн;

Z – річні витрати на проведення природоохоронного заходу, грн.

ЕКОНОМІЧНИЙ РЕЗУЛЬТАТ ПРИРОДООХОРОННИХ ЗАХОДІВ ПРИ РОЗРАХУНКУ ЧИСТОГО ЕКОНОМІЧНОГО ЕФЕКТУ

Для одноцільових заходів

$$P = Z_{\text{відв.}} = Z_{\text{факт.}} - Z_{\text{лікв.}}$$

Для багаточільових заходів

$$P = Z_{\text{відв.}} + \Delta D,$$

де P – економічний результат природоохоронних заходів;

$Z_{\text{відв.}}$ – відвернений еколого-економічний збиток;

$Z_{\text{факт.}}$ – фактичний економічний збиток;

$Z_{\text{лікв.}}$ – ліквідований економічний збиток;

ΔD – додатковий дохід від поліпшення виробничих результатів при проведенні багаточільового природоохоронного заходу, визначається за формулою:

$$\Delta D = \sum_{j=1}^n q_j z_j - \sum_{i=1}^m q_i z_i,$$

де q_i – кількість товарної продукції i -го виду (якості), яка одержується та реалізується до проведення природоохоронного заходу ($i=1, m$);

q_j – те ж після його здійснення ($i=1, n$);

z_i (z_j) – оцінка одиниці i -ї (j -ї) продукції.

ФОРМУЛА ДЛЯ ВИЗНАЧЕННЯ РІЧНИХ ВИТРАТ НА ПРОВЕДЕННЯ ПРИРОДООХОРОННОГО ЗАХОДУ

$$З = С + К E_n,$$

де Z – річні витрати на проведення природоохороного заходу;

C – сукупні експлуатаційні витрати;

K – капітальні вкладення, приведені до річної розмірності з урахуванням часового фактора;

E_n – коефіцієнт приведення капітальних вкладень до одного року (коефіцієнт дисконтування, нормативний коефіцієнт ефективності капіталовкладень);

Розміри E_n залежать від норми прибутковості в галузі, термінів експлуатації обладнання та устаткування, макроекономічних показників. Усереднені показники E_n сктановлять 0,12...0,15.

9.5. Економічна ефективність природоохоронних заходів та показники її оцінки

ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ПРИРОДООХОРОННИХ ЗАХОДІВ – це відносна величина підвищення отриманих фінансових результатів над приведеними затратами.

ПРИВЕДЕНІ ЗАТРАТИ – це сума річних поточних витрат (собівартості) і капітальних вкладень, приведених до річного виміру за допомогою коефіцієнта дисконтування.

УМОВА ПРОВЕДЕННЯ РОЗРАХУНКІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ

вибір варіантів у межах однієї території, де досягається однакова (нормативна) якість навколишнього середовища

ПОКАЗНИКИ ОЦІНКИ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ПРИРОДООХОРОННИХ ЗАХОДІВ ТА ЇХ ЗАСТОСУВАННЯ**ЗАГАЛЬНА ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ПРИРОДООХОРОННИХ ВИТРАТ**

*Показує у скільки разів результат перевищує витрати на проведення природоохоронних заходів.
Визначається на всіх стадіях планування природоохоронних заходів*

ЗАГАЛЬНА ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ КАПІТАЛЬНИХ ВКЛАДЕНЬ В ПРИРОДООХОРОННІ ЗАХОДИ

Використовується при обґрунтуванні першочерговості напрямів капітальних вкладень природоохоронного призначення в територіальному або галузевому масштабі

ПОРІВНЯЛЬНА ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ПРИРОДООХОРОННИХ ВИТРАТ

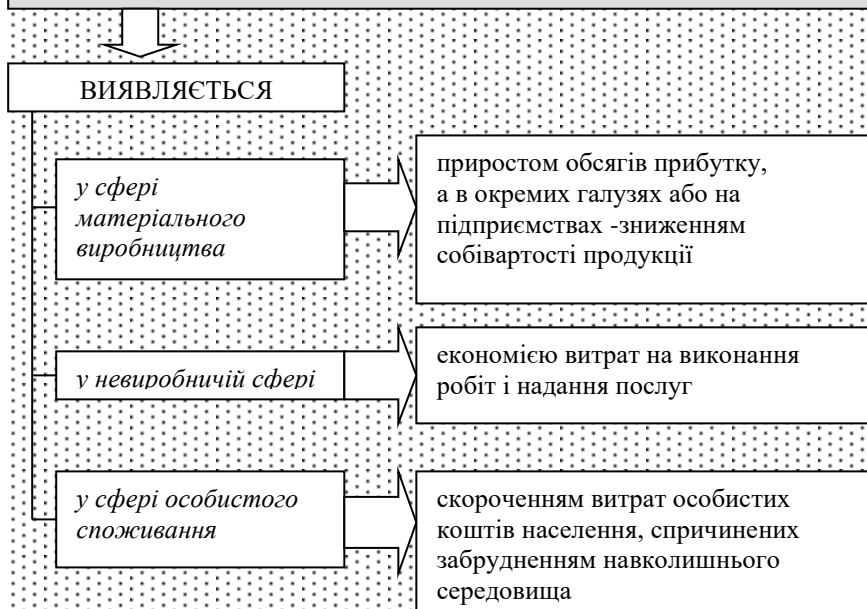
Визначається для порівняння між собою окремих варіантів природоохоронних заходів

ФОРМУЛА ВИЗНАЧЕННЯ ЗАГАЛЬНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ПРИРОДООХОРОННИХ ВИТРАТ

$$E_3 = \frac{P_{\Pi}}{C + E_n K},$$

де E_3 – загальна ефективність природоохоронних витрат;
 P_{Π} – повний річний економічний ефект від природоохоронних заходів;
 C – поточні витрати на природоохоронні заходи;
 K – капіталовкладення в природоохоронні заходи;
 E_n – нормативний коефіцієнт капіталовкладень (0,12- 0,15).

ПОВНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ ЕФЕКТ ПРИРОДООХОРОННИХ ЗАХОДІВ

ФОРМУЛА ВИЗНАЧЕННЯ ЗАГАЛЬНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ КАПІТАЛЬНИХ ВКЛАДЕНЬ У ПРИРОДООХОРОННІ ЗАХОДИ

$$E_k = \frac{P_n - C}{K},$$

де E_k – загальна економічна ефективність капітальних вкладень;
 P_n – повний річний економічний ефект від природоохоронних заходів;
 C – поточні витрати на природоохоронні заходи;
 K – капіталовкладення в природоохоронні заходи.

ПОКАЗНИК ПОРІВНЯЛЬНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ПРИРОДООХОРОННИХ ВИТРАТ

Визначається як мінімум сукупних експлуатаційних витрат (C) і капітальних вкладень (K), приведених до річної розмірності з урахуванням фактора часу (E_n):

$$C + E_n K \rightarrow \min,$$

Питання та завдання для самоперевірки

1. Дайте визначення природоохоронним заходам.
2. Які виділяють основні види природоохоронних заходів?
3. Поясніть різницю між капітальними вкладеннями і поточними витратами як категоріями природоохоронних затрат.
4. У чому полягають основні вимоги до економічного обґрунтування природоохоронних заходів?

5. Яка мета визначення чистого економічного ефекту природоохоронних заходів?

6. Які розрізняють види чистого економічного ефекту? Поясніть різницю між ними.

7. Як визначають економічний результат природоохоронних заходів при розрахунках чистого економічного ефекту?

8. Розкрийте зміст поняття «економічна ефективність природоохоронних заходів».

9. За допомогою яких показників оцінюють економічну ефективність природоохоронних заходів?

10. Поясніть практичне застосування визначення загальної і порівняльної економічної ефективності природоохоронних витрат.

11. Як розраховують загальну економічну ефективність капітальних вкладень в природоохоронні заходи?

Рекомендовані теми рефератів

1. Природоохоронні заходи в сфері охорони і раціонального використання водних, земельних та мінеральних ресурсів.

2. Природоохоронні заходи в сфері охорони та раціонального використання тваринних і рослинних ресурсів й збереження природно-заповідного фонду.

Використані джерела:

1. Данилишин Б.М., Хвесик М.А., Голян В.А. Економіка природокористування: Підручник. – К.: Кондор, 2010. – 465 с.

2. Макарова Н.С., Гармидер Л.Д., Михальчук Л.В. Економіка природокористування: Навч. посібник. – К.: Цент учбової літератури, 2007. – 322 с.

3. Перелік видів діяльності, що належать до природоохоронних заходів. - Постанова Кабінету Міністрів України від 17 вересня 1996 р. №1147 (Редакція станом на 14.09.2012) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/laws/show/1147-96-n.

4. Царенко О.М., Несветов О.О., Кабацький М.О. Основи екології та економіка природокористування. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2004. – 400 с.

Змістовий модуль 3

Економічний механізм охорони навколишнього середовища та раціонального використання природних ресурсів. Міжнародна діяльність у вирішенні проблем природокористування та охорони довкілля

Тема 10

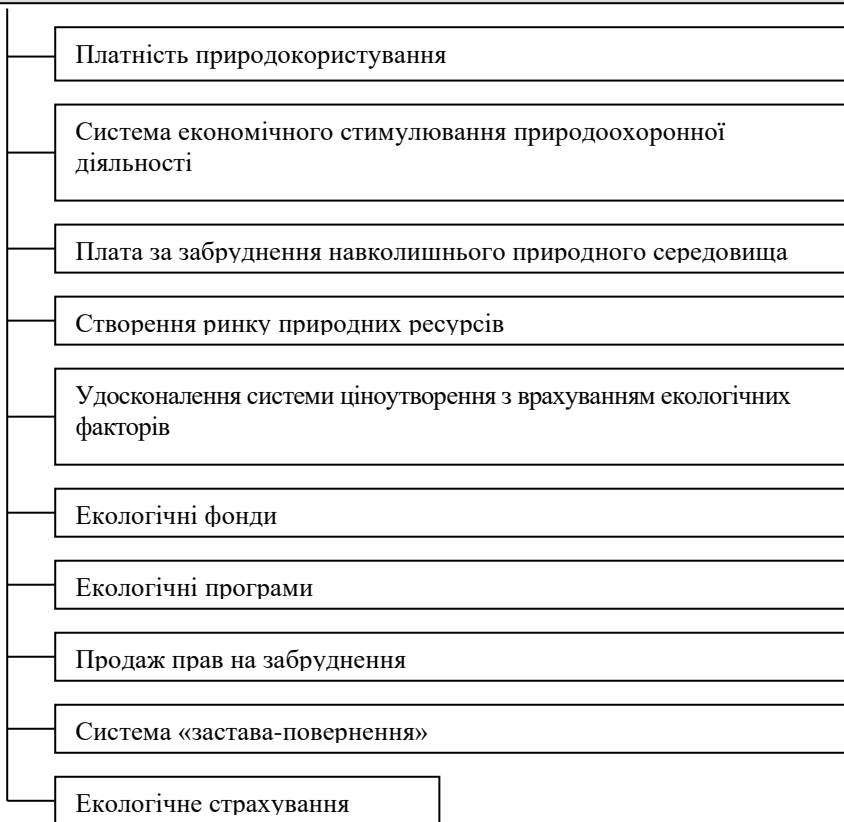
ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

- 10.1. Сутність економічного механізму природокористування.
- 10.2. Платність природокористування.
- 10.3. Система економічного стимулювання природокористування.
- 10.4. Плата за забруднення навколишнього природного середовища
- 10.5. Створення ринку природних ресурсів. Удосконалення ціноутворення з врахуванням екологічних факторів
- 10.6. Екологічні фонди і програми.
- 10.7. Продаж прав на забруднення. Система «застава-повернення».
- 10.8. Екологічне страхування.

Ключові поняття та терміни: економічний механізм природокористування, платність природокористування, система економічного стимулювання природокористування, пільгове оподаткування природоохоронної діяльності, пільгове кредитування природоохоронної діяльності, субсидування природоохоронної діяльності, прискорена амортизація природоохоронного обладнання, плата за забруднення навколишнього природного середовища, створення ринку природних ресурсів, екологічний фонд, екологічна програма, продаж прав на забруднення, система «застава-повернення», екологічне страхування.

10.1. Економічний механізм природокористування

ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ – це комплекс фінансово-вартісних важелів (інструментів, заходів, дій), які тісно пов'язані між собою і стимулюють підприємства та галузі до раціонального використання природних ресурсів і проведення природоохоронних заходів.

ЕЛЕМЕНТИ ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ РЕГУЛЮВАННЯ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ**10.2. Платність природокористування**

ПЛАТА ЗА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ – це ті кошти, які економічний суб'єкт сплачує за використання природних ресурсів і за можливість здійснення господарської діяльності.

ПРИНЦИПИ ВИЗНАЧЕННЯ ПЛАТИ ЗА ПРИРОДНІ РЕСУРСИ

плата за природній ресурс, використання якого приносить більший прибуток при однакових витратах має бути вищою

плата за природні ресурси має бути достатньо високою для стимулювання впровадження ресурсозберігаючих і еколого безпечних технологій у виробництво

величина плати за природні ресурси має бути рівною величині витрат на відновлення і відтворення цього ресурсу

ТИПИ ПЛАТЕЖІВ ЗА ПРИРОДНІ РЕСУРСИ

за право користування природними ресурсами
(вводиться на конкретній території, може бути у вигляді податку чи плати за ліцензію на користування цих ресурсів)

на відтворення і охорону природних ресурсів
(визначення затрат на підтримання заданого рівня якості навколишнього природного середовища)

ОСНОВНІ ВИДИ ПЛАТ ЗА ПРИРОДНІ РЕСУРСИ

СПЕЦІАЛЬНІ ЗБОРИ

ПОДАТОК

ОРЕНДНА ПЛАТА

10.3. Система економічного стимулювання природоохоронної діяльності

ЕКОНОМІЧНЕ СТИМУЛЮВАННЯ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ – це залучення державою природокористувачів до найбільш раціонального використання природних ресурсів за допомогою фінансових інструментів.

ІНСТРУМЕНТИ СИСТЕМИ ЕКОНОМІЧНОГО СТИМУЛЮВАННЯ ПРИРОДООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

ПІЛЬГОВЕ ОПОДАТКУВАННЯ
природоохоронної діяльності

СУБСИДУВАННЯ
природоохоронної діяльності

ПІЛЬГОВЕ КРЕДИТУВАННЯ
природоохоронної діяльності

ПРИСКОРЕНА АМОРТИЗАЦІЯ
природоохоронного обладнання

ПІЛЬГОВЕ ОПОДАТКУВАННЯ ПРИРОДООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**зменшення ставок ПДВ і податку на прибуток**

при переході на маловідходні і безвідходні ресурсо- та енергозберігаючі технології

на здійснення екологічно орієнтованих видів діяльності
(переробка відходів, поліпшення ландшафтів, екотуризм, створення і підтримка заповідників, заказників, національних природних парків)

на виробництво продукції екологічного призначення
(очисне устаткування, моніторингові системи, рекультиваційна техніка)

на випуск екологічно чистої продукції
(сільгосппродукція, миючі засоби, будматеріали)

звільнення від оподаткування

інвестиції екологічного призначення

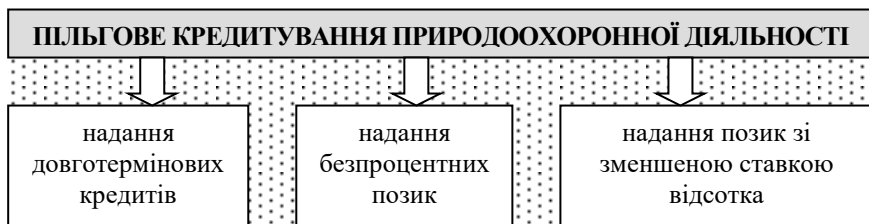
екологічні фонди

ФОРМИ СУБСИДУВАННЯ ПРИРОДООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

СУБСИДІЇ
спеціальні виплати підприємствам за зменшення викидів (скидів) забруднюючих речовин

ІНВЕСТИЦІЙНІ СУБВЕНЦІЇ РЕГІОНАМ
надаються на природоохоронні цілі на безвідплатній основі

ПРИСКОРЕНА АМОРТИЗАЦІЯ ПРИРОДООХОРОННОГО ОБЛАДНАННЯ — це застосування спеціальних норм амортизації з метою збільшення обсягів амортизаційних фондів природоохоронного обладнання, які є неоподаткованою частиною доходу.

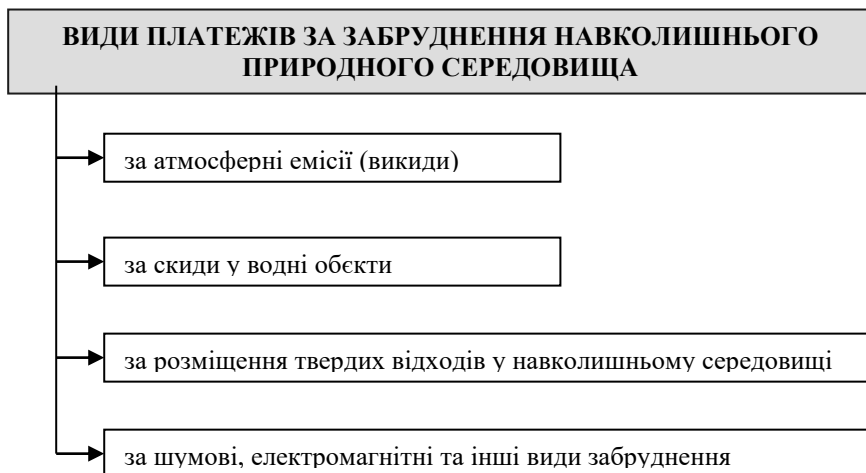
10.4 Плата за забруднення навколишнього природного середовища

ПЛАТА ЗА ЗАБРУДНЕННЯ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА – виплати суб'єктів господарювання за право користування асиміляційним потенціалом природного середовища, є формою відшкодування економічного збитку від викидів і скидів забруднюючих речовин у навколишнє природне середовище.

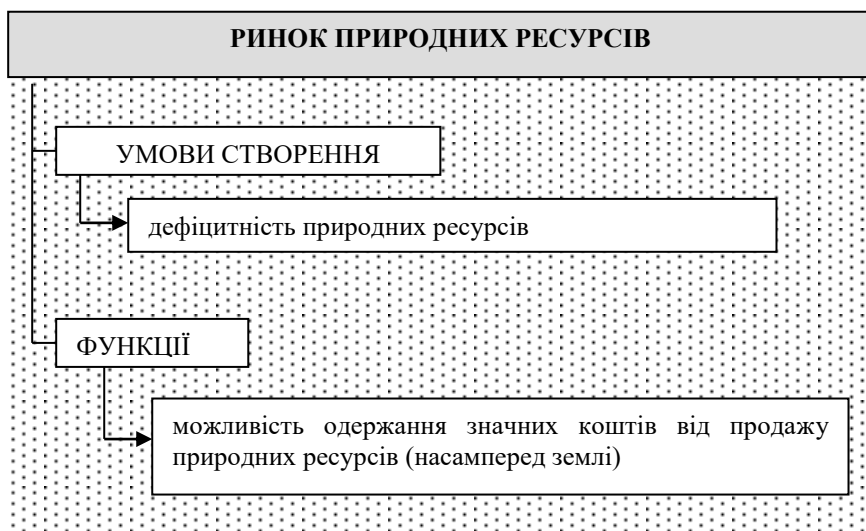
ФУНКЦІЇ ПЛАТИ ЗА ЗАБРУДНЕННЯ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА

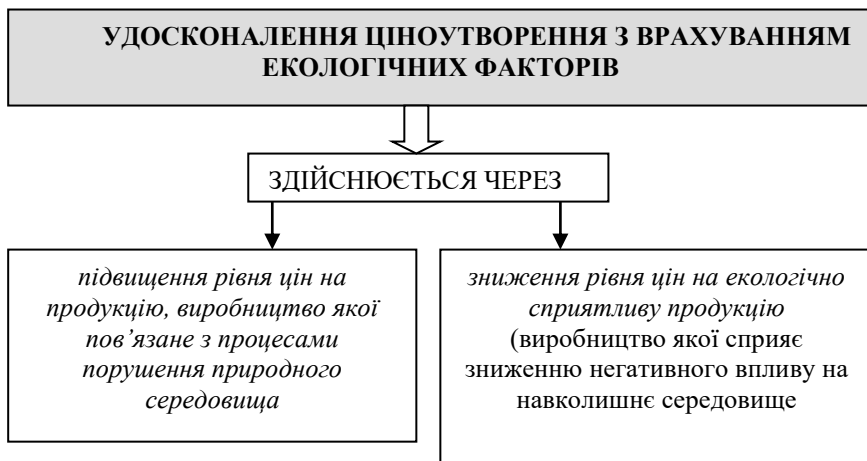
перенесення економічних збитків за забруднення навколишнього середовища на суб'єкти господарювання, що спричиняють ці збитки

спонукання підприємств до зниження економічних збитків, пов'язаних із забрудненням навколишнього середовища, шляхом проведення природоохоронних заходів

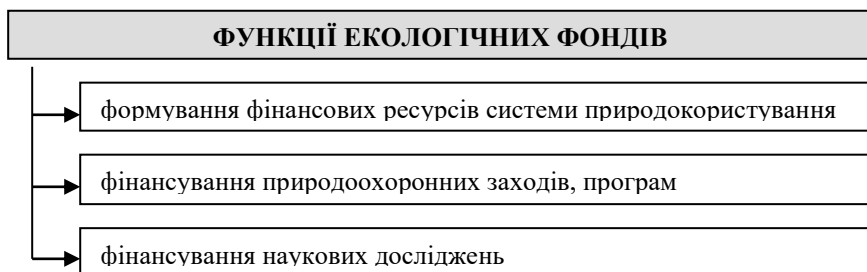

10.5. Створення ринку природних ресурсів. Удосконалення ціноутворення з врахуванням екологічних факторів

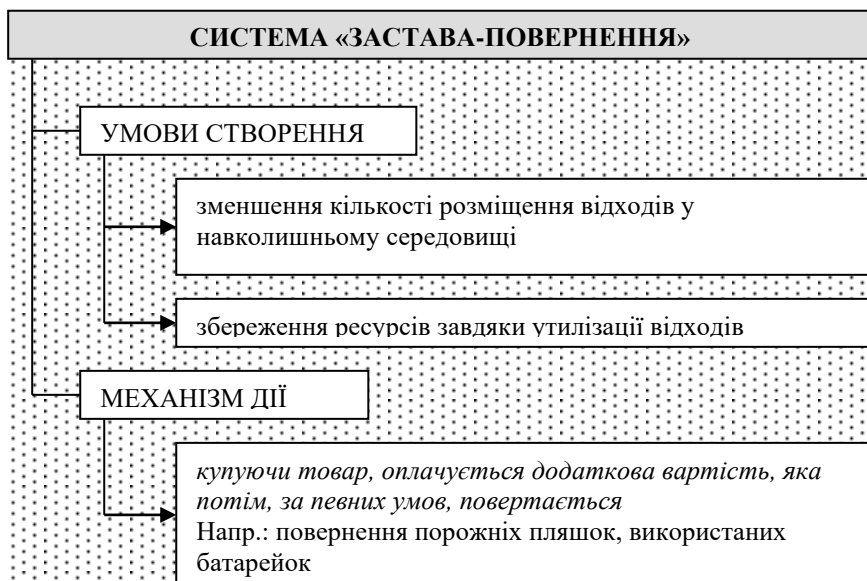
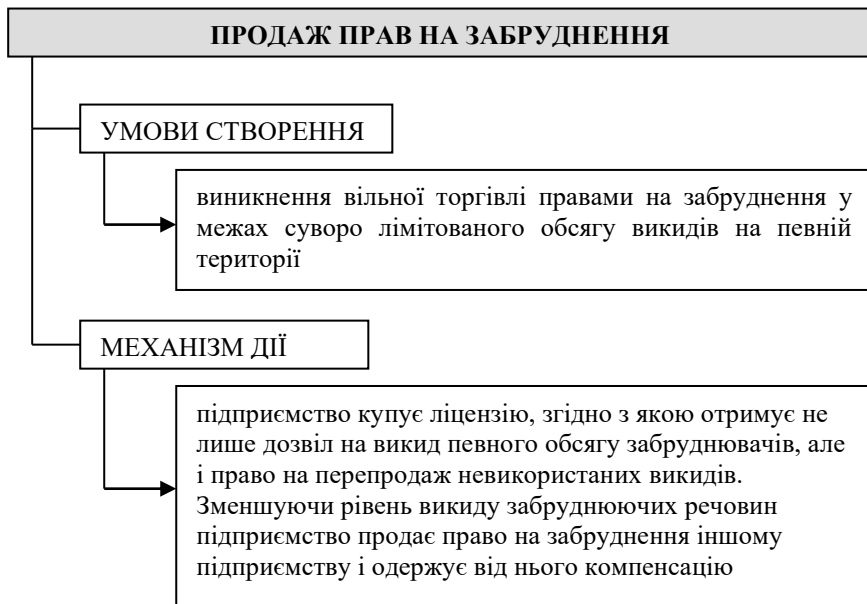

10.6. Екологічні фонди і програми

ЕКОЛОГІЧНА ПРОГРАМА – основні напрямки діяльності з реалізації природоохоронних заходів на певному етапі.

10.7. Продаж прав на забруднення. Система «застава-повернення»

10.8. Екологічне страхування

ЕКОЛОГІЧНЕ СТРАХУВАННЯ – це механізм створення резервних страхових фондів, покликаних на практиці відшкодувати збитки, завдані середовищу внаслідок надзвичайних ситуацій, екологічних інцидентів, техногенних катастроф та аварій.

ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО СТРАХУВАННЯ

Компенсація екологічних збитків

Стимулювання запобігання аваріям підприємствами-забруднювачами

Підвищення рівня загальної безпеки виробництва

СФЕРА ЗАСТОСУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО СТРАХУВАННЯ

ризики понаднормових викидів і скидів шкідливих речовин

екологічні збитки внаслідок екологічних катастроф

нові технології

Питання та завдання для самоперевірки

1. Охарактеризуйте економічний механізм природокористування.
2. У чому полягає платність природокористування?
3. Які основні принципи визначення плати за природні ресурси?
4. Назвіть і охарактеризуйте інструменти системи економічного стимулювання природоохоронної діяльності.
5. Які існують види платежів за забруднення навколишнього природного середовища?
6. Які умови створення і функції ринку природних ресурсів?
7. У чому полягає удосконалення ціноутворення з врахуванням екологічних факторів?
8. Перерахуйте види та функції екологічних фондів.
9. Назвіть умови створення та механізм дії продажу прав на забруднення.
10. Які умови створення та механізм дії системи «застава-повернення»?
11. Що належить до сфери екологічного страхування?

Рекомендовані теми рефератів

1. Державне регулювання природокористування.
2. Фонди охорони навколишнього природного середовища.

Використані джерела:

1. Данилишин Б.М. Економіка природокористування: підручник / Б.М. Данилишин, М.А. Хвесик, В.А. Голян. — К.: Кондор, 2010. — 465 с.
2. Дорогунцов С.І., Хвесик М.А., Горбач Л.М., Пастушенко П.П. Екосередовище і сучасність. Т.5. Управління екосередовищем в умовах регіоналізації. — К.: Кондор, 2006. — 446 с.
3. Макарова Н.С., Гармидер Л.Д., Михальчук Л.В. Економіка природокористування: Навч. посібник. — К.: Центр учбової літератури, 2007. — 322 с.
4. Царенко О.М. Основи екології та економіка природокористування: навч. посібник / О.М. Царенко, О.О. Несветов, М.О. Кадацький. — Суми: Університетська книга, 2004, — 400 с.

Тема 11

ЗБІР ЗА ВИКОРИСТАННЯ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ В УКРАЇНІ

- 11.1. Основи платного природокористування в Україні.
- 11.2. Плата за земельні ресурси.
- 11.3. Плата за використання надр.
- 11.4. Плата за використання водних ресурсів.
- 11.5. Плата за використання лісових ресурсів.

Ключові поняття та терміни: обов'язкові платежі за природні ресурси в Україні, платники податку, об'єкт оподаткування, база оподаткування, ставка податку, збір за використання природних ресурсів, плата за користування надрами, плата за землю, земельний податок, збір за спеціальне використання води, збір за спеціальне використання лісових ресурсів, лісовий пояс, лісовий розряд.

11.1. Основи платного природокористування в Україні**ОСНОВНІ ЗАКОНОДАВЧІ АКТИ УКРАЇНИ, ЩО ВИЗНАЧАЮТЬ ПЛАТНІСТЬ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ**

Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» (1991 р.)

Закон України «Про охорону атмосферного повітря» (1992 р.)

Кодекс України про надра (1994 р.)

Водний кодекс України (1995 р.)

Лісовий кодекс України (1994 р.)

Земельний кодекс України (2001 р.)

Податковий кодекс України (2010 р.)

ВИДИ ОБОВ'ЯЗКОВИХ ПЛАТЕЖІВ ЗА ВИКОРИСТАННЯ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ В УКРАЇНІ

ЗБІР (ПЛАТА)

обов'язковий платіж до відповідного бюджету, що справляється з платників зборів з умовою отримання ними спеціальної вигоди, у тому числі внаслідок учинення на користь таких осіб державними органами, органами місцевого самоврядування, іншими уповноваженими органами та особами юридично значимих дій.

плата за користування надрами

плата за землю

збір за спеціальне використання води

збір за спеціальне використання лісових ресурсів

збір за користування радіочастотним ресурсом України

ПОДАТОК

обов'язковий, безумовний платіж до відповідного бюджету, що справляється з платників податку

ЕЛЕМЕНТИ ВСТАНОВЛЕННЯ ЗБОРІВ І ПОДАТКІВ

платник податку

порядок обчислення податку

об'єкт оподаткування

податковий період

база оподаткування

строк та порядок сплати податку

ставка податку

строк та порядок подання звітності про обчислення і сплату податку

11.2. Плата за користування надрами

ПЛАТА ЗА КОРИСТУВАННЯ НАДРАМИ — загальнодержавний платіж, який справляється у вигляді: плати за користування надрами для видобування корисних копалин; плати за користування надрами в цілях, не пов'язаних з видобуванням корисних копалин.

ПЛАТА ЗА КОРИСТУВАННЯ НАДРАМИ ДЛЯ ВИДОБУВАННЯ КОРИСНИХ КОПАЛИН	
Платники	Суб'єкти господарювання (підприємці), які набули права користування об'єктом (ділянкою) надр на підставі отриманих спеціальних дозволів.
Об'єкт оподаткування	Обсяг видобутої у податковому (звітному) періоді корисної копалини, обсяг погашених у податковому (звітному) періоді запасів корисних копалин.
База оподаткування	Вартість обсягів видобутих у податковому (звітному) періоді корисних копалин
Ставка податку	Розмір ставки плати встановлюється за одиницю видобутих корисних копалин у відсотках від вартості видобутих корисних копалин (додаток 5)

ПЛАТА ЗА КОРИСТУВАННЯ НАДРАМИ В ЦІЛЯХ, НЕ ПОВ'ЯЗАНИХ З ВИДОБУВАННЯМ КОРИСНИХ КОПАЛИН	
Платники	Суб'єкти господарювання (підприємці), які використовують ділянки надр в цілях, не пов'язаних з видобуванням корисних копалин.
Об'єкт оподаткування	Обсяг підземного простору (ділянки) надр
Ставка податку	Ставки плати встановлюються окремо для кожного виду користування надрами у гривнях до одиниці виміру залежно від корисних властивостей надр і ступеня екологічної безпеки під час їх використання (додаток 6)

ВИДИ ВИКОРИСТАННЯ НАДР В ЦІЛЯХ, НЕ ПОВ'ЯЗАНИХ З ВИДОБУВАННЯМ КОРИСНИХ КОПАЛИН

зберігання природного газу, нафти, газоподібних та інших рідких нафтопродуктів

витримування виноматеріалів, виробництво і зберігання винопродукції

виращування грибів, овочів, квітів та інших рослин

зберігання харчових продуктів, промислових та інших товарів, речовин і матеріалів

провадження інших видів господарської діяльності

11.3. Плата за землю**ФОРМИ ПЛАТИ ЗА ЗЕМЛЮ****ЗЕМЕЛЬНИЙ ПОДАТОК**

загальнодержавний обов'язковий платіж, що справляється з власників земельних ділянок, власників земельних часток (паїв), постійних землекористувачів.

ОРЕНДНА ПЛАТА ЗА ЗЕМЕЛЬНІ ДІЛЯНКИ

загальнодержавний обов'язковий платіж, який орендар вносить орендодавцеві за користування земельною ділянкою: державної власності, комунальної власності.

ЗЕМЕЛЬНИЙ ПОДАТОК	
Платники	Власники земельних ділянок, землекористувачі (використовують землю для сільськогосподарського виробництва і для розміщення виробничих об'єктів, споруд, будівель).
Об'єкт оподаткування	Земельні ділянки, які перебувають у власності або користуванні, у тому числі на умовах оренди.
База оподаткування	Нормативна грошова оцінка земельних ділянок з урахуванням коефіцієнта індексації. Площа земельних ділянок, нормативну грошову оцінку яких не проведено.
Ставка податку	Ставки податку за земельні ділянки сільськогосподарських угідь встановлюються з одного гектара у відсотках від їх нормативної грошової оцінки у таких розмірах: для ріллі, сіножаті та пасовищ – 0,1, для багаторічних насаджень – 0,03. Ставка податку за земельні ділянки, нормативну грошову оцінку яких проведено, встановлюється у розмірі 1 відсотка від їх нормативної грошової оцінки. Ставки податку за земельні ділянки, розташовані в межах населених пунктів, нормативну грошову оцінку яких не проведено, встановлюється у гривнях за 1 м ² з урахуванням чисельності населення і коефіцієнта, що застосовується у містах Києві, Сімферополі, Севастополі та містах обласного значення (додаток 7).

ОРЕНДНА ПЛАТА ЗА ЗЕМЕЛЬНІ ДІЛЯНКИ	
Платники	Орендар земельної ділянки на підставі договору оренди.
Об'єкт оподаткування	Земельна ділянка, надана в оренду.
Розмір плати	Встановлюється у договорі оренди, але річна сума платежу не може бути меншою для земель сільськогосподарського призначення — розміру земельного податку; для інших категорій земель — трикратного розміру земельного податку.

11.4. Збір за спеціальне використання води

ЗБІР ЗА СПЕЦІАЛЬНЕ ВИКОРИСТАННЯ ВОДИ - загальнодержавний збір, який справляється за спеціальне використання води: а) водних об'єктів, б) отриманої від інших водокористувачів, в) без її вилучення з водних об'єктів для потреб гідроенергетики, водного транспорту та рибництва.

ЗБІР ЗА СПЕЦІАЛЬНЕ ВИКОРИСТАННЯ ВОДИ

Платники	Водокористувачі - суб'єкти господарювання, незалежно від форми власності, які використовують воду, отриману шляхом забору води з водних об'єктів, та використовують воду для потреб гідроенергетики, водного транспорту і рибництва.
Об'єкт оподаткування збором	<p>Фактичний обсяг води, використаний водокористувачами, з урахуванням обсягу втрат води в їх системах водопостачання.</p> <p>Для потреб гідроенергетики — фактичний обсяг води, що пропускається через турбіни гідроелектростанцій для вироблення електроенергії.</p> <p>Для потреб водного транспорту — час використання поверхневих вод вантажним самохідним і несамохідним флотом, що експлуатується (залежно від тоннажності), та пасажирським флотом, що експлуатується (залежно від кількості місць).</p>
Ставка збору	<p>Для потреб, при яких здійснюється забір води, ставки збору встановлені в гривнях за 100 куб. метрів для поверхневих вод залежно від басейнів рік, а для підземних вод залежно від регіону (<i>додаток 8</i>).</p> <p>Для потреб гідроенергетики ставка збору становить 5,83 гривні за 10 тис. куб. метрів води, пропущеної через турбіни гідроелектростанцій.</p> <p>Для потреб водного транспорту ставка збору з усіх річок, крім Дунаю, становлять: для вантажного самохідного і несамохідного флоту, що експлуатується, — 0,1 гривні за 1 тоннаж-добу експлуатації; для пасажирського флоту, що експлуатується, — 0,01 гривні за 1 місце-добу експлуатації.</p>

ОСОБЛИВОСТІ ОБЧИСЛЕННЯ ЗБОРУ ПРИ ВСТАНОВЛЕННІ ЛІМІТІВ ВИКОРИСТАННЯ ВОДИ

У разі перевищення водокористувачами встановленого річного ліміту використання води збір обчислюється і сплачується у п'ятикратному розмірі виходячи з фактичних обсягів використаної води понад встановлений ліміт використання води, ставок збору та коефіцієнтів.

За відсутності у водокористувача дозволу на спеціальне водокористування із встановленими в ньому лімітами використання води збір справляється за весь обсяг використаної води, що підлягає оплаті як за понадлімітне використання.

11.5. Збір за спеціальне використання лісових ресурсів

ЗБІР ЗА СПЕЦІАЛЬНЕ ВИКОРИСТАННЯ ЛІСОВИХ РЕСУРСІВ - загальнодержавний збір, який справляється як плата за спеціальне використання лісових ресурсів.

ЗБІР ЗА СПЕЦІАЛЬНЕ ВИКОРИСТАННЯ ЛІСОВИХ РЕСУРСІВ

Платники	Лісокористувачі — юридичні особи, їх філії, відділення; інші відокремлені підрозділи, що не мають статусу юридичної особи; фізичні особи; постійні представництва нерезидентів; фізичні особи-підприємці, які здійснюють спеціальне використання лісових ресурсів:
Об'єкт оподаткування збором	Деревина, заготовлена в порядку рубок; другорядні лісові матеріали; побічні лісові користування; використання корисних властивостей лісів.
Ставка збору	Ставки збору встановлені за заготівлю деревини основних і неосновних лісових порід (додаток 9) з урахуванням розподілу лісів за поясами і розрядами.

РОЗПОДІЛ ЛІСІВ ЗА ПОЯСАМИ

ПЕРШИЙ ПОЯС
усі ліси, за винятком лісів
Закарпатської, Івано-Франківсь-кої
та Чернівецької областей і лісів
гірської зони Львівської області

ДРУГИЙ ПОЯС
ліси Закарпатської, Івано-
Франківської та Чернівецької
областей і ліси гірської зони
Львівської області

РОЗПОДІЛ ЛІСІВ ЗА РОЗРЯДАМИ

Розряд	1	2	3	4	5
Відстань від лісосіки до місця вивезення деревини, км	До 10	10,1- 25	25,1 - 40	40,1 - 60	60,1 і більше

Коригування
коефіцієнтом, що
залежить від умов місцевості

Умови місцевості	Коефіцієнт
Ліси з рівнинним рельєфом	1,1
Ліси з горбистим рельєфом або у ліси, понад 30 відсотків площі яких зайнято болотами	1,25
Ліси з гірським рельєфом	1,5

Питання та завдання для самоперевірки

1. В яких законодавчих актах України визначено платність природокористування?
2. Назвіть обов'язкові платежі за природокористування в Україні.
3. Охарактеризуйте плату за користування надрами.
4. Поясніть як здійснюється плата за землю?
5. Як встановлюється ставка податку за земельні ділянки?
6. Охарактеризуйте збір за спеціальне використання води.
7. У чому полягають особливості обчислення збору за спеціальне використання води при встановленні лімітів використання води?
8. Дайте визначення раціональному землекористуванню.
9. Поясніть як здійснюється збір за спеціальне використання лісових ресурсів?
10. За якими критеріями поділяють ліси на пояси і розряди?

Використані джерела:

1. Бюджетна система : підруч. / за наук. ред. В. М. Федосова., С. І. Юрія. — К. : Центр учбов. літератури ; Тернопіль: Екон. думка., 2012. — 871 с.
2. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI [Електронний ресурс]. — Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/go/2755

Тема 12

ЕКОЛОГІЧНИЙ ПОДАТОК В УКРАЇНІ

12.1. Сутність екологічного податку.

12.2. Платники податку, податкові агенти, об'єкт та база оподаткування.

12.3. Податок за викиди в атмосферне повітря забруднюючих речовин стаціонарними джерелами забруднення.

12.4. Податок за викиди в атмосферне повітря забруднюючих речовин пересувними джерелами забруднення.

12.5. Податок за скиди забруднюючих речовин у водні об'єкти.

12.6. Податок за розміщення відходів.

12.7. Податок за утворення радіоактивних відходів і за тимчасове зберігання радіоактивних відходів їх виробниками понад установлений особливими умовами ліцензії строк.

Ключові поняття та терміни: екологічний податок, платники податку, податкові агенти, об'єкт та база оподаткування, податок за викиди в атмосферне повітря забруднюючих речовин стаціонарними джерелами забруднення, податок за викиди в атмосферне повітря забруднюючих речовин пересувними джерелами забруднення, податок за скиди забруднюючих речовин у водні об'єкти, податок за розміщення відходів.

12.1. Сутність екологічного податку**ЕКОЛОГІЧНИЙ ПОДАТОК В СВІТІ**

Вперше підтверджений в першій Програмі дій Європейського Союзу з охорони навколишнього середовища (1973 р.)

Забезпечує реалізацію принципу «забруднювач платить»

Суть принципу:

компенсацію екологічних витрат, викликаних впливом на природне середовище, повинен здійснювати економічний суб'єкт, який своєю діяльністю безпосередньо призвів до їх виникнення

ЕКОЛОГІЧНИЙ ПОДАТОК В УКРАЇНІ

Функціонує
з 1 січня 2011 р.
підстава:
*Податковий кодекс
України
від 02.12.2010
№ 2755-VI*

Відбиває взаємозалежність
негативного впливу на навколишнє
середовище (обсяги, види, категорія
викидів та скидів) і ставок
оподаткування (система
диференційованих ставок), що
сприяє прогресивності екологічного
оподаткування.

СПРАВЛЯЄТЬСЯ

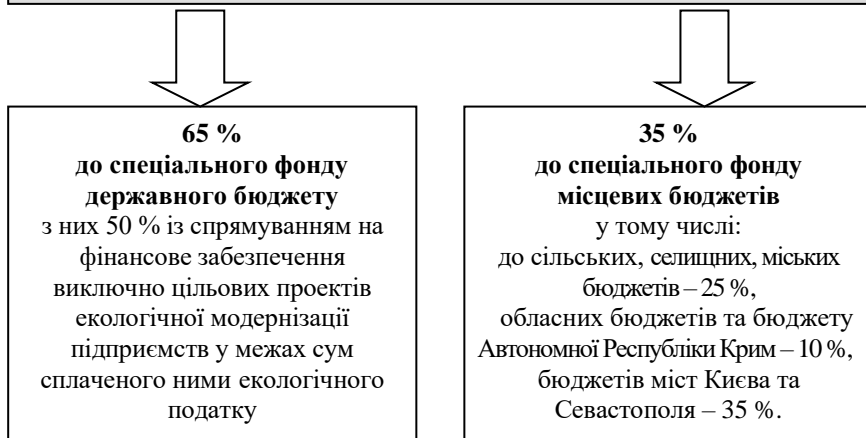
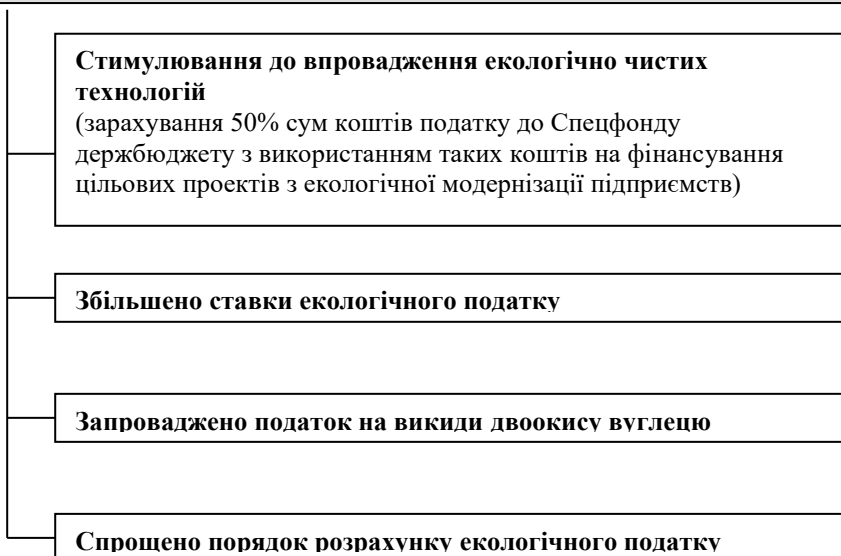
за викиди забруднюючих речовин у атмосферне повітря

за скиди забруднюючих речовин безпосередньо у водні
об'єкти

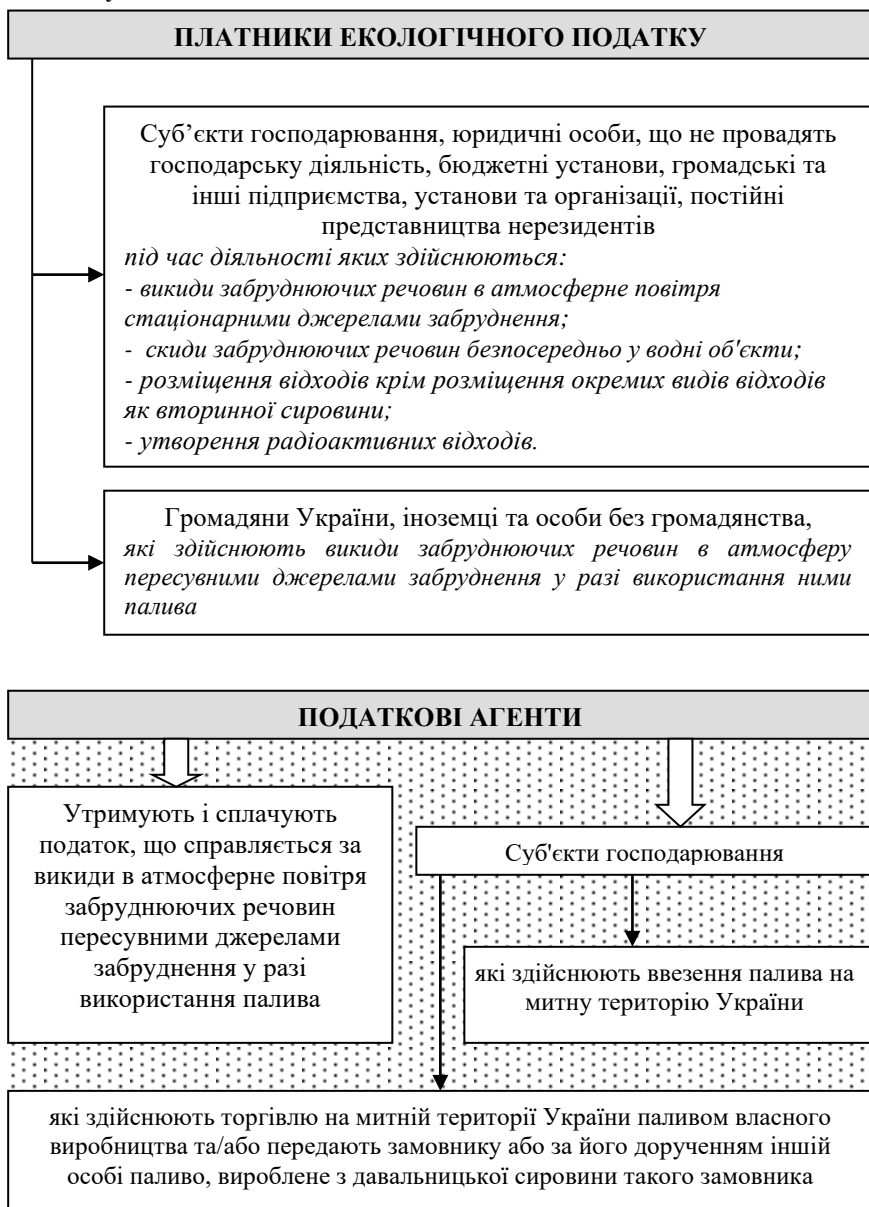
за розміщення відходів у спеціально відведених для
цього місцях

за утворення радіоактивних відходів (включаючи вже
накопичені)

за тимчасове зберігання радіоактивних відходів їх
виробниками понад установлений особливими умовами
ліцензії строк

РОЗПОДІЛ КОШТІВ ЕКОЛОГІЧНОГО ПОДАТКУ**НОВАЦІЇ ЕКОЛОГІЧНОГО ПОДАТКУ НА ЗАМІНУ ЗБОРАМ ВІД ЗАБРУДНЕННЯ**

12.2. Платники податку, податкові агенти, об'єкт та база оподаткування

ОБ'ЄКТ ТА БАЗА ОПОДАТКУВАННЯ

обсяги та види забруднюючих речовин, які викидаються в атмосферне повітря стаціонарними джерелами

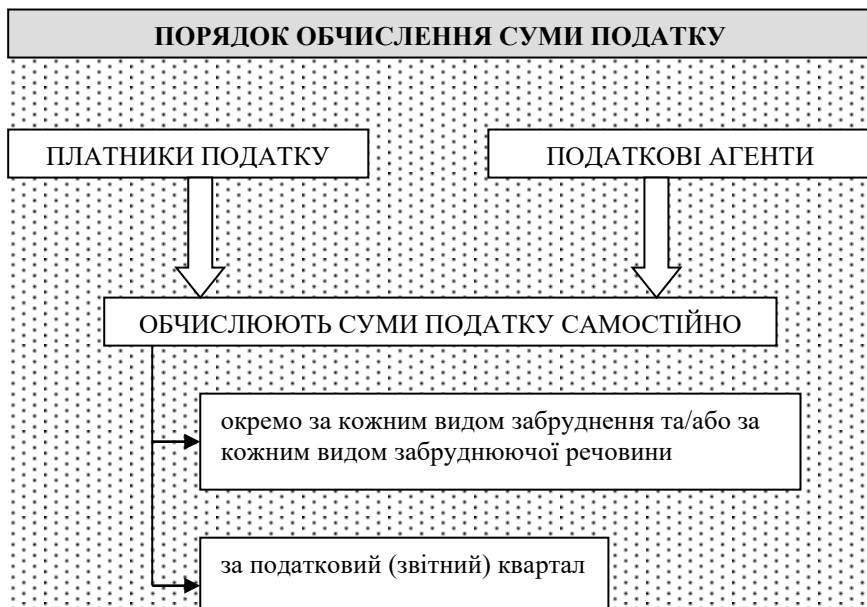
обсяги та види забруднюючих речовин, які скидаються безпосередньо у водні об'єкти

обсяги та види (класи) відходів, що розміщуються у спеціально відведених для цього місцях чи на об'єктах протягом звітного кварталу, крім обсягів та видів (класів) окремих відходів як вторинної сировини, що розміщуються на власних територіях (об'єктах) суб'єктів господарювання, які мають ліцензію на збирання і заготівлю окремих видів відходів як вторинної сировини і провадять статутну діяльність із збирання і заготівлі таких відходів

обсяги та види палива, у тому числі виробленого з давальницької сировини, реалізованого або ввезеного на митну територію України податковими агентами

обсяги та категорія радіоактивних відходів, що утворюються внаслідок діяльності суб'єктів господарювання та/або тимчасово зберігаються їх виробниками понад установлений особливими умовами ліцензії строк

обсяги електричної енергії, виробленої експлуатуючими організаціями ядерних установок (атомних електростанцій).

12.3. Податок за викиди в атмосферне повітря забруднюючих речовин стаціонарними джерелами забруднення

ФОРМУЛА ДЛЯ ОБЧИСЛЕННЯ СУМИ ПОДАТКУ ЗА ВИКИДИ В АТМОСФЕРНЕ ПОВІТРЯ ЗАБРУДНЮЮЧИХ РЕЧОВИН СТАЦІОНАРНИМИ ДЖЕРЕЛАМИ ЗАБРУДНЕННЯ

$$P_{\text{вс}} = \sum_{i=1}^n (M_i \times H_{\text{п}i}),$$

де $P_{\text{вс}}$ – сума податку за викиди в атмосферу забруднюючих речовин;
 M_i – фактичний обсяг викиду i -ї забруднюючої речовини в тоннах;
 $H_{\text{п}i}$ – ставки податку за тону i -ї забруднюючої речовини в гривнях з копійками.

**СТАВКИ ПОДАТКУ ЗА ВИКИДИ В АТМОСФЕРНЕ ПОВІТРЯ
ЗАБРУДНЮЮЧИХ РЕЧОВИН СТАЦІОНАРНИМИ
ДЖЕРЕЛАМИ ЗАБРУДНЕННЯ**

ВСТАНОВЛЕНІ
ДЛЯ ОКРЕМИХ ЗАБРУДНЮЮЧИХ
РЕЧОВИН
У ГРИВНЯХ ЗА ТОННУ
(додаток 10)

Для забруднюючих речовин, для яких не встановлені ставки податку,
ставки податку сплачуються за класом небезпечності цих речовин
(додаток 11)

Для забруднюючих речовин, для яких не встановлено клас небезпечності,
ставки податку встановлюються залежно від орієнтовнонебезпечних рівнів впливу таких речовин (сполук) у атмосферному повітрі населених пунктів
(додаток 11)

Для забруднюючих речовин, для яких не встановлено клас безпеки та орієнтовно-безпечний рівень впливу,
ставки податку встановлюються як за викиди забруднюючих речовин I класу безпеки

12.4. Податок за викиди в атмосферне повітря забруднюючих речовин пересувними джерелами забруднення

ФОРМУЛА ДЛЯ ОБЧИСЛЕННЯ СУМИ ПОДАТКУ ЗА ВИКИДИ В АТМОСФЕРНЕ ПОВІТРЯ ЗАБРУДНЮЮЧИХ РЕЧОВИН ПЕРЕСУВНИМИ ДЖЕРЕЛАМИ ЗАБРУДНЕННЯ

$$P_{nc} = \sum_{i=1}^n (M_i \cdot H_{\delta i}),$$

де P_{nc} – сума податку за викиди в атмосферу забруднюючих речовин пересувними джерелами, грн;

M_i – кількість пального i -го виду, у тоннах (т);

$H_{\delta i}$ – ставка податку за тону i -го виду пального, у гривнях (грн/т).

СТАВКИ ПОДАТКУ ЗА ВИКИДИ В АТМОСФЕРНЕ ПОВІТРЯ ЗАБРУДНЮЮЧИХ РЕЧОВИН ПЕРЕСУВНИМИ ДЖЕРЕЛАМИ ЗАБРУДНЕННЯ

ВСТАНОВЛЕНІ

Для палива власного виробництва у разі здійснення торгівлі ним на митній території України
(додаток 12)

Для палива у разі ввезення його на митну територію України
(додаток 13)

12.5. Податок за скиди забруднюючих речовин у водні об'єкти**ФОРМУЛА ДЛЯ ОБЧИСЛЕННЯ СУМИ ПОДАТКУ ЗА СКИДИ ЗАБРУДНЮЮЧИХ РЕЧОВИН У ВОДНІ ОБ'ЄКТИ**

$$P_c = \sum_{i=1}^n (M_{ni} \times H_{ni} \times K_{oc}),$$

де P_c – сума податку за викиди у водні об'єкти забруднюючих речовин, грн;

M_{ni} – обсяг скиду i -тої забруднюючої речовини в тоннах (t);

H_{ni} – ставки податку в поточному році за тонну i -того виду забруднюючої речовини у гривнях з копійками;

K_{oc} – коефіцієнт, що дорівнює 1,5 і застосовується у разі скидання забруднюючих речовин у ставки і озера (в іншому випадку коефіцієнт дорівнює 1).

СТАВКИ ДЛЯ ОБЧИСЛЕННЯ СУМИ ПОДАТКУ ЗА СКИДИ ЗАБРУДНЮЮЧИХ РЕЧОВИН У ВОДНІ ОБ'ЄКТИ

→ встановлені для окремих забруднюючих речовин у гривнях за тонну (додаток 14)

→ для забруднюючих речовин, для яких не встановлено ставки, ставки податку визначено залежно від ГДК або орієнтовнобезпечного рівня впливу (додаток 14)

→ для забруднюючих речовин, на які не встановлено ГДК або орієнтовнобезпечний рівень впливу, застосовуються ставки податку за найменшою величиною ГДК

12.6. Податок за розміщення відходів

ФОРМУЛА ДЛЯ ОБЧИСЛЕННЯ СУМИ ПОДАТКУ ЗА РОЗМІЩЕННЯ ВІДХОДІВ

$$Pr_{\text{в}} = \sum_{i=1}^n (N_{\text{п}i} \times M_{\text{л}i} \times K_{\text{т}} \times K_{\text{о}}),$$

де $N_{\text{п}i}$ – ставки податку в поточному році за тону i -того виду відходів у гривнях з копійками;

$M_{\text{л}i}$ – обсяг відходів i -того виду в тоннах (m);

$K_{\text{т}}$ – коригуючий коефіцієнт, який враховує розташування місця розміщення відходів (додаток 15);

$K_{\text{о}}$ – коригуючий коефіцієнт, що враховує обладнання місця розміщення відходів (додаток 15).

СТАВКИ ДЛЯ ОБЧИСЛЕННЯ СУМИ ПОДАТКУ ЗА РОЗМІЩЕННЯ ВІДХОДІВ

встановлені у гривнях за тону, залежно від класу небезпеки та рівня небезпечності відходів (додаток 15)

на відходи, на які не встановлено клас небезпеки, застосовується ставка податку, встановлена за розміщення відходів I класу небезпеки)

для окремих видів надзвичайно небезпечних відходів ставка податку встановлена за одиницю:

обладнання та прилади, що містять ртуть, елементи з іонізуючим випромінюванням, — 469,36 гривень за одиницю

люмінесцентні лампи — 8,17 гривні за одиницю

12.7. Податок за утворення радіоактивних відходів і за тимчасове зберігання радіоактивних відходів їх виробниками понад установлений особливими умовами ліцензії строк

**ФОРМУЛА ДЛЯ ОБЧИСЛЕННЯ СУМИ ПОДАТКУ ЗА
УТВОРЕННЯ РАДІОАКТИВНИХ ВІДХОДІВ**

$$AEC = O_n \times H + (p_{nc} \times C1_{nc} \times V1_{nc} + p_v \times C1_v \times V1_v) + 1/32 (p_{nc} \times C2_{nc} \times V2_{nc} + p_v \times C2_v \times V2_v),$$

де АЕС – сума податку, який справляється за утворення радіоактивних відходів (включаючи вже накопичені) експлуатуючими організаціями (операторами) атомних електростанцій;

O_n – фактичний обсяг електричної енергії, виробленої за базовий податковий (звітний) період, кВт-год;

H – ставка податку за утворення радіоактивних відходів виробниками електричної енергії – експлуатуючими організаціями ядерних установок (атомних електростанцій), включаючи вже накопичені, становить 0,0069 гривні у розрахунку на 1 кВт-год виробленої електричної енергії;

1/32 – коефіцієнт реструктуризації податку за накопичені до 1 квітня 2009 року радіоактивні відходи (коефіцієнт діє з 1 квітня 2011 року до 1 квітня 2019 року, протягом іншого періоду дорівнює 0);

p – коригуючий коефіцієнт (додаток 16);

$C1$ – собівартість зберігання 1 м³ радіоактивних відходів, утворених їх виробниками, у гривнях з копійками;

$C2$ – собівартість зберігання 1 м³ радіоактивних відходів, накопичених їх виробниками до 1 квітня 2009 року, у гривнях з копійками;

$V1$ – фактичний об'єм радіоактивних відходів, прийнятих до сховища експлуатуючих організацій (операторів) атомних електростанцій, м³;

$V2$ – фактичний об'єм радіоактивних відходів, накопичених у сховищах експлуатуючих організацій (операторів) атомних електростанцій до 1 квітня 2009 року, м³;

nc – низько- і середньоактивні радіоактивні відходи, утворені їх виробниками;

v – високоактивні радіоактивні відходи.

**ФОРМУЛА ДЛЯ ОБЧИСЛЕННЯ СУМИ ПОДАТКУ ЗА
ТИМЧАСОВЕ ЗБЕРІГАННЯ РАДІОАКТИВНИХ ВІДХОДІВ ЇХ
ВИРОБНИКАМИ ПОНАД УСТАНОВЛЕНИЙ ОСОБЛИВИМИ
УМОВАМИ ЛІЦЕНЗІЇ СТРОК**

$$S_{\text{зберігання}} = N \times V \times T_{\text{зберігання}},$$

де $S_{\text{зберігання}}$ — сума податку, який справляється за тимчасове зберігання радіоактивних відходів їх виробниками понад установлений особливими умовами ліцензії строк, обчислена за базовий податковий (звітний) період, календарний квартал, у гривнях з копійками;

N — ставка податку, який справляється за тимчасове зберігання радіоактивних відходів їх виробниками понад установлений особливими умовами ліцензії строк (додаток І6);

V — фактичний об'єм радіоактивних відходів, які зберігаються у виробника таких відходів понад установлений особливими умовами ліцензії строк, куб. метрів (куб. сантиметрів — для радіоактивних відходів, представлених у вигляді джерел іонізуючого випромінювання);

$T_{\text{зберігання}}$ — кількість повних календарних кварталів, протягом яких радіоактивні відходи зберігаються понад установлений особливими умовами ліцензії строк.

Питання та завдання для самоперевірки

1. Охарактеризуйте особливості екологічного податку в Україні?
2. З чого справляється екологічний податок в Україні?
3. Як розподіляються кошти екологічного податку?
4. Поясніть різницю між платниками податку і податковими агентами.
5. Що належить до об'єктів і бази оподаткування?
6. За якою формулою обчислюють суму податку за викиди в атмосферне повітря забруднюючих речовин стаціонарними джерелами забруднення?
7. Як встановлені ставки податку за викиди в атмосферне повітря забруднюючих речовин стаціонарними джерелами забруднення?

8. За якою формулою обчислюють суму податку за викиди в атмосферне повітря забруднюючих речовин пересувними джерелами забруднення?

9. За якою формулою обчислюють суму податку за скиди забруднюючих речовин у водні об'єкти?

10. За якою формулою обчислюють суму податку за розміщення відходів ?

Використані джерела:

1. Бюджетна система : підруч. / за наук. ред. В. М. Федосова., С.І. Юрія. — К. : Центр учбов. літератури ; Тернопіль : Екон. думка., 2012. — 871 с.

2. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI [Електронний ресурс]. — Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/go/2755

Тема 13.

МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО У ВИРШЕННІ ПРОБЛЕМ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ ТА ОХОРОНИ ДОВКІЛЛЯ

- 13.1. Сучасні аспекти міжнародної екологічної політики.
13.2. Особливості регулювання і планування природоохоронної діяльності в зарубіжних країнах.
13.3. Міжнародне природоохоронне співробітництво.
13.4. Участь України у міжнародному природоохоронному співробітництві.

Ключові поняття та терміни: рівні міжнародної екологічної політики, регулювання природоохоронної діяльності у зарубіжних країнах, планування природоохоронної діяльності у зарубіжних країнах, форми міжнародного природоохоронного співробітництва, міжнародні природоохоронні організації, напрямки міжнародного природоохоронного співробітництва України, результати міжнародного природоохоронного співробітництва України.

13.1. Сучасні аспекти міжнародної екологічної політики**РІВНІ МІЖНАРОДНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ****МІЖНАРОДНА ГЛОБАЛЬНА ЕКОПОЛІТИКА**

розв'язання екологічних питань планетарного масштабу (глобальне потепління, руйнування озонового шару); вироблення міжнародних угод і конвенцій, що є обов'язковими до виконання; регулювання міжнародних стосунків у сфері використання світових ресурсів, у сфері зменшення загальних рівнів забруднення та ін.

МІЖНАРОДНА РЕГІОНАЛЬНА ЕКОПОЛІТИКА

пошук шляхів розв'язання великих регіональних екологічних проблем, наприклад, захисту масштабних природних комплексів – морів, гірських систем, басейнів рік; допомога відсталим країнам регіону у розв'язанні екологічних питань; транзитне перенесення забруднення та ін.

ЕКОНОМІЧНИЙ АСПЕКТ МІЖНАРОДНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ

раціональне використання природних ресурсів, що передбачає регламентацію їх використання (встановленням зон, квот і лімітів)

збереження асиміляційного потенціалу природного середовища, що передбачає видавання заборон на викиди і скиди тих чи інших речовин

формування механізмів ефективної системи міжнародної екологічної відповідальності (узгодження плати за забруднення)

надання фінансової допомоги країнам, що розвиваються

ОБ'ЄКТИ МІЖНАРОДНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ

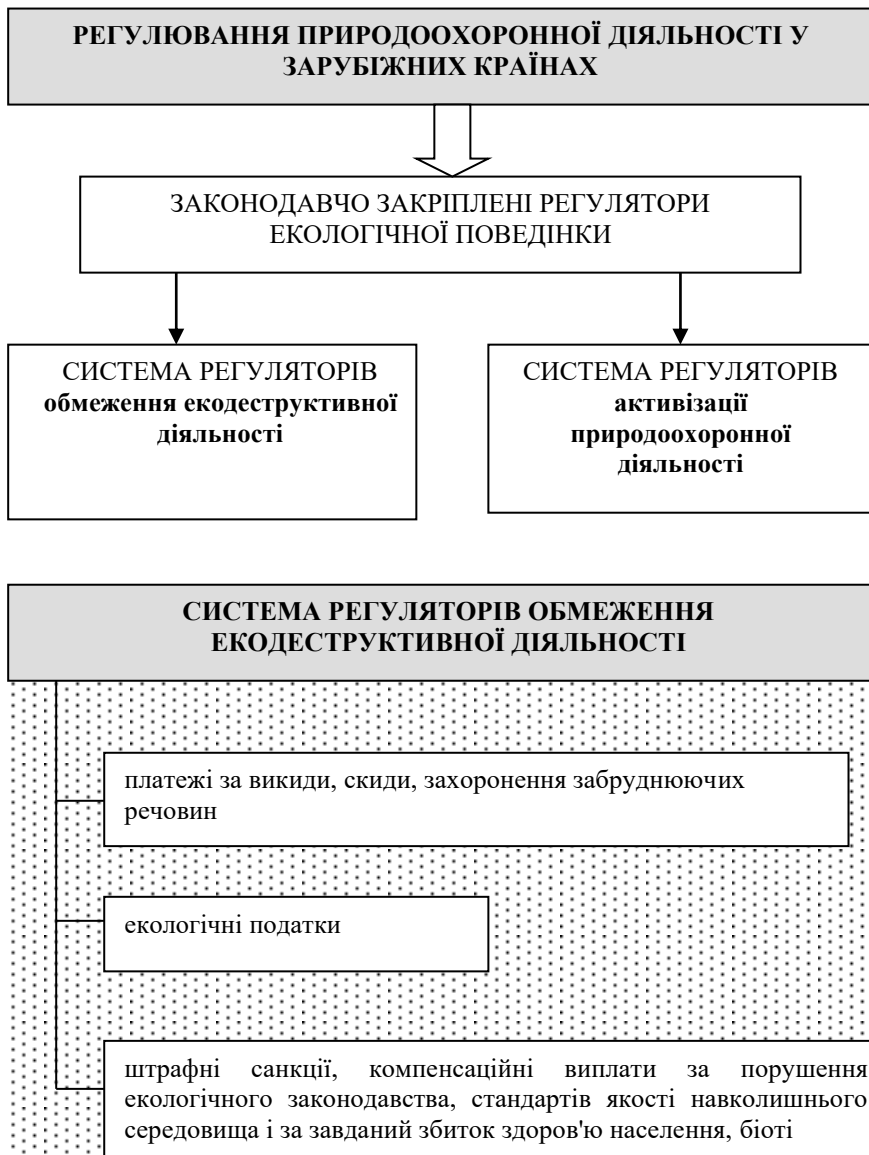
МІЖНАРОДНІ ПРИРОДНІ РЕСУРСИ,
що не належать якійсь конкретній країні

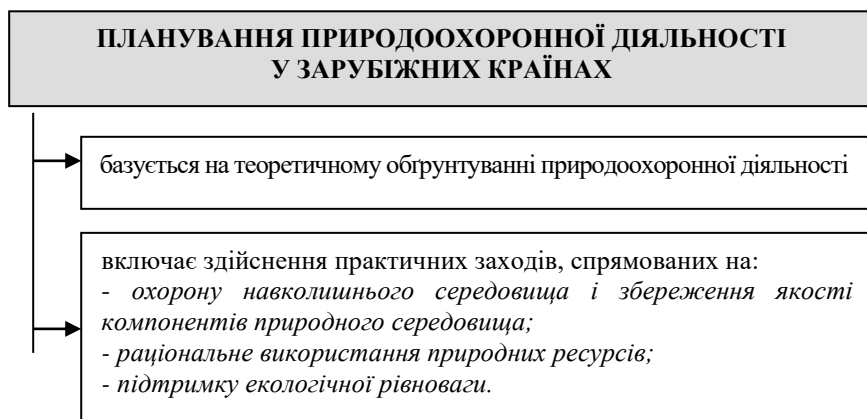
ресурси Світового океану за межами територіальних вод

атмосферне повітря

ресурси Антарктиди та Космосу

13.2. Особливості регулювання і планування природоохоронної діяльності в зарубіжних країнах

ФОРМИ ПЛАНУВАННЯ ПРИРОДООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ

НАЦІОНАЛЬНІ ПРОГРАМИ ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА І РАЦІОНАЛЬНОГО ВИКОРИСТАННЯ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ

передбачають взаємодію органів державного управління, приватного сектора, науки, фінансових установ

ЗАКОНИ ПРО ОХОРОНУ ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА

закріплюють функції держави з регулювання природоохоронної діяльності, визначають права та обов'язки природокористувачів

СПЕЦІАЛЬНІ ЗАКОНОДАВЧІ АКТИ

спрямовані на запобігання та усунення порушень якості окремих компонентів природного середовища

НОРМАТИВНІ АКТИ (постанови, накази, правила тощо)

ОРГАНІВ МІСЦЕВОЇ ВЛАДИ

враховують природно-географічну та соціально-економічну специфіку того чи іншого регіону

13.3. Міжнародне природоохоронне співробітництво

ЧИННИКИ, ЩО ОБУМОВЛЮЮТЬ НЕОБХІДНІСТЬ МІЖНАРОДНОГО ПРИРОДООХОРОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

глобальний характер екологічних проблем

наявність міжнародних природних ресурсів

транскордонний характер забруднення

вигода від міжнародного обміну досвідом та технологіями, можливості залучення міжнародних інвестицій

ОСНОВНІ ПОДІЇ МІЖНАРОДНОГО ПРИРОДООХОРОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

<i>Рік</i>	<i>Подія</i>
1868	Перша міжнародна угода про захист птахів у сільському та лісовому господарстві (Відень)
1897	Укладено договір між Росією, Японією та США про спільне використання та охорону морських котиків у Тихому океані
1902	Прийняття деякими європейськими країнами першої Міжнародної конвенції про охорону птахів, корисних для сільського господарства
1913	Укладання Конвенції з міжнародної охорони природи, де основну увагу приділено питанням створення заповідників
1950	Підписання нової Конвенції про охорону всіх видів птахів
1968	Проведення міжнародної конференції ЮНЕСКО з раціонального використання та охорони ресурсів біосфери. Прийнята програма «Людина і біосфера»
1972	Проведення стокгольмської конференції ООН з навколишнього середовища, закріплено фундаментальні права людей не тільки на свободу і рівність, але і на адекватні умови життя в навколишньому середовищі тієї якості, яка забезпечує їхню гідність та добробут
1977	Укладання Конвенції про заборону військового та іншого ворожого використання засобів впливу на природне середовище
1982	Укладання Конвенції ООН з морського права
1985	Укладання віденської Конвенції про охорону озонового шару
1987	Прийняття Монреальського протоколу про обмеження використання хлорфторвуглеводнів
1992	Проведення конференції ООН з проблем навколишнього середовища та розвитку (Ріо-де-Жанейро). Прийняття програмного документу «Порядок денний на XXI століття», що вміщує план міжнародних дій з навколишнього середовища на межі XX і XXI століть
1997	Укладання Кіотського протоколу, що передбачає стабілізацію викидів вуглекислого газу в атмосферу на рівні 1990 року, а потім і поступове їх зменшення для запобігання зміни клімату нашої планети
2002	Проведення міжнародної конференції глав держав і урядів з оцінки практичного виконання програми «Порядок денний на XXI століття» за десятиріччя
2012	Проведення конференції ООН зі збалансованого (сталого) розвитку «Ріо+20», яка спрямована на визначення довгострокової узгодженої стратегії впровадження країнами засад сталого розвитку, і виробленню цілісного підходу до розвитку, який поєднав би економічні, соціальні та екологічні аспекти.

ФОРМИ МІЖНАРОДНОГО ПРИРОДООХОРОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

Парламентське співробітництво

орієнтується на координацію законодавчої діяльності, забезпечує вирішення міжнародних екологічних проблем і передбачає розробку рекомендаційних законів з питань екології

Конвенційне співробітництво

передбачає єдиний підхід до вирішення конкретних екологічних проблем окремих територій та об'єктів

Організація наукових практичних зустрічей

Укладання офіційних договорів та угод

Створення міжнародних організацій

(у світі їх нараховується близько 300)
передбачає координацію спільних зусиль з охорони природи

Науково-технічне співробітництво

зорієнтоване на обмін науковою інформацією, спільне виконання природоохоронних розробок і проектів

ФУНКЦІЇ МІЖНАРОДНИХ ПРИРОДООХОРОННИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

Розробка екологічних програм (міжнародних угод, конвенцій)

Планування, проведення і контроль спеціальних наукових досліджень (знаходження виконавців і джерел фінансування)

Узгодження суперечностей у розв'язанні екологічних питань між окремими країнами.

ОСНОВНІ МІЖНАРОДНІ ПРИРОДООХОРОННІ ОРГАНІЗАЦІЇ	
Назва організації	Характеристика діяльності
ООН (Міжнародна організація держав)	Створена з метою підтримки і укріплення миру, безпеки і розвитку співробітництва між державами
ЮНЕСКО (Організація ООН із культури, науки й освіти)	Здійснює керівництво екологічними програмами «Людина і біосфера», Міжнародною програмою з екологічної освіти, Міжнародною гідрологічною програмою та ін., здійснює облік і організацію охорони природних об'єктів
ВООЗ (Всесвітня організація охорони здоров'я)	Спеціалізована установа ООН, яка займається розв'язанням міжнародних проблем охорони здоров'я населення
МАГАТЕ (Міжнародне агентство з атомної енергії)	Розробляє правила будівництва й експлуатації атомних електростанцій, проводить експертизу діючих АЕС, дає оцінку впливу атомних матеріалів на довкілля, встановлює норми радіаційної безпеки
МСОП (Міжнародний союз охорони природи)	Займається збереженням природних ресурсів і впровадженням екологічно чистих та сталих методів їх використання.
ФАО (продовольча та сільськогосподарська організація ООН)	Спеціалізована установа ООН, яка займається питанням продовольчих ресурсів і розвитку сільського і промислового господарства в світі
ММО (Міжнародна морська організація)	До компетенції входить боротьба із забрудненням Світового океану нафтою
ВМО (Всесвітня метеорологічна організація)	Спеціалізоване агентство ООН у галузі метеорології (погода та клімат), оперативної гідрології
Грінпіс (Зелений світ)	Головне завдання полягає у недопущенні радіоактивного забруднення біосфери
Римський клуб	Неурядова організація, що об'єднує у своїх лавах науковців, громадських діячів та ділових людей більше ніж із 30 країн світу, занепокоєних перспективами розвитку людства. Зусилля членів спрямовані на вирішення актуальних проблем сучасності шляхом розробки глобальних моделей

13.4. Участь України у міжнародному природоохоронному співробітництві

УЧАСТЬ УКРАЇНИ У МІЖНАРОДНОМУ ПРИРОДООХОРОННОМУ СПІВРОБІТНИЦТВІ

Україна підписала 44 двосторонні міжнародні угоди і договори щодо міжнародного природоохоронного співробітництва

Україна є суверенною стороною 26 багатосторонніх міжнародних договорів та 3 протоколів у галузі охорони довкілля

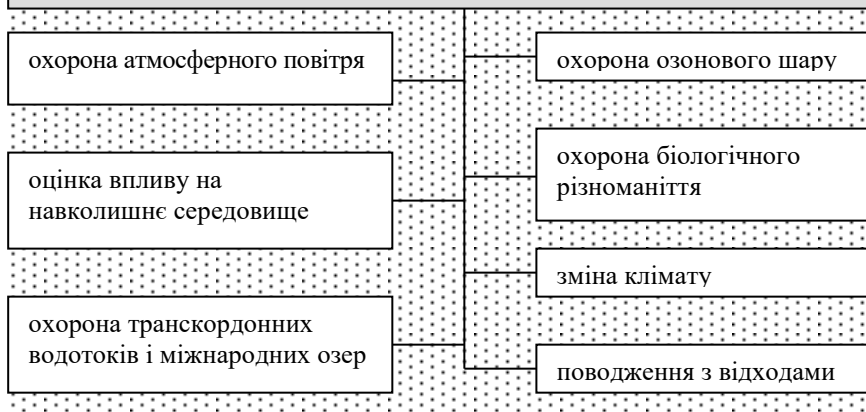
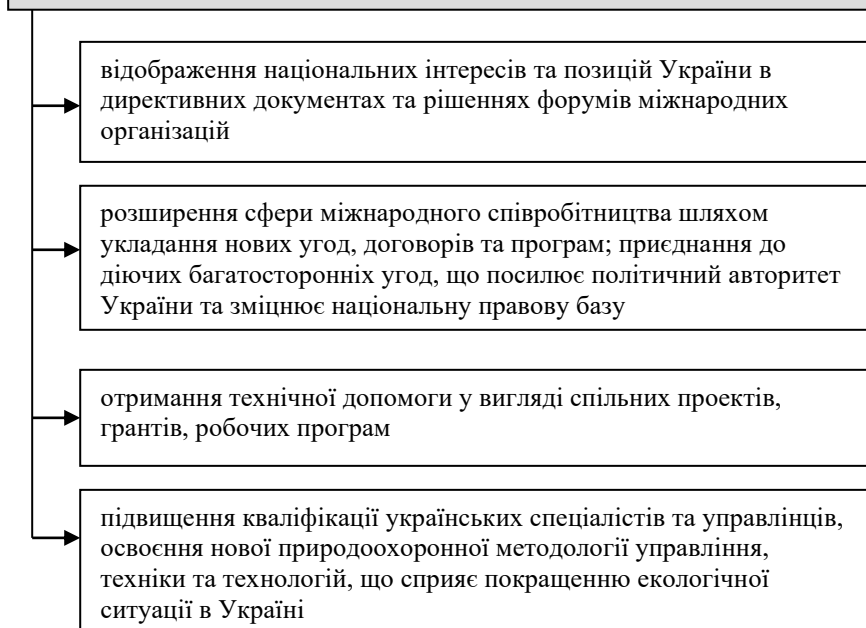
Україна є членом провідних міжнародних організацій, діяльність яких пов'язана із вирішенням глобальних чи регіональних проблем охорони довкілля (ЮНЕП, ЮНЕСКО, ВООЗ та ін.)

Україна брала активну участь у розробці Орхунської Конвенції, Картагенського протоколу про біобезпеку до Конвенції про біологічне різноманіття 1992 р., Протоколу про воду і здоров'я до Конвенції про охорону і використання транскордонних водотоків і міжнародних озер 1992 р., Протоколу про скорочення викидів азоту, легких органічних сполук, Протоколу про важкі метали до Конвенції про транскордонне забруднення повітря на великі відстані

Україна - член Ради Європи і співпрацює з ЄС у галузі охорони навколишнього середовища

Україна була учасником Всесвітньої зустрічі глав держав та урядів в Ріо-де-Жанейро (1992 р.) та Йоганнесбурзі (2002 р.), підписала прийняті там програмні документи та реалізує їх на національному рівні.

Українська сторона виступила ініціатором розробки Рамкової конвенції про охорону та сталий розвиток Карпат (Карпатської конвенції) та головувала у Карпатській конвенції в період з грудня 2006 по червень 2008 р.

ОСНОВНІ НАПРЯМКИ МІЖНАРОДНОГО ПРИРОДООХОРОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ**ГОЛОВНІ РЕЗУЛЬТАТИ МІЖНАРОДНОГО ПРИРОДООХОРОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ**

Питання та завдання для самоперевірки

1. Назвіть та охарактеризуйте рівні екологічної політики.
2. У чому полягають основні завдання екологічної політики?
3. Які особливості регулювання природоохоронної діяльності в зарубіжних країнах?
4. Як відбувається планування природоохоронної діяльності в зарубіжних країнах?
5. Які фактори обумовлюють необхідність міжнародного природоохоронного співробітництва?
6. Назвіть основні події у міжнародному природоохоронному співробітництві.
7. За якими формами відбувається міжнародне природоохоронне співробітництво?
8. Перерахуйте основні міжнародні природоохоронні організації та назвіть їх функції.
9. Яка участь України у міжнародному природоохоронному співробітництві?
10. Назвіть основні напрямки міжнародного природоохоронного співробітництва України.
11. Які головні результати України у міжнародному природоохоронному співробітництві?

Рекомендовані теми рефератів

1. Позитивний досвід США і Японії у сфері природокористування і охорони довкілля та можливості його застосування в Україні.
2. Позитивний досвід країн Західної Європи у сфері природокористування і охорони довкілля та можливості його застосування в Україні.

Використані джерела:

1. Данилишин Б.М., Хвесик М.А., Голян В.А. Економіка природокористування: Підручник. – К.: Кондор, 2010. – 465 с.
2. Дорогунцов С.І. Екологія: підручник / С.І. Дорогунцов, К.Ф. Коценко, М.А. Хвесик, та ін. — К.: КНЕУ, 2005. — 371 с.
3. Міністерство закордонних справ України: участь України у міжнародних організаціях [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://mfa.gov.ua/ua>.
4. Царенко О.М., Несветов О.О., Кабацький М.О. Основи екології та економіка природокористування. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2004. – 400 с.

ДОДАТКИ

Додаток 1

Коефіцієнт $K_{нас}$, який враховує чисельність жителів населеного пункту

Чисельність населення, тис. осіб	Коефіцієнт $K_{нас}$
До 100	1
100, 1—250	1,2
250, 1—500	1,35
500, 1—1000	1,55
понад 1000	1,8

Коефіцієнт $K_{ф}$, який враховує народногосподарське значення населеного пункту

Тип населеного пункту	Коефіцієнт $K_{ф}$
1. Організаційно-господарські та культурно-побутові центри місцевого значення з перевагою аграрно-промислових функцій (районні центри, міста районного значення, селища та села)	1
2. Багатофункціональні центри, центри з перевагою промислових і транспортних функцій (республіканський та обласні центри, міста державного, республіканського, обласного значення)	1,25
3. Населені пункти, віднесені до курортних	1,65

Додаток 2

Водозабезпеченість населення областей України [1]

Область	Кількість населення, тис. осіб	Середньорічний місцевий стік, млрд. м ³ /год	Водозабезпеченість на особу, л/добу
Вінницька	1 820	2,27	3 420
Волинська	1 061	2,42	6 250
Дніпропетровська	3 719	1,00	740
Донецька	4 967	1,24	680
Житомирська	1437	3,23	6 160
Закарпатська	1 285	8,20	17 500
Запорізька	2 010	0,72	990
Івано-Франківська	1 458	4,60	8 640
Київська	4 463	2,02	1 240
Кіровоградська	1 173	1,08	2 520
Луганська	2 652	1,54	1 590
Львівська	2 719	5,33	5 370
Миколаївська	1 302	0,46	970
Одеська	2 515	0,44	480
Полтавська	1 682	1,77	2 880
Рівненська	1 189	2,49	5 730
Сумська	1 343	2,39	4 880
Тернопільська	1 160	1,86	4 460
Харківська	2 976	1,83	1 680
Херсонська	1 230	0,28	620
Хмельницька	1 464	2,24	4 190
Черкаська	1 455	1,16	2 180
Чернівецька	1 291	2,98	6 320
Чернігівська	933	1,36	3 990
АР Крим	2 122	0,91	1 180

1. Буря А.И., Кудина Е.Ф. Вода – свойства, проблемы и методы очистки. – Дніпропетровськ: Пороги, 2006. – 552 с.

Додаток 3

Коефіцієнт небезпечності забруднюючих речовин (K_n)

Група небезпечності	Ступінь небезпеки	Перелік забруднюючих речовин (показників вимірювань), що відповідають групі небезпечності	K_n	
I	Надзвичайно небезпечні (ГДК/ОДК < 0,2 мг/кг)	Бенз-а-пірен Кадмій Миш'як Нафта Нафтопродукти Ртуть	Селен Свинець Стирол Фенол Фтор Цинк	4,0
II	Дуже небезпечні (ГДК/ОДК < 0,2-0,5 мг/кг)	Бензол Бор Кобальт Ксилоли Мідь Молібден	Нікель Сірководень Сурма Толуол Хром	3,0
III	Помірно небезпечні (ГДК/ОДК > 0,5 мг/кг)	Аніонні поверхнево-активні речовини (АПАР) Ацетальдегід Вольфрам Нітрати	Стронцій Сульфати Формальдегід Барій Ванадій Марганець	2, 5
IV	Інші (рівні ГДК/ОДК не встановлені)	Амоній Хлориди		1,5

Якщо забруднююча речовина відсутня у переліку, групу її небезпечності визначають за величиною ГДК або ОДК.

Додаток 4

Коефіцієнт еколого-господарського значення земель ($K_{ер}$)

Категорії земель та землі, що підлягають особливій охороні	$K_{ер}$
Зона санітарної охорони навколо об'єктів, де є підземні та відкриті джерела водопостачання, водозабірні та водоочисні споруди, водоводи, прибережні захисні смуги вздовж морів, річок та навколо водойм	5,5
Землі оздоровчого призначення	5,0
Землі природно-заповідного та іншого природоохоронного призначення	4,5
Охоронна зона навколо особливо цінних природних об'єктів, об'єктів культурної спадщини, гідрометеорологічних станцій тощо	4,0
Землі рекреаційного призначення	4,0
Землі історико-культурного призначення	4,0
Особливо цінні землі	3,5
Землі сільськогосподарського призначення	1,0
Землі житлової та громадської забудови	1,0
Землі лісового фонду	1,0
Землі промисловості, транспорту, зв'язку, енергетики, оборони та іншого призначення	1,0

Індекс поправки на глибину просочування забруднюючої речовини (I_p)

Глибина просочування, м	I_p
0-0,2	0,100
0-0,4	0,082
0-0,6	0,070
0-0,8	0,060
0-1,0	0,054
0-1,2	0,049
0-1,4	0,044
0-1,6	0,040
0-1,8	0,037
0-2,0	0,033

Додаток 5

Ставки плати за користування надрами для видобування корисних копалин

Назва корисної копалини	Одиниця виміру	За одиницю видобутих корисних копалин, гривень	Від вартості видобутих корисних копалин	
			відсотків	але не менше ніж гривень за одиницю видобутих корисних копалин
1	2	3	4	5
<i>Корисні копалини загальнодержавного значення</i>				
Антрацит	тонн		0,5	5,33
Вугілля буре	- -		1	0,57
Вугілля кам'яне:				
вугілля енергетичне, окиснене;	- -		0,4	3,51
вугілля коксівне	- -		0,4	3,51
Торф, сапропель	- -		1	0,59
Металічні руди:				
залізна руда для збагачення	- -		2,7	3,64
залізна руда для збагачення з вмістом магнетитового заліза менше 20%	- -		1,5	0,89
залізна багата	- -		3,5	11,45
марганцева	- -		5	21,70
титанова (розсіпних родовищ)	- -		5	3,99
титано-цирконієва (розсіпних родовищ)	- -		5	7,40
нікелева (силікатна)	- -		3,5	9,72
хромова	- -		3,5	10,98
ртутна	- -		3,5	0,59
уранова	- -		3,5	3,19
золота	- -		5	15,98
ванадію	- -		3,5	6,12
гафнію	- -		3,5	9,46
бариту	- -		3,5	6,45
Горючі корисні копалини:				
нафта, конденсат:				
— з покладів, які повністю або частково залягають на глибині до 5000 метрів	тонн		39	
— з покладів, які повністю залягають на глибині понад 5000 метрів	- -		17	
Газ горючий природний:				
газ природний, у тому числі газ, розчинений у нафті (нафтовий супутній газ), етан, пропан, бутан, газ (метан) вугільних родовищ, газ сланцевих товщ, газ центрально-басейнового типу, газ колекторів щільних порід:				
— з покладів, які повністю або частково залягають на глибині до 5000 метрів	тис. м ³		17	594,64

Продовження додатка 5

1	2	3	4	5
— природний газ, видобутий з покладів до 5000 метрів	- -		28	101,30
— з покладів, які повністю залягають на глибині понад 5000 метрів	- -		9	318,34
— природний газ, видобутий з покладів понад 5000 метрів	- -		25	89,45
— з покладів на ділянках надр (родовищах) в межах континентального шельфу та/або виключної (морської) економічної зони України	- -		15	53,90
Глинисті породи:				
глина тугоплавка	тонн		5	
каолін первинний	- -		5	
глина вогнетривка	- -		5	
каолін вторинний	- -		5	
сировина керамзитова	- -		5	
Сировина формувальна та для огрудкування залізрудних концентратів — глина бентонітова	- -		5	3,59
Сировина вогнетривка:				
доломіт	- -		7,5	11,30
кварцит та пісок кварцовий для металургії	- -		7,5	
пісок формувальний	- -		7,5	25,24
кварцит для виробництва кремнію	- -		2	2,64
сировина високоглиноземна, крім глин (кіаніт (дистен), силіманіт, ставроліт)	куб. метрів		3,5	1,23
Сировина флюсова — вапняк (флюсовий)	тонн		5	11,30
Сировина хімічна:				
сірчана руда	- -		3	6,50
сіль кам'яна (галіт)	- -		2,5	5,85
сіль кам'яна (галіт) для харчової промисловості	- -		2,5	5,85
сіль калійно-магнієва	- -		3	
крейда для виробництва соди	- -		7,5	25,78
вапняк для цукрової промисловості	- -		7,5	25,51
крейда для хімічної промисловості	- -		7,5	25,67
Сировина агрохімічна — фосфорити	- -		2	2,30
Сировина для мінеральних пігментів	- -		5,5	6,07
Електро- та радіотехнічна сировина:				
графітова руда	тонн		5	3,87
пірофіліт	- -		5	34,08
озокерит	- -		5	34,51
Сировина оптична та п'єзооптична	кг		5	13,62
Сировина адсорбційна — бентоніт, палигорскіт, цеоліт, сапоніт	тонн		5	3,66
Сировина абразивна	- -		5	2,09
Сировина ювелірна (дорогоцінне каміння) — бурштин, топаз, моріон, берил тощо	кг, гр, каратів		5	

Продовження додатка 5

1	2	3	4	5
Сировина ювелірно-виробна (напівдорогоцінне каміння)	кг		4	
Сировина виробна	тонн, м ³		4	
Сировина для облицювальних матеріалів (декоративне каміння)	м ³		3	
Сировина скляна та фарфоро-фаянсова:				
польовий шпат (пегматит)	тонн		5	
пісок для виробництва скла	- -		7,5	
Сировина цементна	- -		5	16,99
Сировина для пиляних стінових матеріалів	м ³		3	
Сировина петрургійна та для легких заповнювачів бетону:				
перліт	тонн		5,5	3,53
сировина для виробництва мінеральної вати (андезит, андезито-базальт, базальт)	- -		7,5	
Сировина для покриття доріг — бітуми	- -		5	8,44
Підземні води:				
мінеральні для промислового розливу	м ³	39,30		
мінеральні (лікувальні та лікувально-столові питні) для внутрішнього використання лікувальними закладами	- -	14,18		
мінеральні (лікувальні) для зовнішнього використання лікувальними закладами	- -	9,47		
промислові (розсіл)	- -	0,92		
теплоенергетичні (термальні)	- -	0,77		
прісні підземні води	100 м ³	8,95		
Поверхневі води — ропа (лікувальна, промислова)	м ³	0,86		
Грязі лікувальні	- -	10,24		
Корисні копалини місцевого значення				
Сировина для будівельного вапна та гіпсу:				
крейда і вапняк на вапно, крейда будівельна	тонн		7,5	25,24
гіпс	- -		7,5	25,73
Сировина для хімічних меліорантів ґрунтів — вапняк	- -		7,5	16,73
Сировина для бутового (будівельного) каменю (всі види гірських порід, придатність яких визначається державними стандартами, в тому числі для щелевної продукції)	- -		7,5	
Сировина піщано-гравійна:				
сировина піщано-гравійна	тонн		5	
сировина піщано-глиниста для закладки вироблених просторів, будівництва дорожніх насипів, дамб тощо	м ³		5	1,37
Сировина цегельно-черепична	тонн		5	

Додаток 6

Ставки плати за користування надрами в цілях, не пов'язаних з видобуванням корисних копалин

Характер користування надрами	Вид користування надрами	Одиниця виміру	Ставка плати, за одиницю обсягу користування надрами, гривень на рік
Використання підземного простору надр — пористих чи тріщинуватих геологічних утворень (пластів — колекторів)	зберігання природного газу та газоподібних продуктів	тис. куб. метрів активного об'єму	0,26
Використання підземного простору — спеціально створених та існуючих гірничих виробок (відпрацьованих і пристосованих), а також природних порожнин (печер)	зберігання нафти та інших рідких нафтопродуктів	куб. метрів	0,26
	витримування виноматеріалів, виробництво і зберігання винопродукції	кв. метрів	0,71
	вирощування грибів, овочів, квітів та інших рослин	- « -	0,41
	зберігання харчових продуктів, промислових та інших товарів, речовин і матеріалів	- « -	0,30
	провадження іншої господарської діяльності	- « -	1,01

Додаток 7

Ставки податку за земельні ділянки, нормативну грошову оцінку яких не проведено

Групи населених пунктів з чисельністю населення, тис. осіб	Ставка податку, гривень за 1 кв. метр	Коефіцієнт, що застосовується у містах Києві, Сімферополі, Севастополі та містах обласного значення
До 3	0,26	
Від 3 до 10	0,52	
Від 10 до 20	0,84	
Від 20 до 50	1,3	1,2
Від 50 до 100	1,57	1,4
Від 100 до 250	1,83	1,6
Від 250 до 500	2,09	2
Від 500 до 1000	2,61	2,5
Від 1000 і більше	3,66	3

Додаток 8

Ставки збору за спеціальне використання поверхневих вод

Басейни річок, включаючи притоки всіх порядків	Ставка збору, гривень за 100 м ³
Дніпра на північ від міста Києва (Прип'яті та Десни), включаючи місто Київ	30,02
Дніпра на південь від міста Києва (без Інгульця)	28,55
Інгульця	43,54
Сіверського Дінця	58,54
Південного Бугу (без Інгулу)	33,01
Інгулу	40,50
Дністра	17,99
Вісли та Західного Бугу	17,99
Пруту та Сірегу	13,51
Тиси	13,51
Дунаю	12,04
Річок Криму	60,02
Річок Приазов'я	72,07
Інших водних об'єктів	33,01

Ставки збору за спеціальне використання підземних вод

Найменування регіону	Ставка збору, гривень за 100 м ³
<i>1</i>	<i>2</i>
Автономна Республіка Крим, у тому числі місто Севастополь	55,51
Області:	
Вінницька	47,98
Волинська	49,56
Дніпропетровська	42,04
Донецька	57,05
Житомирська	47,98
Закарпатська	31,52
Запорізька:	
Веселівський, Мелітопольський, Приазовський, Якимівський райони	47,98
інші адміністративно-територіальні одиниці області	43,54
Івано-Франківська:	
Богородчанський, Верховинський, Долинський, Косівський, Надвірнянський, Рожнятівський райони	75,04
інші адміністративно-територіальні одиниці області	42,04

Продовження додатка 8

1	2
Київська:	
Білоцерківський, Бородянський, Броварський, Васильківський, Іванківський, Кагарлицький, Києво-Святошинський, Макарівський, Миронівський, Обухівський, Поліський райони	34,88
інші адміністративно-територіальні одиниці області	41,15
Кіровоградська	55,51
Львівська	43,54
Луганська	63,02
Миколаївська	63,02
Одеська	52,53
Полтавська:	
Великобагачанський, Гадяцький, Зінківський, Лохвицький, Лубенський, Миргородський, Новосанжарський, Решетилівський, Хорольський, Шишацький райони	32,46
інші адміністративно-територіальні одиниці області	36,18
Рівненська:	
Володимирецький, Здолбунівський, Костопільський, Рівненський, Сарненський, Острозький райони	38,72
інші адміністративно-територіальні одиниці області	44,97
Сумська:	
Глухівський, Сумський, Роменський, Шосткинський райони	36,18
інші адміністративно-територіальні одиниці області	41,19
Тернопільська	58,54
Харківська	45,01
Херсонська	45,01
Хмельницька:	
Деражнянський, Красилівський, Летичівський, Старокостянтинівський, Хмельницький, Полонський, Шепетівський райони	37,53
інші адміністративно-територіальні одиниці області	57,05
Черкаська	32,46
Чернівецька	52,53
Чернігівська:	
Городнянський, Корюківський, Ічнянський, Сосницький, Щорський, Талалаївський райони	45,01
інші адміністративно-територіальні одиниці області	35,18
місто Київ	44,84

Додаток 9

Ставки збору за заготівлю деревини основних лісових порід

Найменування лісової породи	Розряд	Ставка за 1 щільний куб. метр деревини, гривень			
		ділової (без кори)			дров'яної (з корою)
		великої	середньої	дрібної	
1	2	3	4	5	6
Перший пояс					
Сосна					
	1	78,28	50,06	19,25	1,98
	2	55,63	35,76	13,9	1,52
	3	44,9	28,92	11,15	1,22
	4	33,77	21,46	8,25	0,91
	5	22,25	14,3	5,5	0,61
Модрина					
	1	35,16	29,8	11,61	2,59
	2	25,33	21,46	8,25	1,98
	3	19,98	17,28	6,57	1,52
	4	14,9	12,82	4,89	1,07
	5	10,13	8,65	3,36	0,77
Ялина, ялиця					
	1	48,58	41,43	15,89	1,84
	2	36,06	30,7	11,92	1,22
	3	28,92	24,74	9,47	1,07
	4	21,76	18,48	7,03	0,77
	5	14,61	12,22	4,74	0,61
Дуб (крім дуба коркового)					
	1	205,38	98,69	32,86	3,36
	2	147,32	70,83	23,53	2,45
	3	117,98	56,38	18,95	1,98
	4	88,63	42,64	14,21	1,38
	5	58,07	28,19	9,47	1,07
Ясен, клен (крім явору)					
	1	77,02	65,79	32,86	3,36
	2	55,24	47,22	23,53	2,45
	3	44,24	37,6	18,95	1,98
	4	33,23	28,43	14,21	1,38
	5	21,78	18,8	9,47	1,07
Бук					
	1	148,07	95,25	31,79	2,9
	2	105,45	67,75	22,62	1,98
	3	84,81	54,33	18,19	1,68
	4	63,72	40,57	13,6	1,22
	5	42,64	27,17	9,02	0,77
Береза, вільха чорна, граб звичайний, в'яз, липа					
	1	11,46	9,86	7,33	2,59
	2	8,02	6,88	5,28	1,98
	3	6,42	5,73	4,35	1,52
	4	4,81	4,13	3,21	1,07
	5	3,21	2,75	2,06	0,77

Продовження додатка 9

1	2	3	4	5	6
Осіка, вільха сіра, тополя					
	1	6,64	5,73	4,35	1,84
	2	4,81	4,13	2,98	1,22
	3	3,9	3,21	2,53	1,07
	4	2,98	2,53	1,84	0,77
	5	1,84	1,6	1,15	0,3
Другий пояс					
Сосна					
	1	66,75	42,62	16,35	1,68
	2	47,28	30,4	11,76	1,22
	3	37,74	24,43	9,47	1,07
	4	28,6	18,19	7,03	0,77
	5	19,08	12,22	4,74	0,46
Модрина					
	1	30,11	25,93	9,93	2,45
	2	21,76	18,48	7,03	1,68
	3	17,28	14,61	5,65	1,38
	4	12,82	11,03	4,27	1,07
	5	8,65	7,46	2,9	0,61
Ялина, ялиця					
	1	42,91	36,66	14,06	1,52
	2	30,7	26,22	10,08	1,07
	3	24,43	20,86	8,1	0,91
	4	18,48	15,8	6,11	0,77
	5	12,22	10,44	3,97	0,46
Дуб (крім дуба коркового)					
	1	174,82	84,24	28,11	2,75
	2	125,31	60,18	20,02	1,98
	3	99,64	48,14	15,89	1,52
	4	74,57	35,76	12,08	1,22
	5	50,12	24,06	8,1	0,77
Ясен, клен (крім явора)					
	1	65,56	56,16	28,11	2,75
	2	46,99	40,11	20,02	1,98
	3	37,36	32,09	15,89	1,52
	4	27,97	23,84	12,08	1,22
	5	18,8	16,05	8,1	0,77
Бук					
	1	126,07	80,8	26,89	2,45
	2	89,85	57,43	19,25	1,68
	3	71,98	46,08	15,44	1,38
	4	54,09	34,38	11,61	1,07
	5	36,22	23,04	7,65	0,77

Продовження додатка 9

1	2	3	4	5	6
Береза, вільха чорна, граб звичайний, в'яз, липа					
	1	9,39	8,02	6,19	2,29
	2	6,88	5,95	4,35	1,68
	3	5,5	4,59	3,67	1,22
	4	4,13	3,67	2,53	1,07
	5	2,75	2,29	1,84	0,61
Осика, вільха сіра, тополя					
	1	5,73	5,04	3,67	1,52
	2	4,13	3,67	2,53	1,07
	3	3,21	2,98	2,29	0,91
	4	2,53	2,06	1,6	0,77
	5	1,6	1,6	1,15	0,46

Ставки збору за заготівлю деревини неосновних лісових порід

Найменування лісової породи	Розряд	Ставка за 1 щільний куб. метр деревини, гривень				дров'яної (з корою)
		ділової (без кори)				
		великої	середньої	дрібної		
1	2	3	4	5	6	
Перший пояс						
Самшит						
	1	361,26	308,76	154,34	3,36	
	2	258,1	220,51	110,33	2,45	
	3	206,53	176,5	88,17	1,98	
	4	154,95	132,26	66,17	1,38	
	5	103,15	88,25	44,16	1,07	
Бархат, горіх						
	1	225,09	192,55	96,27	3,36	
	2	160,92	137,53	68,77	2,45	
	3	128,6	110,03	55,02	1,98	
	4	96,5	82,52	41,41	1,38	
	5	64,41	55,02	27,5	1,07	
Груша, кизил, явір						
	1	180,63	154,5	77,18	3,36	
	2	129,05	110,25	55,17	2,45	
	3	103,15	88,25	44,16	1,98	
	4	77,48	66,25	33,16	1,38	
	5	51,58	44,24	22,16	1,07	
Абрикос, вишня, ялівець, обліпиха, слива (крім терену), черешня, шовковиця, яблуня						
	1	135,01	115,3	57,61	3,36	
	2	96,5	82,3	41,1	2,45	
	3	77,02	65,79	32,86	1,98	
	4	58	49,28	24,61	1,38	
	5	38,51	33,01	16,51	1,07	

Продовження додатка 9

1	2	3	4	5	6
Каштан, дуб корковий					
	1	112,55	96,27	48,14	3,36
	2	80,46	68,77	34,38	2,45
	3	64,41	55,02	27,5	1,98
	4	48,37	41,26	20,64	1,38
	5	32,09	27,5	13,9	1,07
Барбарис, гледичія, кипарис, шипшина					
	1	90,31	77,02	38,67	3,36
	2	64,41	55,02	27,5	2,45
	3	51,34	44,01	22	1,98
	4	38,51	33,01	16,51	1,38
	5	25,9	22,24	11,15	1,07
Акація, бересклет, бірючина, глід, граб східний, тамарикс, калина, крушина, ліщина, горобина, бузок, скумпія, свидина, терен, черемха					
	1	67,63	57,76	28,88	3,36
	2	48,37	41,26	20,64	2,45
	3	38,51	33,01	16,51	1,98
	4	29,12	24,75	12,53	1,38
	5	19,49	16,51	8,25	1,07
Верба, чагарники (крім зазначених в інших позиціях)					
	1	22,46	19,25	9,63	1,84
	2	16,05	13,76	6,88	1,22
	3	12,83	11,01	5,5	1,07
	4	9,63	8,25	4,13	0,77
	5	6,42	5,5	2,75	0,61
Другий пояс					
Самшит					
	1	306,01	261,54	130,81	2,75
	2	218,45	186,82	93,37	1,98
	3	174,9	149,45	74,88	1,52
	4	131,11	112,09	56,08	1,22
	5	87,56	74,73	37,44	0,77
Бархат, горіх					
	1	191,63	163,89	81,91	2,75
	2	136,84	117,13	58,53	1,98
	3	109,56	93,53	46,76	1,52
	4	82,06	70,6	34,99	1,22
	5	54,78	46,99	23,38	0,77
Груша, кизил, явір					
	1	152,89	130,66	65,4	2,75
	2	109,34	93,29	46,76	1,98
	3	87,56	74,73	37,44	1,52
	4	65,56	56,16	28,11	1,22
	5	43,79	37,36	18,64	0,77

Продовження додатка 9

1	2	3	4	5	6
Абрикос, вишня, ялівець, обліпиха, слива (крім терену), черешня, шовковиця, яблуна					
	1	115,07	98,11	49,21	2,75
	2	82,06	70,14	34,99	1,98
	3	65,56	56,16	28,11	1,52
	4	49,28	42,17	21,09	1,22
	5	32,78	27,97	14,06	0,77
Каштан, дуб корковий					
	1	95,82	82,06	41,1	2,75
	2	68,54	58,68	29,34	1,98
	3	54,78	46,99	23,38	1,52
	4	41,04	35,07	17,57	1,22
	5	27,28	23,38	11,76	0,77
Барбарис, гледичія, кипарис, шипшина					
	1	76,56	65,33	32,7	2,75
	2	54,56	46,76	23,23	1,98
	3	43,79	37,36	18,64	1,52
	4	32,78	27,97	14,06	1,22
	5	21,78	18,8	9,33	0,77
Акація, бересклет, бірючина, глід, граб східний, тамарикс, калина, крушина, ліщина, горобина, бузок, скумпія, свидина, терен, черемха					
	1	57,53	49,05	24,61	2,75
	2	41,04	35,07	17,57	1,98
	3	32,78	27,97	14,06	1,52
	4	24,53	21,09	10,54	1,22
	5	16,51	13,98	7,03	0,77
Верба, чагарники (крім зазначених в інших позиціях)					
	1	19,02	16,27	8,1	1,52
	2	13,76	11,69	5,81	1,07
	3	11,01	9,39	4,74	0,91
	4	8,25	7,1	3,52	0,77
	5	5,5	4,59	2,45	0,46

Додаток 10

Ставки податку за викиди в атмосферне повітря окремих забруднюючих речовин стаціонарними джерелами забруднення

Назва забруднюючої речовини	Ставка податку, гривень за 1 тону
Азоту оксиди	1329,67
Аміак	249,38
Ангідрид сірчистий	1329,67
Ацетон	498,76
Бенз (о) пірен	1692679,53
Бутилацетат	299,48
Ванадію п'ятиокис	4987,62
Водень хлористий	50,09
Вуглецю окис	50,09
Вуглеводні	75,14
Газоподібні фтористі сполуки	3292,05
Тверді речовини	50,09
Кадмію сполуки	10524,1
Марганець та його сполуки	10524,1
Нікель та його сполуки	53620,18
Озон	1329,67
Ртуть та її сполуки	56363,37
Свинець та його сполуки	56363,37
Сірководень	4273,24
Сірковуглець	2776,95
Спирт н-бутиловий	1329,67
Стирол	9709,52
Фенол	6035,24
Формальдегід	3292,05
Хром та його сполуки	35696,33
Двоокис вуглецю	0,22

Додаток 11

Ставки податку за викиди в атмосферне повітря стаціонарними джерелами забруднення забруднюючих речовин (сполук) на які встановлено клас небезпечності

Клас небезпечності	Ставка податку, гривень за 1 тонну
I	9510,24
II	2178,00
III	324,52
IV	75,14

Ставки податку за викиди в атмосферне повітря стаціонарними джерелами забруднення забруднюючих речовин (сполук), для яких не встановлено клас небезпечності, але встановлено орієнтовнобезпечні рівні впливу таких речовин (сполук) у атмосферному повітрі населених пунктів

Орієнтовнобезпечний рівень впливу речовин (сполук), міліграмів на 1 м³	Ставка податку, гривень за 1 тонну
Менше ніж 0,0001	400329,47
0,0001 — 0,001 (включно)	34300,23
Понад 0,001 — 0,01 (включно)	4738,24
Понад 0,01 — 0,1 (включно)	1329,67
Понад 0,1	50,09

Додаток 12

Ставки податку за викиди в атмосферне повітря забруднюючих речовин пересувними джерелами забруднення у разі здійснення торгівлі на митній території України паливом власного виробництва

Вид палива	Ставка податку, гривень за тонну
Бензин неетилований	68
Бензин сумішевий	56
Зріджений нафтовий газ	92
Дизельне біопаливо	58
Дизельне пальне із вмістом сірки:	
більш як 0,2 мас. %	68
більш як 0,035 мас. %, але не більш як 0,2 мас. %	52
більш як 0,005 мас. %, але не більш як 0,035 мас. %	47
не більш як 0,005 мас. %	30
Мазут	68
Стиснений природний газ	46
Бензин авіаційний	47
Гас	58

Додаток 13

Ставки податку за викиди в атмосферне повітря забруднюючих речовин пересувними джерелами забруднення у разі ввезення палива на митну територію України

Вид палива	Опис товару згідно з УКТ ЗЕД	Ставка податку, гривень за тонну
Бензин нестилований	Бензини моторні з вмістом свинцю 0,013 г/л або менше	74,05
	Бензини моторні з вмістом свинцю 0,013 г/л або менше, із вмістом не менш як 5 мас. % біоетанолу або етил-трет-бутилового ефіру або їх суміші	
Бензин сумішевий	Бензини моторні з вмістом свинцю 0,013 г/л або менше, із вмістом менш як 5 мас. % біоетанолу або етил-трет-бутилового ефіру або їх суміші	60,98
Зріджений нафтовий газ	газ природний скраплений (зріджений)	100,19
	пропан скраплений (зріджений), для використання як паливо	
	етилен, пропілен, бутилен і бутадієн скраплені (зріджені)	
інші гази нафтові скраплені (зріджені)		
Дизельне біопаливо	біодизель	63,16
Дизельне пальне із вмістом сірки	важкі дистиляти (газойлі) із вмістом сірки:	
	більш як 0,2 мас. %	74,05
	більш як 0,035 мас. %, але не більш як 0,2 мас. %	56,63
	більш як 0,005 мас. %, але не більш як 0,035 мас. %	51,18
	не більш як 0,005 мас. %	32,67
	паливо рідке (мазут)	
	не більш як 1 мас. %	32,67
	більш як 1 мас. %, але не більш як 2 мас. %	51,18
більш як 2 мас. %, але не більш як 2,8 мас. %	56,63	
більш як 2,8 мас. %	74,05	
Бензин авіаційний	бензини авіаційні	51,18
Гас	гас, що використовується як паливо для реактивних двигунів	63,16
	гас, що використовується як паливо для інших видів двигунів, крім реактивних двигунів	

Додаток 14

Ставки податку за скиди окремих забруднюючих речовин у водні об'єкти

Назва забруднюючої речовини	Норматив збору, грн./т (до 2011 р.)	Ставка податку, грн./т
Азот амонійний	52,5	802
Органічні речовини (за показниками БСК ₅)	21	321
Завислі речовини	1,5	23
Нафтопродукти	309	4718
Нітрати	4,5	69
Нітрити	258	3939
Сульфати	1,5	23
Фосфати	42	641
Хлориди	1,5	23

Ставки податку за скиди у водні об'єкти забруднюючих речовин на які встановлено гранично допустиму концентрацію або орієнтовнобезпечний рівень впливу

Гранично допустима концентрація забруднюючих речовин або орієнтовнобезпечний рівень впливу, міліграмів на 1 літр	Ставка податку, гривень за 1 тонну
До 0,001 (включно)	91511,94
Понад 0,001 — 0,1 (включно)	66350,59
Понад 0,1 — 1 (включно)	11438,86
Понад 1 — 10 (включно)	1164,14
Понад 10	233,05

Додаток 15

Ставки податку за розміщення відходів, які встановлюються залежно від класу небезпеки та рівня небезпечності відходів

Клас небезпеки відходів	Рівень небезпечності відходів	Ставка податку, гривень за тону
I	надзвичайно небезпечні	700
II	високонебезпечні	25,5
III	помірно небезпечні	6,4
IV	малонебезпечні	2,5
	малонебезпечні нетоксичні відходи гірничодобувної промисловості	0,25

Коригуючий коефіцієнт K_r , який враховує розташування місця (зони) розміщення відходів

Місце (зона) розміщення відходів	Коефіцієнт K_r
В межах населеного пункту або на відстані менш як 3 км від таких меж	3
На відстані від 3 км і більше від меж населеного пункту	1

Коригуючий коефіцієнт K_o , який враховує обладнання місця розміщення відходів

Характер місця розміщення відходів	Коефіцієнт K_o
Спеціально створені місця складування (полігони), що забезпечують захист атмосферного повітря та водних об'єктів від забруднення	1
Звалища, які не забезпечують повного виключення забруднення атмосферного повітря або водних об'єктів	3

Додаток 16

Ставки податку за тимчасове зберігання радіоактивних відходів їх виробниками понад установлений особливими умовами ліцензії строк

Категорія відходів	Ставка податку за тимчасове зберігання радіоактивних відходів (крім відходів, представлених як джерела іонізуючого випромінювання), гривень за 1 куб. метр	Ставка податку за тимчасове зберігання радіоактивних відходів, представлених як джерела іонізуючого випромінювання, гривень за 1 куб. сантиметр
Високоактивні	326700	10890
Середньоактивні та низькоактивні	6098,4	2178

Коригуючий коефіцієнт (р) який встановлюється для експлуатуючих організацій ядерних установок (атомних електростанцій) залежно від активності радіоактивних відходів

Категорія відходів	Коефіцієнт (р)
Високоактивні	50
Середньоактивні та низькоактивні	2

Навчальне видання

Гринчишин Наталія Миколаївна

**ЕКОНОМІКА
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ У
СХЕМАХ І ТАБЛИЦЯХ**

Літературний редактор:

Комп'ютерна верстка:

Відповідальний за випуск:

Друк на різнографі:

Галина Падик

Наталія Гринчишин

Олександр Хлевной

Маріанна Климус

Підписано до друку 16.04.2013 р.

Формат 60×84/16. Гарнітура Times New Roman.

Друк на різнографі. Папір офсетний.

Ум. друк. арк.11,0. Наклад 100 прим.

Друк ЛДУ БЖД

79007, Україна, м. Львів, вул. Клепарівська, 35

тел./факс: (8-032) 233-32-40, 233-24-79

e-mail: mail@ubgd.lviv.ua, ndr@ubgd.lviv.ua